

SZ. N. Zseleznyak, O. V. Lamonova

KÉPZŐMŰVÉSZET

6

SZ. N. Zseleznyak, O. V. Lamonova

KÉPZŐMŰVÉSZET

*Tankönyv az általános oktatási
rendszerű tanintézetek
6. osztálya számára*

*Ajánlotta Ukrajna
Oktatási és
Tudományos
Minisztériuma*

**Fordította
Burkus Árpád**

**A fordítás
a Bethlen Gábor
Alapkezelő Zrt.
támogatásával
készült 2017-ben**

Kijev
Geneza Kiadó
2014

УДК 373.5:741+741(075.3)
ББК 85.15я721
Ж51

*Рекомендовано Министерством образования и науки Украины
(Приказ МОН Украины от 07.02.2014 № 123)*

Переведено с издания:

Образотворче мистецтво : підруч. для 6-го кл. загальноосвіт. навч.
закл. / С. М. Железняк, О. В. Ламонова. – К. : Генеза, 2014. – 192 с.

Издано за счет государственных средств. Продажа запрещена

Експертизу здійснював Інститут мистецтвознавства, фольклористики
і етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
Експерт *Д.В. Степовик*, доктор мистецтвознавства, доктор філософії,
доктор богословських наук, професор, академик вищої школи
України, завідувач відомомою мистецтв Інституту
мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М. Т. Рильського

Експертизу здійснював Інститут проблем виховання НАПН України
Експерт *С.В. Коновец*, доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії морального і естетичного
виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Ответственные за подготовку издания:

Лотоцкая О.В., главный специалист департамента общего среднего
и дошкольного образования МОН Украины;

Золочевская О.Ф., методист высшей категории отдела научно-
методического обеспечения содержания образования основной
и старшей школы Института инновационных технологий и содержания
образования МОН Украины.

Железняк С. Н.

Ж51 Изобразительное искусство : учеб. для 6-го кл. обще-
образоват. учеб. завед. / С. Н. Железняк, О. В. Ламонова.
– К. : Генеза, 2014. – 192 с.

ISBN 978-966-11-0484-5.

Учебник «Изобразительное искусство» продолжает зна-
комить учеников с видами и жанрами изобразительного ис-
кусства, а также с творчеством известных украинских и
зарубежных художников.

УДК 373.5:741+741(075.3)

ББК 85.15я721

ISBN 978-966-11-0484-5
ISBN 978-966-11-0434-0 (укр.)

© Железняк С. Н.,
Ламонова О. В., 2014
© Издательство «Генеза»,
оригинал-макет, 2014

Kedves hatodikosok!

Üdvözlünk titeket a tanév kezdete alkalmából.

Az 5. osztályban már megkezdttétek az ismerkedést a művészettel és annak különféle formáival – grafikával, festéssel, szobrászattal, dekoratív iparművészettel. Megismerkedtetek egyes művészi technikákkal, a perspektíva és a színvilág titkaival, megismerkedtetek híres festők alkotásaival. Reméljük, hogy az ott kapott tudás hasznotokra volt a nyári pihenés alatt, főleg ha volt alkalmatok múzeumot vagy képtárat látogatni.

Bizonyára megfigyeltétek, hogy a művészeti alkotásokat nem csak a készítésük technikája különbözteti meg

egymástól. Például, a festmény ábrázolhat embert, tájat, tárgyakat, állatokat. És ellenkezőleg: egy virágcsokrot készíthetnek olajfestékkel, de grafikai technikával is. Az embert egyszerűen lerajzolhatják, vagy márványból, illetve fából kifaraghatják. Létezik-e közös megnevezése az ilyen különböző alkotásoknak, amelyek hasonló tárgyakat hoznak létre? Ezt a 6. osztályban megtudhatjátok.

Ezen kívül folytatjuk a perspektívával, az emberi test arányaival történő ismerkedést, megrajzoljuk a házi kedvenceiteket, kivágásos díszeket, mozaikot és sziluett ábrázolásokat készítünk.

Megtanuljuk az ősi ukrán amulett – a rongybaba elkészítését, Karácsonyra betlehemes színdarabot mutatunk be.

Természetesen sok újdonságot tudunk meg a híres ukrán és külföldi festőkről, megismerkedünk azok alkotásaival.

Akkor tehát kezdjük!

EGYEZMÉNYES JELEK

Önellenőrző kérdés

Csoportos foglalkozás

Gyakorlati munka

Készítsétek el szüleitekkel

MESTERKURZUS Azoknak, akik szeretnék elmélyíteni tudásukat

IDÉZZÜK FEL! Ismétlő anyag

Bevezetés. A MŰVÉSZETI MŰFAJOKRÓL

Eustache Le Sueur. Melpomené, Erató és Polühümnia múzsák
Az ókori Görögországban a múzsák voltak a tudomány és művészet istennői

1. KÉPZŐMŰVÉSZETI MŰFAJOK

Már tudjátok, hogy a művészetnek különböző ágai vannak: festészet, grafika, szobrászat. Ezek az ágak egymástól a felhasznált anyagokban, az alkalmazott technikákban és a kifejezésmódokban különböznek. De létezik a különböző típusú műalkotások csoportosítására szolgáló fogalom – a műfaj.

A műalkotások mindegyik típusa műfajokra osztható. Ez legszívesebben a festészetben mutatkozik meg, ahol a felosztás az ábrázolás témája alapján történik. A legelterjedtebb műfaj

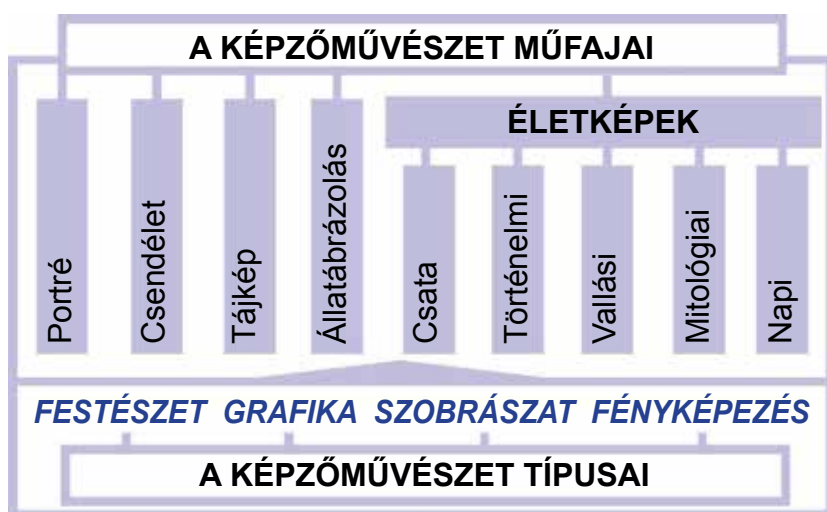
a természetábrázolás – tájkép, tárgyábrázolás – csendélet, emberábrázolás – portré. Az állatábrázolást animalisztikának, a növényábrázolást florisztikának nevezzük. Az élet különböző jeleneit életképek örökítik meg. Ezek lehetnek történelmi események (csatarészletek) és napi események (háztartás, ünnepek) ábrázolásai. A bibliai és evangéliumi történetek a bibliai (vallási) képek témái. A különböző korok művészei csodálták az ókori

Enteriőr – belső tér – szoba, palotaterem, kápolna, székesegyház – ábrázolása.

görög és római mítoszokat, amelyek alapján mitológiai festményeket alkottak. Létezik ezen kívül belső, enteriőrfestészet.

Mindezek a műfajok a tábla- és könyvgrafikában is megtalálhatók. Hiszen a könyv tartalmazhatja a szereplők portréit vagy tájképeket (ennek a műfajnak a felhasználásával nagyon gyakran illusztrálják a költészetet). Ha a könyv az állatokról szól, akkor az illusztrációk állatábrázolások. De az illusztrációk többsége természetesen a napi, történelmi vagy csataábrázolási műfajhoz tartozik, mivel ezek közvetítik a műfaj legfontosabb, leginkább magával ragadó részleteit.

A szobrászatban a műfajok felosztása kissé eltérő. Itt is van portré és állatábrázolás, életkép (mindenekelőtt a különféle domborműveken). De külön helyet foglalnak el az emlékművek.

Antoine Watteau. Társaság a parkban. A kép két műfajt egyesít: életképet és tájképet

Egy művészeti alkotás különböző műfajok jegyeit hordozhatja magán. Ez általában így is van. Például a portré jobban mutat tájképi háttérrel és a modell szakmájára, hobbijára és ízlésére utaló csendélettel. Az életképek alkotóinak nehéz lenne a portrékat (a modelleket kifejező módon és jellegzetesként kell bemutatni) és tájképeket, vagy enteriőröket mozgalmas háttérrel ábrázolni.

A műfaji besorolás véglegesen viszonylag régen, a XV–XVI. században alakult ki. Ez a besorolás napjainkig megmaradt. A különböző korokban a művészetben a legfontosabb helyet a különböző műfajok foglalták el.

1. Milyen műfajokat ismertek?
2. Miért azonos a festészetben és a grafikában a műfaji felosztás, és miért eltérő a szobrászatban?

Lascaux-i barlang, Franciaország. A mai művészettörténészek állatábrázolásnak neveznék

2. HOGYAN JELENTEK MEG A MŰVÉSZETBEN A MŰFAJOK?

A művészetet már az ókorban is ismerték, és már akkor több műfaja létezett, noha az ókori művészek valószínűleg nem különböztették meg azokat. De már akkor készítettek állatábrázolásokat (festményt és szobrot), majd később a csataábrázolási és hétköznapi műfajokban is kifejezték mondanivalójukat, megörökítve egyes ünnepeket, vadászatot vagy két törzs csatáját.

A hétköznapi műfaj számos alkotása (rajzok, domborművek) segítette korunk kutatóit az ókori Egyiptomi vagy Mezopotámiai

Képek a Kezek barlangjában, Dél-Argentína. Ezeket a barlangrajzokat a tudósok szerint 13 000 és 9500 évvel ezelőtt készítették. A barlangban többnyire bal kezeket ábrázolnak. Ezeket a lenyomatokat kisfiúk készítették felnőtté avatásuk szertartása közben

lakosok életének megismerésében: hiszen az akkori idők mesterei (főként az ókori egyiptomiak) egyaránt mámorosan, érdekesen és kimerítően meséltek a fáraó palotájában zajló életről, a győztes hadjáratokról, a városlakók és földművesek mindennapi életéről.

Az ókori Egyiptomban jött létre a portré, elsősorban szobor alakjában. A portrékészítő szobrászok a modell külsejének tökéletes ábrázolására törekedtek, ami az akkori vallási hitnek tudható be, amely szerint a lélek nem ismeri majd fel az új testét.

Ósi egyiptomi ábrázolás. Napjainkban azt mondanák róla, hogy hétköznapi ábrázolás

Sumér szobor.
II. An-ba, Mári város előljárója. Arcképnek is nevezhető

Dombormű Nagy Sándor szidóni szarkofágján. Szidón (Libanon).
I. e. 325–311. Az issusi csatát ábrázolja. A csataműfaj egyik példája

Az ókori görög művészek számos remekművet alkottak a művészet különböző ágaiban, de rendszerint nem a valós, hanem az elképzelt, tökéletes életet ábrázolták. Ezért az ókori görög művészek szobrai gyönyörűek, de nem adják vissza a modell vonásainak minden apró részletét. Azonban a mindennapi használati eszközként használt ókori görög vázákon sok érdekes és élénk hétköznapi, valamint csatajelenetet örökítettek meg.

A szoborportré az ókori Rómában volt népszerű. A görögöktől eltérően a rómaiak – egy hatalmas birodalom urai és polgárai – olyannak szerették magukat látni, amilyenek a valóságban voltak. Ezért a portréik nagyon valóságosak. A római fegyver diadaláról a diadalíveken és oszlopokon csatajeleneteket ábrázoló domborművek meséltek.

Python fazekas, Douris ókori görög vázafestő.
Külix: Héraklész és Athéné
I. e. 480–470. Mitológiai műfaj

A középkor volt a szimbólumokkal és hagyományokkal telített vallási művészet felvirágzásának kora. Még a kiegészítő mintázatoknak – a kéziratokban, a templomok oszlopain található díszítéseknek – is fantasztikus jellegük volt. Természetesen az akkori idők művészei valós cselekményeket is ábrázoltak – mindennapi és csatajeleneteket, történelmi eseménye-

ket. De ez a valóság szinte semmiben sem különbözött a bibliai és evangéliumi értelmezésektől.

A XV–XVI. században a festészetben és a szobrászatban kezdenek kialakulni a valódi műfajok. Az első közülük a portré volt. Az embert természeti háttérrel (ez a változat leginkább az olasz mestereknek tetszett) vagy saját házukban (ezt a holland portréfestők szerették) ábrázolták. Ezzel együtt a modell mellé sokszor odafestettek olyan tárgyakat, amelyek tulajdonosuk társadalomban elfoglalt helyéről, érdeklődési köréről és szórakozásáról tanúskodtak: az uralkodó koronáját, a hadvezér fegyverét, a tudós könyveit. Tehát a portré egyéb műfajok – tájkép, csendélet, enteriőr – fejlődését is elősegítették.

A XVII. században először Olaszországban, majd szinte az összes európai országban művészeti akadémiákat hoztak létre. Ezek nem csak egyesítették a művészeket, tanították és nevelték a fiatal mestereket, hanem az állam művészeti életét is irányították. Az akadémiákban alakult ki a műfajok rangsora, azaz magasabb rendűekre és alacsonyabb rendűekre történő felosztása. A legmegbecsültebb a vallási, történelmi és mitológiai műfaj volt. A köznap műfajt és a portré kevesebbre értékelték, a tájképet, csendéletet, enteriőrt, állat- és növényábrázolást pedig még kevesebbre. Az

Raffaello Sanzio.
Madonna Terranuova.
Vallási műfaj. Bibliai téma

G. Levcsenko. A tónál. Tájkép

ilyen igazságtalan besorolás az akadémiákon belül a XX. század elejéig fennállt.

Egyébként a műfajok rangsora nem jelentette azt, hogy a képzőművészet fejlődése az akadémiai szabályok szerint történt.

**Vincent van Gogh.
Napraforgók. Csendélet**

**D. Levickij.
G. I. Alimova portréja. Portré**

Például Diego Velázquez és Rembrandt, a XVII. század neves festői csodálatos portrékat alkottak. Dmitro Levickij és Volodimir Borovikovszkij XVIII. századi ukrán mesterek hírnevüket szintén a portréknak köszönhetik.

A XIX. században a legfontosabb műfaj a mindennapi élet ábrázolása volt. A nézők a képekről „felismerték” a valós élet részleteit, amelyekkel naponta találkozhattak otthon és az utcán. Még az akkori kor történelmi festményei is hasonlítottak a valós világra. Az azokat megalkotó festők alaposan tanulmányozták az előző korok építészetét és viseleteit. Bármennyire is különös, de a XIX. századig ezt nem tartották szükségesnek.

A XIX. század második felében a művészetben új irányzatok jelennek meg. Ebben nagy szerepük volt a tájképeknek, amelyeket ezentúl nem a műhelyekben vagy emlékezetből, hanem közvetlenül a szabadban (plein air festészet) alkottak meg. Értethető, hogy az ilyen tájképeken a természetes megvilágítás legkisebb változásai is tükröződtek. Például Claude Monet francia tájképfestő Roueni katedrális című híres ciklusa a régi katedrális

N. Pimonenko. Húsvét reggel Malorossziában.

Életkép. Hasonló képeket figyelhetünk meg minden húsvét alkalmával

Claude Monet. Roueni katedrális. Nyolc festmény a katedrális különböző napszakokban megörökítő 20 festményből

homlokzatát örökíti meg a reggeli, nappali és esti órákban. Ez a ciklus 20 festményből áll. Mások, mint például Paul Cézanne és Vincent van Gogh, tisztelettel viszonyultak a csendelethez. Ez a műfaj nagyon kézenfekvő volt a kompozíciókkal, formákkal és színekkel végzett kísérletekhez.

A XX. században a műfajok megosztása véglegesen megszűnt. De ez nem jelenti azt, hogy teljesen megszűntek vagy elveszítettek jelentőségüket. A XX. századi művészet büszkeségei Henri Matisse csendéletei, Pablo Picasso portréi. Számos csodálatos, különböző műfajú képet alkotnak napjaink ukrán festői is.

1. Mikor történt a művészet felosztása műfajokra?
2. Milyen műfajokat tekintettek magasabb rendűeknek, és melyeket alacsonyabb rendűeknek?

Tanulók munkái. Kompozíciók

Próbáljatok meg kompozíciót alkotni egy kiválasztott műfajban.

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, géltollak.

A munka menete:

- Alkossátok meg a leendő kompozíció vázlatát! Ennek érdekében külön lapon kisebb méretben (kb. 10 cm) rajzoljátok meg az elgondolásotokat! Ebben a szakaszban ki kell választanotok a majdani kép formátumát – téglalap, négyzet, kör, nyújtott –, és el kell döntenetek a kompozíciós alkalmazás típusát.
- A vázlaton választ kaphattok azokra a kérdésekre, hogy hol hozzátok létre a legnagyobb kontrasztot, hol lesz a kompozíció tartalmi központja. Ki lehet kísérletezni a színösszeállítást is.

Levcsenko Petro Olekszijovics (1856–1917) – ukrán festő. Tanulmányait a Pétervári Művészeti Akadémián végezte. Élete nagy részét Harkivban töltötte. Főleg tájképeket, csendéletet és enteriőrt alkotott. Műveit érzéki líraiság jellemzi. Főbb munkái: Véget ér a Föld, Szökőkút az Aranykapunál, Este, Harkiv környéke, Fehér ház, Putyivli utca.

P. Levcsenko. Napraforgók

MESTERKURZUS

HOGYAN VÉGLEGESÍTSÜK A MUNKÁT

A paszpartu összhangot teremt a képkeret és a téma között, vagyis a kép bekeretezése a kereten belül. Dísztí a képet, hímzést, kollázst, fényképet, a szemlélő figyelmét a témára összpontosítja, és jelentőségteljesebbé teszi azt. Paszpartut színes papír vagy karton felhasználásával egyedül is készíthetnek. A paszpartu egyes esetekben a keretet is helyettesítheti. Például a munkátok véglegesítésére az iskolai kiállítás számára nincs szükség drága képkeretre.

1. Vegyetek egy kartondarabot, és vágjatok ki a paszpartuhoz szükséges, a keret nagyságával megegyező téglalapot!

2. Fordítsátok meg a kartonlapot, és kössétek össze ceruzával a sarkait!

3. Keressétek meg a vonalak metszéspontját, és rajzoljátok körbe az „ablakot”, lemérve a téglalap külső oldalától a paszpartuhoz szükséges szélességet! Vegyétek figyelembe, hogy a paszpartu alsó részének szélesebbnek kell lennie a felsőnél, és az oldalsóknál, mivel az ember látási érzékelése olyan, hogy az „alapokhoz” nagyobb területet szeretne tenni, úgymond a stabilitás megteremtése érdekében.

A kép keretének, a paszpartunak és magának a képnek összhangban kell lennie. A lágy tónusú akvarellhez vagy a fekete-fehér grafikához a széles, fehér paszpartu illik. Az olajfestékkel készített, telített képekhez használható fekete is, de inkább a nyugodt, semleges színű paszpartu a megfelelő, hogy ne legyen „ellentmondásban” a képpel. A paszpartu texturált (szövet felületű) papírból készítve mutat a legjobban. Nagyon eredetien mutat, ha sok képet azonos stílussal keretezünk be. Ebben az esetben az összes képhez azonos stílusú paszpartut készítünk – rokon színárnyalatokkal és arányos méretben. Hasonlóképpen készíthetitek el az iskolai kiállítást.

Jablonszka Tetyana Nyilovna

(1917–2005) – ukrán festő. Kijevben alkotott. Jablonszka mindegyik képe szinte azonnal népszerű lett, mint például a Kenyér, Reggel, Nyár, Len, Este. Firenzei óváros. Állandóan téma után kutatott, szeretett kísérletezni, ezért művei nagyon változatosak, egymásra nem hasonlítanak. Később a művésznő a pasztell technikához fordult, aminek a segítségével nagyszámú tájképet és csendéletet alkotott. Jablonszka kiváló tanár volt, a Kijevi Állami Művészeti Akadémián is oktatott (ma Művészeti és Építészeti Nemzeti Akadémia).

T. Jablonszkaja. Reggel

Vincent van Gogh (1853–1890) – a XIX. század egyik legismertebb festője. Van Gogh holland volt, de majdnem minden alkotását Franciaországban készítette, ahol 1886-tól élt. A mester összes munkáját a legnagyobb őszinteség és érzelmi feszültség, de nem ritkán igazi tragédia hatja át, még akkor is, amikor egyszerű tárgyakat (Szék, Cipők, Napraforgók), saját szobáját (A művész szobája Arles-ban), paraszti mindennapokat (Krumplievők, Vető, Arató) vagy olyan kisvárosok – Arle és Auvers – tájképeit festette, ahol dolgozott (Csillagos éj). Van Gogh számtalan portrét festett, a többi között 35 önarcképet. Életében a művésznek egy képét sikerült eladnia. A világhír halála után találta meg.

Vincent van Gogh. A festő szobája Arles-ban

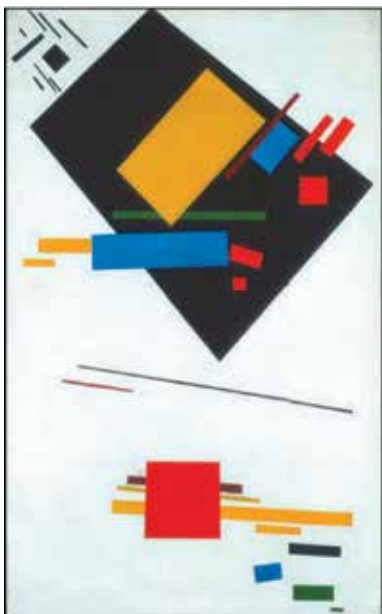

V. Kandinszkij. 7. számú kompozíció

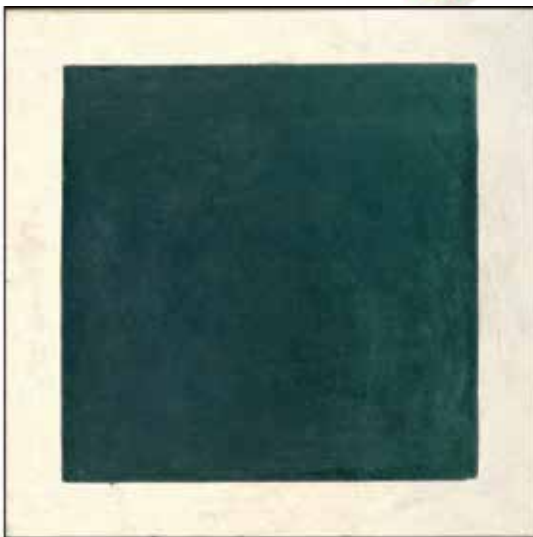
3. ÚJÍTÁS A MŰVÉSZETBEN

Újító volt-e az az ókori művész, aki a barlang falára rajzolta a szarvast vagy a bölényt, amelyre az imént vadászott? Bizonyára igen. Hiszen valami teljesen újat vitt véghez, amit előtte még senki nem tett. Ehhez bátorságra és alkotói ihletre, az információ többiekkel történő megosztása iránti igényre volt szükség. A művészet története során ilyen gyakran előfordult.

A művészetben fokozatosan alakult ki a hagyományos (akadémiai) műfajokra – portré, tájkép, csendélet, életkép – osztás. De a XX. század elején speciális elnevezésű műalkotások jelentek meg, például az 1. számú kompozíció, 2. számú improvizáció vagy úep (vagyis újat elfogadó projekt). Ezeknek a szokatlan képeknek a témája sem sokat segített a műfaj megállapításában, hiszen a színes foltok és vonalak a vásznon vagy a papíron semmit sem ábrázoltak. Így mutatkozott be a művészet új irányzata, az **absztrakcionizmus**.

K. Malevics. Fekete trapéz és piros négyzet

K. Malevics. Fekete négyzet

Ezeket a képeket Malevics a saját maga által kitalált és *szuprematizmusnak* nevezett irányzatban festette

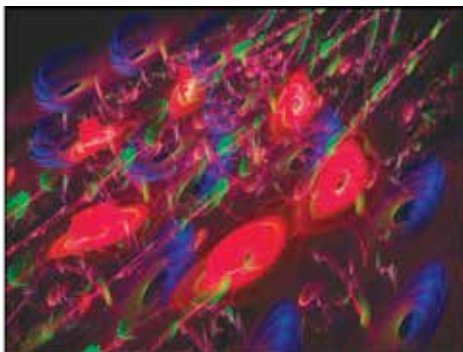
A latin „absztrakció” szó jelentése „elvont”. Az absztrakcionizmus nem irányzat, hanem egy sajátos művészi nyelv, amelyhez különböző XX. és XXI. századi művészek fordultak.

Az absztrakcionizmus feltalálója, Vaszil Kandinszkij mesélte, hogy egy alkalommal visszatért a műtermébe és egy csodálatos szépségű és erejű festményt látott meg, valódi remekművet, ami-

Linn Tas. Absztrakt festmény.

12 szín: piros, bordó, világos piros, narancssárga, őszibarack, sárga, égszínkék, fehér, bézs, zöld, sötétkék

Absztrakt kompozíció.

Számítógépes program segítségével alkották meg

V. Kandinszkij. Fényetűd: négyzetek koncentrikus körökkel

ről egész életében álmodott. A művész utána értette meg, hogy ez a saját festménye (egyébként egy tájkép), amely fejjel lefelé állt. De a festékek, vonalak, vagyis a kompozíció még ebben a szokatlan nézetben is megfogta a szemlélőt – önálló, a témától különálló alkotásként hatott. Ez volt az absztrakt művészet alapötlete, amelyet tárgyatlannak vagy nonfiguratívnak is neveznek.

Az absztrakt művészek eltérő módon dolgoztak, esetenként váratlan dolgokra voltak képesek: a padlón lévő nagy vászonra egyenesen a dobozból fröcskölték szét a festéket; középkori öltözékben zenekari kísérettel improvizáltak a vásznon; festékkel bekent naturista modelleket görgettek a festővásznon. A folyékony festékkel bekent vásznat az esőn hagyták vagy a gépkocsi motorházára rögzítették és nagy sebességgel száguldoztak. Az eső és a sebesség a művész „társalkotóivá” váltak.

Mások (mint Vaszilij Kandinszkij is) megkísérelték kielemezni a különböző színek és formák emberre gyakorolt hatását, és képeiket pontos, majdnem matematikai számítások alapján felépíteni.

A téma nélküli képen „keresni valamit, ami hasonlít valamire” nem teljesen helyes. Inkább meg kell kísérelni megtapasztalni annak közös ritmusát, sőt „melódiáját”. Hiszen az absztrakci-

Tanulók alkotásai – V. Kandinszkij utánzása. A fiatal művészek elhatározták, hogy az ismert mester nyomdokaiban haladnak, és megtalálják saját színekombinációikat

ónak – lett legyen az tájkép, grafika vagy szobor – inkább a zenével van több közös vonása, mint a képzőművészettel.

Egy absztrakt művet elkészíteni rendkívüli módon szórakoztató. Hiszen itt már nem „bújsz el” egy érdekes téma mögé. Az absztrakt művész a kompozícióval van kapcsolatban vagy a különböző színekkel, esetleg egy színnel és a fehér háttérrel. Ha eléggé bátrak vagytok és elhatároztátok, hogy meglepitek a világot a művészet új irányzatával – akkor gyérünk! Tegyétek azt, amit jónak láttok, de magyarázzátok meg a szándékaitokat.

V. Kandinszkij. 8. számú kompozíció

Piet Mondrian. 6. számú kompozíció

Tanulók munkái. Absztrakt kompozíciók

1. Miért nevezik az absztrakt művészetet tárgyatlannak vagy nonfiguratívnak?
2. Próbáljátok meg elemezni a tankönyvben található egyik absztrakt festményt!

Alkossatok absztrakt kompozíciót! Kísérletezzetek a színekkel!

A színek melyik kombinációja vált ki bennetek érzelmi reakciót?

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, géltollak.

A munka menete:

- A papírlapon készíttetek ábrázolást.
- Határozzátok meg, hol lesz a kompozíciós központ!
- Gondoljátok végig, milyen módon emelitek ki a képetek mondanivalóját: színekkel vagy árnyalatokkal!
- A képeteken mi lesz egymással kontrasztban: méretek, szín, árnyalat?
- Mi lesz a fő motívum, és mi a mellékes?
- Hogyan nevezik a stílust, amelyben a képeteket készítettétek?
- Mi lesz a kompozíció rendeltetése: faldísz, plakát, vázlat, például szőnyeg vagy dekoratív minta vázlata?

Vitassátok meg, hogyan mesélnétek arról, amit a képekkel akarátok kifejezni (érzés, benyomás, filozófiai gondolat)! Minek nevezhető ez a művészet?

Kandinszkij Vaszilij Vasziljevics

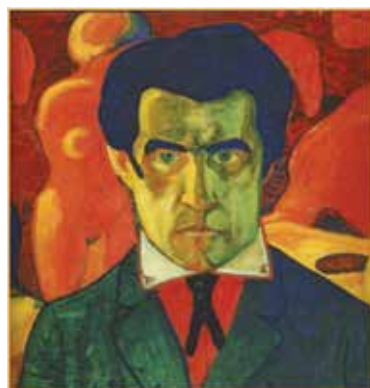
(1866–1944) – a XX. század egyik legismertebb művésze, az absztrakcionizmus (tárgyatlan művészet) megalkotója. Jogi képesítést szerzett, de 30 éves korában elhatározta, hogy művész lesz. Tanult Odesszában, Moszkvában, Münchenben. Kidolgozta a fény „ritmikus” alkalmazásának koncepcióját a festészetben. Nézeteit – a festményeken kívül – elméleti munkákban is megfogalmazta, amelyek közül a legismertebb *A lelki művészetről* (1911). Az 1917-es októberi forradalom után Moszkvában dolgozott, 1921-ben Németországba költözött, majd Franciaországban élt.

V. Kandinszkij.
Néhány kör

Malevics Kazimir Szeverinovics

(1878–1935) – a XX. század egyik legismertebb művésze. Kijevben született. Már gyermekkorában csodálta a népművészetet és az ikonfestészetet. Moszkvában fiatal kísérletező művészekkel volt kapcsolatban, részt vett azok kiállításain. Kidolgozta saját festészeti rendszerét, amelyet szuprematikusnak nevezett el (lat. *supremus* – legmagasabb). Malevics legismertebb szuprematikus festménye, a Fekete négyzet (létezik még Piros négyzet, Fehér négyzet). Megörökítette a mindennapi falusi életet is, portrékat (Önarckép), tájképeket (Vörös ház), sőt csatajelenetet is (Vörös lovasok) alkotott, de mindig reformátor és újíto maradt. Malevics kiváló pedagógus volt. Az 1928–1930-as években a Kijevi művészeti főiskolán oktatott (ma Művészeti és Építészeti Nemzeti Akadémia).

K. Malevics.
Önarckép

1. rész. ANIMALISZTIKA. TÁJKÉP

William Barraud. Szürke és deres ló, skót agár

4. ANIMALISZTIKUS MŰFAJ

Az **animalisztikus műfaj** elnevezés a latin *animal* – állat – szóból ered. Ide tartoznak az állatokat ábrázoló festmények, szobrok, grafikák, iparművészeti alkotások.

Már az őskorban animalisztikus műfajban alkottak. Általában azokat az állatokat ábrázolták – mamutot, bölényt, szarvast –, amelyekre vadásztak. A barlangok falára színes agyaggal készített rajzokat a nézők a mai napig csodálják. A mai Ukrajna területén egykor élt szkíták művészetében a kutatók még a „vadállati stílust” is kiemelik, ami nem más, mint fegyverek és ruhák szarvas, párdúc, fantasztikus állatok formáját idéző díszítése.

Az ókori Egyiptomban egyes állatokat isteneknek tekintettek. Számos óriás és kis szobor ábrázol krokodilokat és vízilovakat, bikákat és kosokat, sakálokat és macskákat, páviánokat és ibiszeket (hosszú, felfelé ívelt csőrű vörös madár, a gólya és a gém távoli rokona). Az állatok több ókori egyiptomi rajzon és domorművön is megjelentek – a bikák a mezőn dolgoznak, a lovak

csatákban vesznek részt, kacsára vadásznak, a gepárdok a királyi udvarban laknak mint tisztelet kedvencek.

Az állatábrázolások az ókori Mezopotámiában is népszerűek voltak. Az asszír művészet egyik legismertebb alkotása a királyi oroszlánvadászatot megörökítő dombormű. Az oroszlánok életűbbek, mint a király és kísérete.

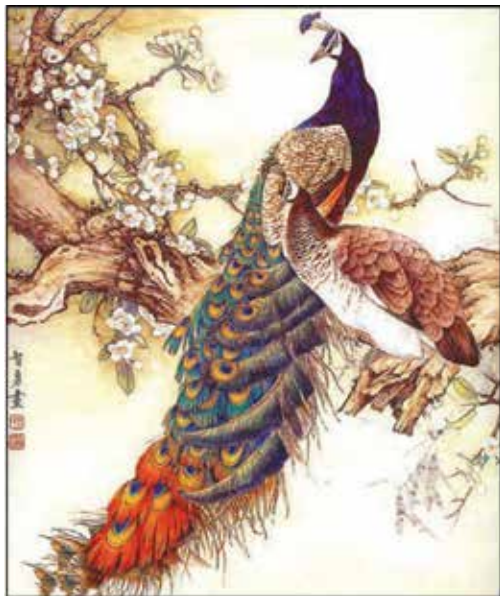
Az antikvitás idején a művészet fő objektumává az ember lépett elő. Az ókori Görögország és Róma mesterei az állatokat ügyesen, de közömbös módon ábrázolták.

Csodálatos állatábrázolások jelennek meg az ősi kínai, indiai, és japán tájképeken, szobrokban és grafikákon.

A középkor művészete elsősorban vallási volt, de az állatok is állandó szereplői voltak a bibliai és evangéliumi eseményeknek. Például a Karácsonyi képeken a lehetőséggel a jászolban fekvő kis Jézust melegítő szamarat és

Básztet istennőt az ókori Egyiptomban macska alakjában ábrázolták

Hagyományos kínai festmény.
Lenyűgöző a kínai mesterek aprólékos munkája

Hagyományos indiai festmény.
A tigrisek az indiai mítoszok hősei

Leonardo da Vinci. Macskák és más állatok vázlata. A nagy itáliai festő igyekezett részletesen megismerni és újraalkotni az életet annak minden részletével. Az állatok sem voltak kivételek

ökröt ábrázolták. Egyes szentek kísérőinek szintén az állatokat tekintették. Például Szent Jeromost mindig egy oroszlán kísérte, Szent Rókuszt kutya, Szent Ágnest pedig bárány. Természetesen őket együtt ábrázolták.

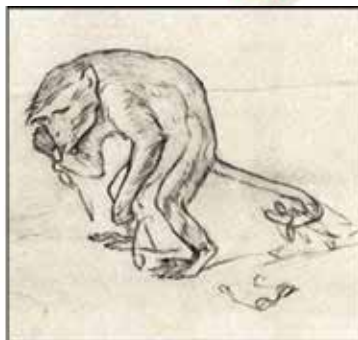
A reneszánsz korban az állatokat figyelmesen tanulmányozták a kor híres mesterei. Például Leonardo da Vinci egy nagy lapot rajzolt tele macskák és más állatok vázlataival, Albrecht Dürer egyik legjobb rajza nyulat ábrázol. Számtalan portré hősei

Otto Eerelman. Kutya kölykeivel

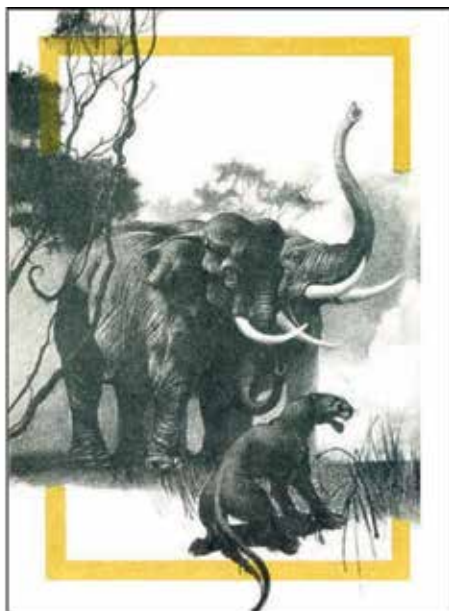
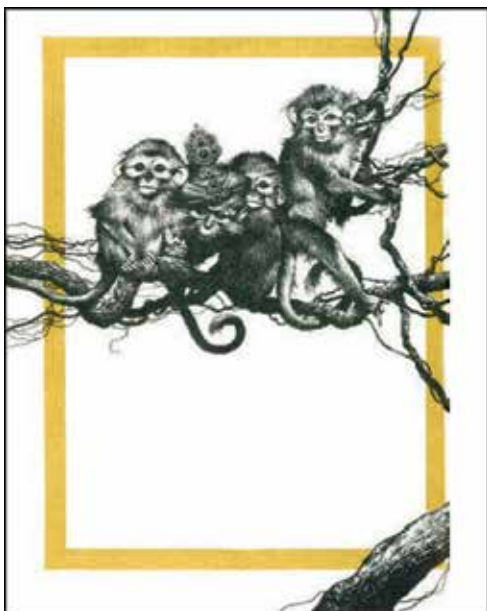
Albrecht Dürer. Nyúl. A festő nem korlátozta magát a vázlatra. Hőséneket minden bajuszszőrét és apró szőrszálát visszaadta

V. Szerov. Illusztráció I. A. Krilov A muzikusok, A majom és a szemüveg c. meséihez. A festő az állatkertben megfigyelt állatok ábrázolását kötötte össze a mesék hőseivel, amelyek nem mindig viselkednek állatként

szívesen állnak modelt kedvenc bozontos kutyájukkal, a festők pedig legalább annyira részletesen ábrázolják ezeket az állatokat, mint gazdáikat.

A XVII. században az animalisztika különálló műfaj lett. Az akadémiai hierarchiában ugyan szerény helyet foglalt el, de a népszerűsége óriási volt. Főleg a holland mestereknek volt kedvenc műfaja. Itt olyan nagy volt az animalisták száma, hogy

G. Kuznyecov. Illusztráció Rudyard Kipling Maugli c. regényéhez

A fényképész is állatábrázoló művész

Arab telivér. Vojtek Kvjatkovszkij fényképe

felosztották egymás között a témákat: egyesek baromfiudvart ábrázoltak kakasokkal, pulykákkal és pávákkal, mások legelő teheneket, megint mások rovarokat festettek. Az animalistáknál a tulajdonosok a büszkeségüknek számító vadászsólymok, fajkutyák és telivérek „portréit” rendelték meg. A XVIII–XIX. század fordulóján európai hírnevet szerzett Gottfried Mind svájci festő azzal, hogy főleg macskákat festett. Ezért Macskás Raffaellonak nevezték el.

A XIX. században az animalizmusnak mint külön műfajnak jelentősen csökkent a népszerűsége, de a festők továbbra is folytatták azt. Például a neves festő, Valentin Szerov grafikai illusztrációk sorozatát készítette el I. Krilov meséihez. Jevhen Lanszere szobrász állatokat, főként lovakat mintázott mesterien.

Tanulók munkái

Tanuló munkája

Olykor az animalisztikát váratlan helyzetekben alkalmaz-
zák. V. Gorodeckij építész legendás kijevi épülete, a Kimérás
ház, nagyszámú állatábrázolással – elefántokkal, orrszarvúkkal,
szarvasokkal, sőt halakkal és békákkal – van dekorálva. Egyes
festők, mint például Vszevolod Averin és Gennagyij Kuznyecov
ennek a műfajnak áldozták egész munkásságukat. Az ukrán nép-
művészetben is gyakran ábrázoltak állatokat (oroszlán és bárány
formájú edények, olvasztott üvegből készített egerek). Világhírű-
ek Marija Prijmacszenko festő fantasztikus vadállatai és madarai.

1. Miért tekinthető az animalisztika az ősi műfajok egyikének?
2. Mely korokban volt az animalisztika népszerű, és mikor csökkent a népszerűsége? Mi az oka?

Rajzolójátok le kedvenc állatotokat, és igyekezzetek a lehető legpon-
tosabban ábrázolni az alakját, színét, árnyait (kövessétek a 36.
oldalon található tanácsokat)!

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír,
ecsetek, filctollak, géltollak.

A munka menete:

- Válasszátok ki, figyeljétek meg, és jegyezzétek meg, hogyan néz ki a kiválasztott állat!
- A papírlapon állítsátok össze az ábrázolást!
- Próbáljátok meg lerajzolni a papírra a képet!

Szüleitek segítségével véglegesítsétek a munkátokat, ahogy a tan-
könyvben le van írva!

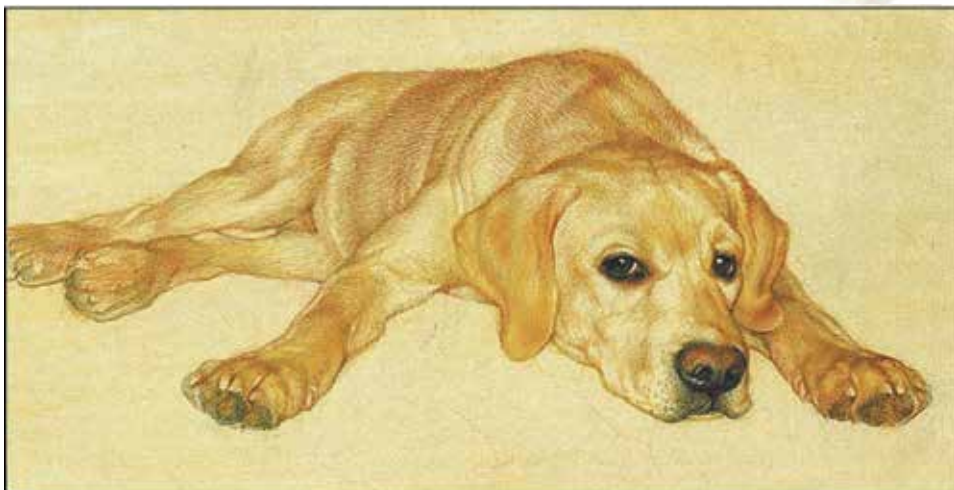

H. Kuznyecov. Herka

Kuznyecov Hennagyij Juhimovics (1947–2007) – ukrán grafikus, illusztrátor, animalista. Kijevben tanult és alkotott. Különböző grafikai és festészeti technikákat alkalmazott – litográfiát, pasztellt, linóleum-metszetet. A kijevi Veszélka, Dnyipro és más könyvkiadók illusztrátora volt. Az általa illusztrált legismertebb könyvek – N. Trublani: Natalka kislány és az ezüst hal, M. Meterlinka: Kék madár, R. Kipling: Maugli. Kuznyecov grafikáit érzelmi gazdagság, a kompozíció dinamizmusa, technikai tudás jellemzi; az állatokat gyakran fényezve ábrázolta. A mester munkái magas elismerésben részesültek különböző nemzetközi könyvkiállításon.

Gottfried Mind (1769–1814) – svájci festő. Bernben lakott. Autizmusban szenvedett, nem tudott megtanulni sem írni, sem olvasni, de tehetsége volt a rajzhoz, ezért akvarellfestést tanult. Egyszer Mind tanítója lerajzolt egy macskát ábrázoló kompozíciót. Gottfriednek nem tetszett, ahogyan mestere a macskát ábrázolta, ezért elkészítette a kép saját változatát, majd idővel a macska külön ábrázolását. Egy idő múlva kizárólag állatokat rajzolt. Mindig jó kapcsolatban volt a macskákkal, szeretett beszélni hozzájuk, és ami a legfontosabb, részletesen megfigyelte és nem csak a külsejüket ábrázolta mesterien, hanem a szokásaikat és jellemüket is. A festő más állatokat és gyerekek játékát (szánkózását) is festett, szobrászattal is foglalkozott, de európai hírnevét a macskák akvarellképeinek köszönheti. Gottfried Mindet ezért Macskás Raffaellónak nevezték el.

Gottfried Mind.
Macska kölykeivel

N. Toropicina. Sztivka. Animalisztika

5. ÁLLATÁBRÁZOLÁS

Az animalisztikus műfaj a természettudományos és művészi elveket ötvözi, a természet megfigyelésére és szeretetére nevel.

A vadász-művészek megfigyelői készségéről tanúskodnak az állatok és madarak ábrázolásai az ősi művészetben. Az animalista legfőbb feladata egyes esetekben az állat pontos ábrázolása (például a tudományos és a tudományos ismeretterjesztő könyvekhez készült illusztrációk esetében).

A test felépítésének, az állatok életének és szokásainak ismerete – a tökéletes kép létrehozásának szükséges feltétele. Ez a tudás fokozatosan gyarapszik, ezért nem kell kihagyni egyetlen lehetőséget sem annak további növelésére. A mesékhez, regékhez készített allegorikus és szatirikus ábrázolásokon az állatok emberi vonásokra tesznek szert, azaz antropomorfizálódnak. Emberekre jellemző tulajdonságokkal, cselekményekkel tapasztalatokkal ruházzák fel őket. De ebben az esetben is szükség van arra, hogy az állat könnyen felismerhető legyen. Ez azt jelenti, hogy itt sem lehet kihagyni az állat valós külalakjának vizsgálatát.

Az állatábrázolások sajátosságainak tanulmányozására a természetben készült rajz a legmegfelelőbb. Az életben közvetlenül kapott benyomások az animalisztika műfajában az alkotás fő, semmivel nem helyettesíthető alapanyagát jelentik.

Donna Lonn. Állatvázlatok

Az állatábrázolásokkal történő ismerkedést vázlatkészítéssel érdemes kezdeni. A vázlat általános és halvány vonalakkal mutatja meg a különböző testhelyzeteket, mozgás pillanatait, az állat egészének és egyes részeinek arányait. Vázlat készítésénél nem fordítanak figyelmet a fölösleges részletekre. A vázlat a legjobb módja a természetben kapott első benyomások papírra vetésének.

A vázlat fő eleme a vonal, amit könnyedén és szabadon, de a pontosság betartásával kell meghúzni. Célszerűbb halvány vonalakat rajzolni, mert ebben az esetben a pontatlanul készítetteteket nem szükséges kiradírozni, hanem pontosítani lehet őket, majd

V. Szmirin. Rókák. Mormoták

Állatvázlat természet után készítve

a legvégén a fölöslegeseket el lehet tüntetni; ezzel a módszerrel kevesebb-szer használunk törlőgumit, így megkíméljük a papír felületét, mivel nem mindegyik típusú papírnak tesz jól a radírozás.

Az első találkozásunk valamilyen állattal vagy madárral könyv, képeskönyv segítségével, vagy állatkerti, illetve múzeumi séta alkalmával történhet. Természetesen sokunknak van otthon állata, amelyet szintén használhatunk modellként animalisztikus portréhoz.

Tanuló munkája

A. Barscs. Halvázlatok.
Toll, tus, ceruza

Tanuló munkája

Állatokat rajzolni bonyolultabb, mint tárgyakat, mivel nem ülnek sokáig mozdulatlanul, állandóan változtatják testtartásukat, mozognak. Csak abban az esetben tanulhatjátok meg az állatábrázolást, ha azt szakaszosan végzitek. Lehetséges, hogy elsőre nem sikerül lerajzolnotok kedvenc macskákat vagy kutyákat, de néhány próbálkozás után mindenképpen sikerrel járhattok.

Az állatokat jobb természet után rajzolni. De hogyan kérjük meg őket, hogy mozdulatlanul üljenek? Az egyetlen mód, hogy házi kedvenceteket lerajzolhassátok, meg kell várnotok, hogy elalszik, és akkor gyorsan készítek egy kontúrvázlatot, amíg meg nem változtatja helyzetét. Végző esetben le is fényképezhetitek, majd a fotó alapján készítek el a kutyákat, vagy macskákat (esetleg más kedvenceteket) rajzát. Szerencsére a mai animalista

Tanuló munkája

Kép

Tanuló munkája

Ma a művészek, a régiektől eltérően, már ilyen lehetőséggel is rendelkeznek. Elképzelhetitek, hogy a régi időkben milyen sok időt vett el a művésztől az állat egy-egy mozdulatának a rögzítése, hogy azt a képen visszaadhassa.

1. Az állatok milyen ábrázolásának kell nagyon pontosnak lennie? Milyen ábrázolásokban „emberesednek el” az állatok? Miért?
2. Mire kell legjobban figyelni az állatok vázlatképeinek készítésekor?

Készítsétek el egy állat vázlatrajzát természet után vagy fényképről!
Eszközök és anyagok: papírlap, ceruza, radír, fekete gél toll, pasztellfesték, színes ceruzák.

A munka menete:

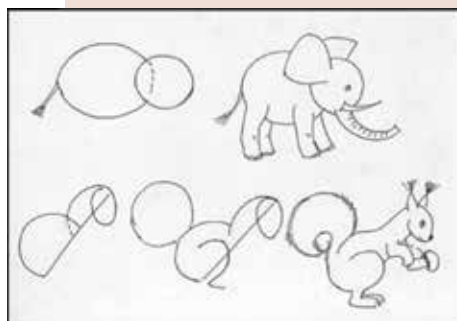
- A papírlapon állítsátok össze a képet!
- Hasonlítsátok össze a teljes kép arányait!
- Hasonlítsátok össze az ábrázolás egyes részeinek egymás közötti arányait: a hosszat, magasságot és szélességet!
- Javítsátok ki a hibákat!

V. Averin. Illusztráció
I. Franko A róka és a daru c. meséjéhez

Averin Vszevolod Hrihorovics (1889–1946) – ukrán grafikusművész. Harkivban dolgozott. Munkáinak többségét litográfia (könyvnyomat) technikával készítette, amelyek közül legismertebbek – Az állatpark vadállatai és a Nyestek sorozat. A képek az alkotó „modelljei” iránti őszinte alázatáról tanúskodnak. Averin számos mesekönyvet illusztrált (Cipócska, Répa), portrékat és tájképeket festett.

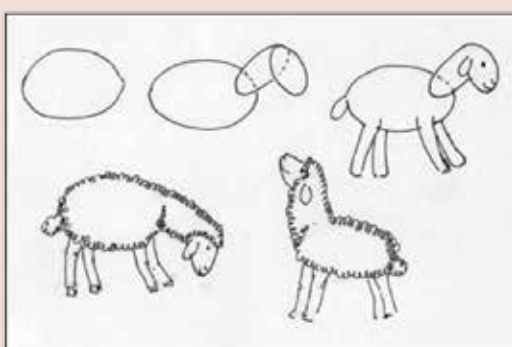
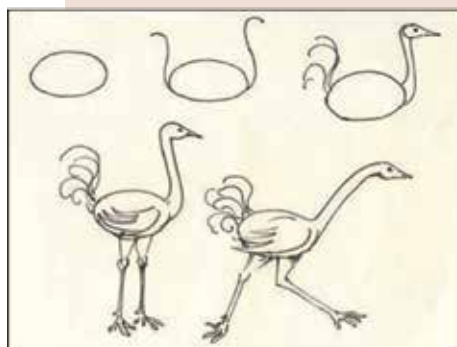
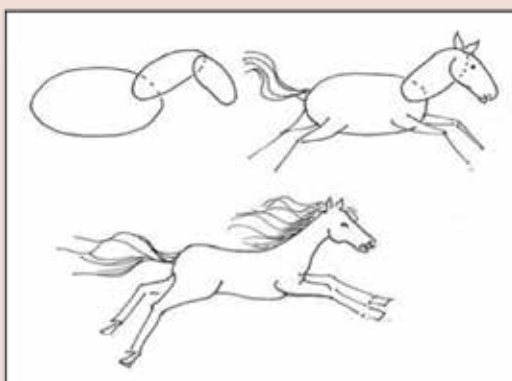
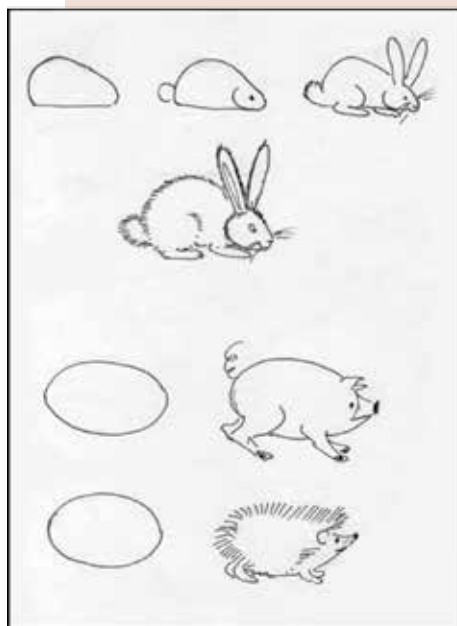
RAJZ KÉSZÍTÉSE VÁZLAT ALAPJÁN

Készítsetek elő papírlapot, grafit ceruzát, törlőgumit és festéket vagy színes ceruzákat!

A vázlatok alapján lépésről lépésre bármit le tudtok rajzolni, a lényeg – fordítsatok kellő figyelmet az állat testrészei közötti arányokra!

A testrészeket általában mértani alakzatokkal írhatjuk körbe – téglalapokkal, oválisokkal, háromszögekkel. Az ilyen rajzkészítési mód jóval könnyebb, mintha az anatómiai ismereteket felidézve és a rajz szabályait betartva végeznénk el a feladatot.

MESTERKURZUS

VÁZLATOK ANYAGA ÉS KÉSZÍTÉSI TECHNIKÁJA

Vázlatok elkészítéséhez bármilyen minőségű, méretű, színű, árnyalatú, felszínű papír megfelel. Ha tollal készítjük, akkor nagyobb sűrűségű papír szükséges, hogy a tinta vagy a tus ne folyjon szét. Az egyszínű vagy színes vízfesték vagy tus esetében olyan papírt válasszunk, amely nem szívja magába a vizet.

Vázlat készíthető közepesen kemény és puha ceruza, szén, szangina, kréta, tinta, porfesték, tus, akvarell, akvarell- és pasztellkréta, filctoll segítségével. Használható puha színes ceruza is, ha ízlésesen válogatjátok össze a megfelelő színárnyalatokat. Például portré vagy emberábrázolás esetén nem használható zöld és kék ceruza. Erre a célra a sötét és meleg árnyalatok felelnek meg a legjobban.

A porfestékekkel rajzolhatunk szárazon és nedvesen is, ha előre megfelelő állagúra oldjuk, majd nedves papírra vékony pálcikával felvisszük a festéket.

Érdekes ábrázolások készíthetők színes filctollakkal. Főleg azzal a típusal, amelyikkel vékony és vastag vonal is egyaránt rajzolható, és rövid idő alatt nagy terület fedhető el vele.

Vázlatkészítéshez egy- vagy több-színű akvarellfestéket is gyakran használnak. A filctollal körülrajzolt ábrák kitöltésénél veszik nagy hasznát, mivel bármilyen színárnyalat visszaadható

vele. A többszínű vázlat kissé összetett, a készítéséhez tapasztalatra van szükség. Természetesen a képnek akkor is grafikusnak kell megmaradnia, amikor többé-kevésbé valósághűen adódnak vissza a különböző tárgyak és hátterek lokális színekapcsolatai.

Tus vagy tinta esetében puha műkusfarok vagy más hasonló ecsetet kell használni. A munka menete ebben az esetben hasonló az akvarell technikájához.

Érdekes vázlatok készíthetők enyhén nedvesített papírfelületen akvarellkrétával (többnyire egyszínű vázlatok).

Az anyagok és technikák kiválasztását elsősorban az elgondolás, a művész által kitűzött feladat, az ábrázolandó objektum jellege, a személyes ízlés, az anyagok felhasználásának ismerete határozza meg.

Capitoliumi farkas. Figyeljétek meg, hogy feltételesen, de mégis mennyire részletesen adta vissza a mester a farkas prémjét! A Rómát megalapító gyerekek, Romulus és Rémus alakjait jóval később, a XVI. században tették hozzá

6. ANIMALISZTIKA A SZOBRÁSZATBAN

Animalisztikus műfaj – a szobrászat egyik legelterjedtebb műfaja. Az ember érdeklődése az élő természet iránt már az őskorban megjelent: az első szoborábrázolások a paleolit korban jelentek meg. Az ókorban a házak, templomok és kápolnák díszítéséhez is használtak állatfigurákat, az ábrázolt lényeknek mágikus erőt tulajdonítottak.

Napjainkban Európa nagyvárosaiban gyakran találkozhatunk állatszobrokkal, amelyek lehetnek lovas szobrok, a paloták dísz-bejáratait őrző oroszlánok, a diadalíveket díszítő madárdombormű

Diadalív –

a győztesek ünnepélyes bevonulására szolgáló, az út fölötti nyitott kapuív.

Lüziposz. Napisten négyesfogata.

A velencei Szent-Márk székesegyház homlokzatán található szobor.

M. Kamardina. Bika

Sz. Feofanov. Mamut

Homlokzat – az épület külső – elülső, oldalsó, vagy hátsó – oldala.

vagy ezek kisebb változatai a házak homlokzatán. Az arisztokraták magángyűjteményei gyakran gazdagodtak kedvencük szobrával, egyebek mellett gyakori volt a

lovak, macskák, kutyák vagy egyéb egzotikus trópusi madarak ábrázolása. Különleges helyet foglaltak el az animalisztikus műfajban készült, szobákat díszítő kis porcelán-, bronz- vagy gipszszobrocskák.

Az „animalizmus” terminust először 1831-ben használták, amikor a párizsi művészeti galériában Antoine-Louis Barye, Christophe Fratin és Christophe Fratin miniatűr állatfigurákból szervezett kiállítást.

I. Feoktiszto. Csiga. Bronz

K. Subnyakova. Gém

Napjainkban az animalisztikus műfaj egyike a legsikeresebbeknek. Az állatszobrok nem csak a városi épületek homlokzatait díszítik, hanem a magán- és közösségi helyiségek enteriőrjét is nagyszerűen kiegészítik. Sokoldalúságának köszönhetően az ilyen szobor bármilyen rendeltetésű helyiségben elhelyezhető: akár egyfajta hangsúlyosságot kifejező kis törékeny szobrocskaként vagy monumentális alkotásként, ami köré teljes enteriőr épülhet.

1. Miért hoztak létre az emberek az őskorban és az ókorban állatokat ábrázoló szobrokat?
2. Mi a közös a festészeti, grafikai és szobrászati animalizmusban? Miben különböznek egymástól?

Készítsetek miniatűr állatszobrocskát saját választásotok alapján: ökröt, bárányt, kecskét, borjút, szamarat, kutyát, macskát! Őrizzétek meg azokat a karácsonyi betlehemhez!

Eszközök és anyagok: gyurma, fatábla, formázókanál, cérna és különböző természetes anyagok.

A munka menete:

- Hogy magatok készíthessetek el a mini szobrocskát, keressetek a kiválasztott állatot ábrázoló fényképeket! Ezek fognak sugóként szolgálni munka közben.
- Vonalzó segítségével határozzátok meg az állat testrészeinek arányát! Ezekre akkor lesz szükségetek, ha valósághű szobrocskát akartok elkészíteni.

Tanuló munkája. Szobor. Vegyes technika

Tanuló munkája. Szobor. Vegyes technika

- Készítsétek el a modellhez az anyagot! A gyurmát vagy agyagot alaposan gyúrájátok szét a kezetekkel, hogy kimenjenek belőle a légbuborékok! Ha ezt a lépést kihagyjátok, az agyagszobor száradás közben megrepedezik. Különítsetek el kis darab nyersanyagot!
- A szobrocskát készíthetitek kis darabokból, de kiformázhatjátok egy tömbből is, kialakítva annak lábait, farkát, fejét. A kisebb figurákhoz inkább a második változat felel meg. A szobrocska egyes elemeinek kialakítása közben vessétek össze azt a fényképpel, és az elején kapott méretekkel! Ha az állatot külön darabokból készíthetitek, akkor először mértani testeket formázzatok! A lábak és farkak készülhetnek henger, a fej gömb alakúra. Ezek után ujjatokkal vagy a formázókanállal alakítsátok ki azok részleteit!
- A kész elemeket kössétek össze! Igyekeztek ujjaitokkal gondosan összesimítani azokat! Miután elkészültetek az összeállítással, fogpiszkálóval alakítsátok ki a kisebb részleteket!
- Az agyagszobrocskákat kiégethetitek kemencében. Otthoni körülmények között erre a célra a gáztűzhely sütője is megfelel. A sütőben fokozatosan kell növelni a hőmérsékletet. Két óra alatt el kell érni a 200 °C-ot. Ezután az agynak ki kell hűlnie.
- A gyurmaszobrocskák készülhetnek különböző színekben, de lehet variálni őket természetes anyagokkal: pálcikákkal, szárított bogyókkal, dióhéjjal, gesztenyével. A gyurmát nem csak természetes, hanem műanyagokkal is lehet kombinálni. Például rokon-szenves báránykák készíthetők gyurmából és cérnából.

MESTERKURZUS

ÁLLATSZOBROCSKA KÉSZÍTÉSÉNEK SZAKASZAI

Az állatszobrocska elkészítéséhez gyurmát (agyagot vagy sótésztát), formázólapátot és -táblát használnak a munkavégzéshez.

1. A munka kezdete előtt döntsétek el, melyik állatot szeretnétek megörökíteni – a kutyát, bárányt, tehenet vagy szamarat!
2. Általában először ceruzával elkészítik a kiválasztott nézetét több oldalról, mivel a szobor háromdimenziós és már az elején el kell képzelni, hogyan néz majd ki különböző nézetekből szemlélve.
3. Ha a szobor masszív, akkor először a vázát készítik el, rögzítik a talapzathoz. Ez lehet fa vagy habszivacs hasáb, esetleg a formázótáblához rögzített fémhuzal.
4. A szobor készítésénél különböző olyan anyagok használhatók fel, amelyek jobban megfelelnek az elgondolásnak: gyurma vagy agyag, cérnával és más természetes anyagokkal ötvözve.

V. Szerov. Európa elrablása

7. RÉSZLET, OSZTHATÓSÁG

Grafika vagy festmény, szobor vagy iparművészeti alkotás, tájkép vagy csendélet létrehozásakor mindig ugyanazokkal a fogalmakkal találkozunk. Ezek közősek a művészet minden műfaja esetében. Ez valóban így van, mert azok nem csak a művészet-hez, hanem a művészeti alkotást szemlélő ember érzéseihez is kapcsolódnak.

Részlet – a kompozíció néhány elemet tartalmazó része. Például az antik szobor ruháján lévő fodor az alkotás művészi részlete. De ha ez a szobor eldől és eltörik, akkor a darabjait már nem nevezhetjük részleteknek.

A művészeti alkotáson dolgozva a művész a **részleteken** dolgozik. A részletekre másolatok, fényképek és az alkotások restaurációja során is nagy figyelmet fordítanak. Az építészetben különleges jelentősége van az építészeti részleteknek.

A művészek alkotás közben a kicsi, élénk, jellemző részletek felhasználásával állítják össze az egységes művészeti alkotást. A művészek szinte felhívják a szemlélő figyelmét egyes részletekre, amelyek szerintük feltárják a mű tartalmát. Ebben különbözik a részletezés, mint kompozíciós vonás, az **oszthatóságtól**.

Az oszthatóság a különböző elemek halmazának érzetét kelti és meggátolja a nézőt a művészi alkotás egy egészként történő érzékelésében. Ezért a művészek, miután befejezik a rajzot, szobrot vagy más alkotást, figyelembe veszik a fő és másodlagos részeket, összehasonlítják a kontrasztot, ellenőrzik, hogy nem ismétlődnek-e az arányi, alaki és méretárnyalatok.

A művészet célja egységes mű létrehozása, hiszen az **egység** segíti a nézőt a mű tartalmának és eszméjének helyes értelmezésében. Az egység a részletek és az egész közötti arány helyes megválasztásával érhető el. Ez megfigyelhető a klasszikus szobrok példáján. Az antik szobor fel színére eső fény úgy oszlik el, hogy a megvilágított és árnyékos részek egy egészbe egyesülnek. Ezért bármilyen megvilágítás esetén a szobor olyan-
nak néz ki, amilyennek a szobrász megalkotta.

Ógörög szobor.
Artemisz

Ógörög szobor.
Kentaur és Amor

Tanulók munkái

1. Figyelmesen nézzétek meg a jelen pontban található reprodukciókat! Azok példáján mondjátok el, hogyan értelmeztétek a „részlet”, a „forma egysége” és a „forma oszthatósága” fogalmakat!
2. Gondolkozzatok el rajta, hogy a művészetben miért létezik egyidejűleg a forma egysége és oszthatósága!

Készítsetek dombormű kompozíciót sótésztából vagy agyagból!
Eszközök és szerszámok: sótészta vagy agyag, mintázó lapát, fa-tábla.

A munka menete:

- A kompozíció megalkotásához először rajzot kell készíteni!
- A sótésztát nyújtsátok vékony lappá, nyomjatok rá szárított növényeket, hogy az anyagon megmaradjon a lenyomatuk!
- A mintázó lapát segítségével állatot is ábrázolhattok, például madarat vagy rovar.
- Az ábrázolásoknak festék segítségével adjatok különböző árnyalatokat! A főleges festéket a tészta felszínéről szalvétával úgy távolítsátok el, hogy a festék nagyobb része a mélyedésekben maradjon!
- A kész alkotást száraz helyiségben vagy sütőben szárítsátok meg alacsony hőmérsékleten!

IDÉZZÜK FEL!

A sótésztát a következőképpen készíthetitek: két csésze lisztkeverjete egy csésze finom őrlésű só! Az elegyet kis mennyiségű, kb. fél csésze vízzel oldjátok fel! A keveréknek elasztikusnak kell lennie, hogy ne ragadjon a kezetekhez! Hogy a tészta ne morzsolódjon és ne legyen sűrű, adjatok hozzá 1-2 evőkanál tapétaragasztót!

A. Galimov. Nyári kert.
A fényáttalánosítás példája

M. Vrubel. Primavera.
A fényáttalánosítás példája

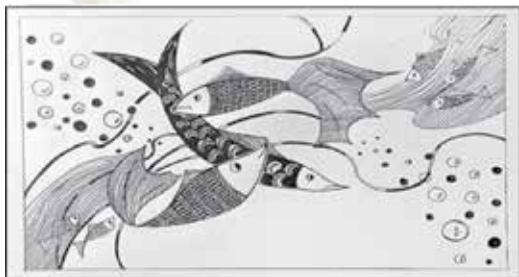
8. ÁLTALÁNOSÍTÁS, KÉTDIMENZIÓS JELLEG

A művészetben az **általánosítás** mindenhez használatos, ami hangsúlyozza a művész elképzeléseit, a többi között: formához, térfogathoz, színhez. A forma általánosításának folyamatában sok közös vonás van az állványos (festészet, grafika, szobrászat) és a dekorációs művészetben. A művész a forma kifejezését megtartva kiemeli a legfontosabbat, legjellegzetesebbet, és lemond a másodlagos elemekről. A valós életben megfigyelhető árnyalatokat néhány lokális színre csökkenti. Ugyanígy járnak el a térfogattal. A kifejezőbb alkotás keresése határozza meg az egyes megoldásokat.

Lokális szín – a tárgy saját színe.

A művész erősen megváltoztathatja a tárgy külalakját, a természetestől való eltérés eléggé nagymértékű lehet. A virágok, levelek, ágak majdnem szabályos mértani formában is ábrázolhatók, de megmaradhatnak a természetes, lágy körvonalai is. Például a virág valós képének dekoratív, esetleg absztrakt ábrázolása festői eszközökkel.

A **kétdimenziós jelleg (laposság)** – az ábrázolás olyan közvetítése, amikor a fő figyelem nem a térfogatra, hanem a tárgy

Tanulók munkái

körvonalára összpontosul. A természet ilyen ábrázolása a kép, lap vagy más anyag felületén marad, és nem hoz létre mélységi hatást. Ezek ugyan egyszerűsítetteknek tűnnek, de közben nagyban vonzza a figyelmet a tárgy sziluettje és színe, a természetesség más jellegzetességeit hangsúlyozva.

Azonban a szemléltető általában a mélységi-térbeli kompozíció gyakorol nagyobb hatást, mivel a tér mélysége az a közeg, amelyben az ember létezik. A térbeliségtől jóval erősebb a benyomás, mint a laposságtól vagy térfogattól. Nem a jelentőségről vagy a művészeti értékről van szó, hanem a kiváltott benyomásról. A térbeliség mélységének kivetítése a síkban – a képzőművészet egyik legnagyobb teljesítménye.

1. Figyelmesen vizsgáljátok meg a fenti reprodukciókat! Azok példáján magyarázzátok el, hogyan értelmeztétek az általánosítást és a kétdimenziós jelleget!
2. Gondolkozzatok el azon, hogy miért létezik a művészetben egyidejűleg a kétdimenziós és mélységi-térbeli ábrázolási mód!

Különböző faktúrák felhasználásával alkossatok lapos kompozíciót!
Eszközök és anyagok: papírlap, ceruzák, radír, fekete gél toll.

A munka menete:

- Papírlapon állítsatok össze ábrázolást!
- Hasonlítsátok össze annak arányát összességében!
- Faktúra készíthető egymás melletti pontok, egyenesek vagy hullámos vonalak, pettyek, körök rajzolásával.
- Határozzátok meg a háttérnek szánt területet!
- Milyen faktúrákban különböznek a kompozíció különböző részei?
- Hogyan töltitek ki a kompozíció részeit: pontokkal, kicsi vagy nagy elemekkel?
- Kontrasztosak a faktúrák egymással az árnyalatuk alapján?

DÉZZÜK FEL!**HOGYAN KELL ÖSSZEÁLLÍTANI AZ ÁBRÁZOLÁST**

Ha a vászon nincs egyenletesen kitöltve ábrázolásokkal vagy a rajz oldalra tolódott, a kép a vászon egyik oldalán túltelítettnek, míg a másikon hiányosnak tűnik. Az egész kiegyensúlyozatlannak hat.

Az optikai középpont nagyjából a kép közepén van. Ennek megfelelően helyezkednek el az objektumok, és határozzák meg a kompozíciós középpontot. Az esetek többségében a kompozíciós középpont nem esik egybe az optikai középponttal, de nincs attól messze. Az ábrázolás központi objektumának vagy a tárgyak csoportjának túlzott elmozdítása a kép egyik részén túlzásúfoltosság, a másikon pedig üresség benyomását kelti.

Ezen kívül el kell kerülni a sík két azonos részre osztását akár vízszintes, akár függőleges irányban. A fő cselekményt a középponttól kissé távolabb kell elhelyezni. A kép egyensúlyára nemcsak a tárgyak tömege van hatással, hanem azok árnyalata és színe is. A kis sötét objektum kiegyensúlyozhatja a nagy szürkét. A művész a képen a fő mondanivalót színnel, árnyalattal és a részletek észrevehetőségével is kiemelheti.

Hogy biztosítsuk a csendélet vagy portré kompozíciós kiválasztását, különböző nézőpontokból kompozíciós vázlatokat kell készítenünk és a vázlatokat akkora téglalap alakú keretbe foglalnunk, hogy a háttér síkjának és az ábrázolás tárgyainak megfelelő arányait kaphassuk meg. Néha a papíron ceruzával megrajzolják a keretet, és abban készítik el a csendélet vagy portré vázlatát. Ezzel a módszerrel töltik ki egyenletesen a kép síkját, határozzák meg az ábrázolás léptékét, és találják meg a megfelelő kompozíciós elhelyezést.

Középkori gobelin. Hölgy egyszarvúval és oroszlánnal

9. FANTASZTIKUS ÁLLATOK

Az animalista festők általában azokat az állatokat ábrázolták, amelyeket gyakran láttak és jól ismertek. Nehezebb volt a kevésbé ismert vagy utazók és vadászok elmondásai alapján leírt állatok megörökítése, mivel azok egyes részleteit el is túlozhatták, vagy nem pontosan idézték fel.

Például az egyik ókori egyiptomi domborművön található egy nem mindennapi állat ábrázolása, amelyet külföldi követek ajándékoztak egyebek mellett a fáraónak. Csak figyelmesen megvizsgálva vehető észre, hogy ez az állat nem más, mint egy közönséges ló, amelyet akkor először láttak az ókori Egyiptomban. Az elefánt, orrszarvú vagy a bálna is furcsa lényvé változhatott, főleg ha a művész saját szemével nem látta azokat.

Már az ókorban legendák születtek és rajzok jelentek meg bizonyos fantasztikus állatokról. Ezek a lények távoli országokban éltek, vagy közvetlen közelben, a barlangokban, erdőkben, tavakban rejtőzködtek. Leírhatták őket kegyetleneknek és veszélyeseknek, de lehettek bölcs tanácsadók és védelmezők, sőt istenségek is. Az ilyen lények több különböző állat, sőt egyidejűleg állat és ember vonásaival is rendelkeztek.

Számos hasonló ábrázolás – állatfejú ember – található az ókori Egyiptom művészetében. Az ókori Mezopotámiában félig ember, félig hal lényeket, emberarcú bikákat és oroszlánokat istenítettek, és nagyon féltek a világ végén lakó skorpióembertől. Viszont ezeket a lényeket, ahogy az ókori görög (félig ember, félig ló) kentaurokat vagy (félig ember, félig kecske) szatírokat is, nehéz „fantasztikus állatoknak” nevezni. Azonban más ókori mítoszok pegazusokról – szárnyas lovakról –, és kimérákról – az oroszlán, kecske és kígyó jellemvonásait magában foglaló szörnyekről – meséltek. Ezek már valóban fantasztikus állatok voltak.

A középkorban sokféle különböző állat került a címerekre. Általában azokat a lényeket választották ki, amelyek megtestesítették a hatalmat, erőt és fenséget. Ezt az összes tulajdonságot az

Sárkány és igazgyöngy. Hagyományos kínai ábrázolás

Paolo Uccello. Szent György és a sárkány.
Az itt ábrázolt sárkányt wyvern-nek nevezik

Griff

Kiméra. Renat Homidov fotója

oroszlán jelképezte, de oroszlán nem jutott mindenkinek. Ezért a címereket leopárdok, medvék, farkasok, sőt vaddisznók és vadmacskák, valamint sasok is díszítették.

Egyébként az összes állat elfogadott volt, hiszen a róka a ravaszságot, a kutya a hűséget, a nyúl az óvatosságot, a bika a makacsságot, a bagoly a bölcsességet szimbolizálta. Egy feltörekvő karrierista a címerére mókust festett a következő jelmonddal: „Mindenhová bejutok”.

A középkori címereken sok fantasztikus lény is szerepelt. Egyesek közülük a mai napig nagyon népszerűek. A legnépszerűbb bizonyára a sárkány – szárnyas kígyó – volt, amelynek egy vagy több feje is lehetett. A sárkányról az egész világon legendák szólnak. Például a bölcs kínai sárkány sokkal szimpatikusabb európai rokonánál, amely rendszerint kincset őrzött, vagy hercegkisasszonyokat rabolt el. Ha a sárkánynak csak két lába és egy farka van (kissé madárra hasonlít), akkor azt *wyvern*-nek nevezik.

A *griff*eknek oroszlán testük, sas csőrük és szárnyuk van. A griffekről már az ókori Görögországban beszéltek és akkor jelentek meg az első ábrázolásaik is.

N. Zsurahovszkaja. Kék bika

A fantasztikus állatok közé tartozik az *egyszarvú* (*unikornis*). Valószínű, hogy az egész a valódi orrszarvúról hallott elbeszélésből kezdődött, annál is inkább, mivel az első időkben bika testtel és nagyon mérgesnek ábrázolták. A hagyományos egyszarvú – fehér ló hosszú, hegyes szarvval és rövid kecskeszakállal. Egyébként ez a szép és nemes

Tanulók munkái. Fantasztikus állatok

állat viszonylag veszélyes. A kínai legendákban az egyszarvút Qjlin-nek hívják. Úgy tartják, hogy teste a szarvasé, nyaka a farkasé, farka a bikáé, patája a lóé, színes gyapja és természetesen egy szarva van.

1. Miért ábrázolhattak egyes valós állatokat fantasztikumokként?
2. Milyen fantasztikus állatokat ismertek?

Alkossátok meg egy, a tankönyvben található vagy saját fantáziátok által elképzelt fantasztikus állat képét!

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, géltollak.

A munka menete:

- Papírlapon készítsétek az ábrázolást!
- Határozzátok meg el az arányokat!
- Határozzátok meg, milyen részletek fogják meghatározni az ábrázolást!
- Találjátok magyarázatot, mit jelképez az ábrázolás!

G. Deregusz. Árvíz

10. TÁJKÉP. A TÁJKÉP TÖRTÉNETE

A **tájkép** – a festészetnek a természetet, városokat, építészeti komplexumokat megörökítő műfaja. A tájképek különfélék lehetnek. A tengert ábrázoló tájképeket **marinának**, a magasabb nézőpontról szem elé táruló tágas vidéket, valamely várost és környékét ábrázoló tájképet pedig **vedutának** nevezik. A modern városokat megörökítő képeket **urbánusoknak** nevezik (lat. *urbanus* – városi). A tájképen lehetnek emberi és állati alakok, sőt egész életképek, de a kép „főhőse” minden esetben a természet marad.

A művészek már a neolitikumban is ábrázoltak folyóval, fákkal, fűvel körülvett embereket és állatokat. Az ókori egyiptomi festők a tájképet az aratást, vadászatot, halászatot bemutató képeiken ábrázolták. A tájképnek hosszú időn át másodlagos szerepe volt. Nem fordítottak rá sok figyelmet.

A tájkép, mint a művészet különálló műfaja, Kínában jelent meg a VI. században. A kínai művészek a szépségükről ismert tájakat festették meg, amelyek jó hangulatot keltettek. A kínai hatására jött létre a japán tájkép.

Bizáncban az ókori művészek a természet sematikus ábrázolását alkalmazták: néhány fa jelentette az erdőt, a domb a sziklás

vidéket, bástya a várost (lásd a 152. oldalt). Ilyen feltételes ábrázolások láthatók az ukrán ikonokon is.

Eközben a nyugat-európai mesterek képeiken a növényeket már természetes módon (az eredetiekhez hasonlóan) ábrázolták. A természet realisztikus ábrázolásához vonzódtak a reneszánsz kor művészei is. De a tájkép még ekkor is csak a portrék és életképek háttéréül szolgált (lásd a 68. oldalt).

Európában a természet első alkalommal közel háromszáz évvel ezelőtt lett a festmény „központi alakja”. Az akkori festők feldíszítették a természetet, szebbnek mutatták annál, mint amilyennek látták. Csak a XIX. században kezdték olyannak ábrázolni, amilyen valójában volt (lásd a 60. oldalt).

A francia tájképfestők a természetben alkották képeiket, a szabadban rendezett plein air-eken.

Napjainkban a művész gyakran a tájkép által fejezi ki gondolatait és érzéseit. Egyébként a nézők a realisztikus ábrázolást mindig többre értékelik.

A tájképfestészet fejlődése Ukrajnában Tarasz Sevcsenkóval köthető össze (a Festői Ukrajna sorozat, lásd a 188. oldalt). A műfaj felvirágzása a XIX. század közepére tehető. Ukrajna szépségeit a vásznain Sz. Vaszilkovszkij és P. Levcsenko is meg-

Kacusika Hokuszai.

„Vörös Fudzsi”.

A lemenő Nap fényében a hegy bizonyára valóban vörös

Li Chi Long. Tájkép.

A mai kínai művészek megtartják az ősi kínai természetábrázolás hagyományait

Sz. Vaszilkovszkij.
Vihar előtt

Tanuló munkája

örökítette. A valósághű természetábrázolás legjobb hagyományait követte Sz. Sisko (lásd a 61. oldalt), T. Jablonszka, Boksay József (lásd a 69. oldalt) és mások.

1. Idézzétek fel, melyik ukrán és külföldi művész képeit láttátok már múzeumlátogatás alkalmával, kiállításon vagy galériában. Melyik volt rátok a legnagyobb hatással?
2. Milyen fogások alkalmazásával vitte vászonra gondolatait a tájképfestő az általatos kiválasztott képen?

Paraffin gyertya segítségével készítsétek el egy téli tájkép vázlatát!
A rajzot őrizzétek meg a karácsonyi ünnepekre!

Eszközök és anyagok: papírlap, akvarellfesték, ceruza, radír, ecsetek, paraffin gyertya.

A munka menete:

- Papírlapon állítsátok össze az ábrázolást!
- Hasonlítsátok össze az egyes részek arányait egymással, majd a szélességet a magassággal!
- Figyeljétek meg, hogy melyik napszakot ábrázoljátok, és mik jellemzik azt!
- Milyen szín-összeállítású lesz a munkátok? Hogyan ábrázoljátok a háttérét?
- A palettán előre próbáljátok ki a színárnyalatokat és válasszátok ki az elgondolásotoknak legjobban megfelelőt!
- A végén vizsgáljátok meg egészében a munkátokat, javítsátok ki a hibákat, végezzétek pontosításokat! Határozzátok meg a hangsúlyokat!

A TÁJKÉPRAJZOLÁS SORRENDJE PARAFFIN GYERTYA SEGÍTSÉGÉVEL

1. Papíron ceruzával készítsétek el az ábrázolást!
2. Kenjétek be a képet paraffin gyertyával azokon a helyeken, ahol hó lesz!
3. A többi helyre vigyétek fel az első festékréteget, mondjuk a kékét!
4. Az árnyalatokat fokozatosan adagolva sötétítsétek be azokat a helyeket, amelyeknek sötéteeknek kell lenniük (például az éjszakai égbolt)!
5. A részleteket húzzátok ki filctollal!

**Kuindzsi
Arhip Ivanovics**
(1842–1910)

Neves tájképfestő. Mariupolban született. I. Ajvazovszkijnál tanult. Képei: Ukrán éjszaka, Nyírfaliget, Eső után, Holdvilágos éjszaka a Dnyeperen.

Műveiben rendkívül pontosan és egyúttal váratlanul jeleníti meg a fényeffektusokat.

Három éves korában árva lett, 11 éves korától dolgozott, de mindig festő szeretett volna lenni. Látogatta a Pétervári művészeti akadémia foglalkozásait. 1882-től a művész nem állította ki a képeit, de folytatta a munkát, többek között a krimi birtokán és közel 500 alkotást készített el (Dél. Csorda a sztyeppén, Napnyugta-hatás, Szürkület). Később a Pétervári Művészeti Akadémián oktatott, tanítványai között volt N. Reriha neves festő.

A. Kuindzsi. Napnyugta-hatás

**Ajvazovszkij
Ivan
Konsztantyinovics**
(1817–1900) –

marinista festő. Feodoszijában született. Örmény nemzetiségű. Közel 6000 tájkép megalkotója. Egyebek között a György kolostor, Cseszmei csata, Kilencedik hullám, Hullámok képeket festette.

A Pétervári Művészeti Akadémián tanult, melynek a befejezése után (1873) felkereste Olaszországot, Franciaországot és Angliát. 1847-től élete végéig Feodoszijában élt, ahol ma a képei legnagyobb gyűjteményét bemutató galéria viseli a nevét.

I. Ajvazovszkij. Tenger. Koktebel

I. Ajvazovszkij. Hajótörés.

1864. Ajvazovszkij elsősorban tengeri tájképei kapcsán lett ismert, amelyeknek a témái a vihar, hullámok és katasztrófák voltak

11. HANGULAT A TÁJKÉPEN

A tájképen dolgozva nem kell túlságosan részletesen átadni a természetes domborzatot (ezzel a feladattal fényképezőgép segítségével bármelyiketek megbirkózik). A tájképfestő a kép által érzékelteti viszonyát a természethez, a gondolatait, hangulatát, és a figyelmes szemlélő ezt okvetlenül megérti. Minél gazdagabbak a művész érzései az ábrázolt természettel kapcsolatban, annál tartalmasabb lesz a kész mű.

Az ilyen tájképeket „hangulat-tájképeknek” nevezik. A természet olyannak van átaluk bemutatva, amilyennek az az ember érzékeli, akit teljesen áthat valamilyen lelki állapot, és a környezetéből csak a vele összhangban lévő dolgokat veszi észre. Minden, amit látunk – riadalom, nyugalom, melankólia, vágyakozás, öröm – a hangulat visszhangjává változik. A hangulat – változó jelenség, amely állandó mozgásban van, ezért a tájképeken a tárgyak alakját, színét elmosódott színcseppekkel ábrázolják. Ilyenek I. Aj-

V. Orlovskij. Naplemente a folyó felett

I. Siskin. A vad északon

vazovszkij, V. Orlovskij, I. Siskin festményei. A tájképeken a természet gyakran átszellemül az ember észrevétlen jelenlétével, hangulatával és gondolataival, amelynek a létezéséről utak, templomok, hidak, házak tanúskodnak. A tájképek közül kiemelkednek azok az alkotások, amelyekben érződnek az emberi sors, az ország sorsa iránti érzések. Horatius ókori római költő azt mondta, hogy csak a rossz művész festi meg a ligeteket, patakokat, oltárokat, vad folyókat, szivárványt úgy, hogy nem köti azokat össze az emberrel. A tájképi műfaj legjobb művei nem a fák és kövek egyszerű megfestése. Azok az ember belső világának művészi kifejező eszközei.

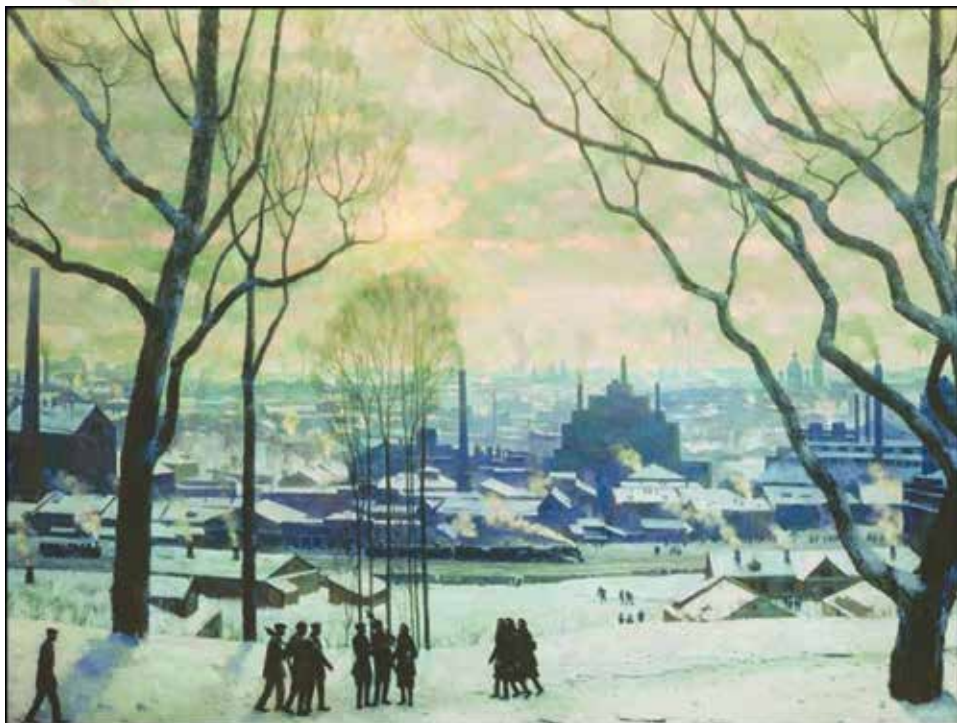

Sz. Sisko. Kijevi tér

Léteznek a természetet statikusan leíró tájképek: nyugodt, kiegyensúlyozott természet képei. Vannak rossz időt, vihart ábrázoló, dinamikus tájképek. Témája alapján a tájkép lehet mezei, erdei, marinikus (tengeri), urbánus (városokat ábrázoló), ipari (gyárakat, bányákat bemutató). Stílu-

Tanulók munkái

K. Juon. Reggel az ipari Moszkvában

suk alapján a tájképek lehetnek romantikusak, realizztikusak, impresz-szionisták.

A tájképi ábrázolásban a természet egy sajátos tükör, amely az alkotó lelkét, a lírai hőst tükrözi vissza.

**Tanuló munkája.
Őszi Podol**

Tanuló munkája. Marina

1. Melyik a kedvenc tájképetek? Besorolható-e „hangulat-tájképek-ként”?
2. Jellemezzétek a fenti pontban bemutatott festményeket!

Készítsetek tájképvázlatot!

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, géltollak.

A munka menete:

- A papírlapon állítsátok össze az ábrázolást!
- Válasszátok ki a rajzolási technikát!
- Milyen megvilágítási állapotot örökíttek meg – napfényest, borúst, felhőst?
- Vegyétek figyelembe a napszak jellegzetességeit, amelyben a képet készítenétek!
- Milyen szín-összeállítású lesz a munkátok? Milyen hangulatot akartok közvetíteni általa? Hogyan ábrázoljátok a háttérrel?
- A palettán előre készítsétek el a megfelelő színárnyalatokat, és válasszátok ki a hangulatotoknak legmegfelelőbbet!
- A munka végén nézzétek át egészében a képet, javítsátok ki az esetleges hibákat, pontosítsátok! Határozzátok meg a hangsúlyt!

IDÉZZÜK FEL!

LÉGI PERSPEKTÍVA

A fény-árnyék és a szín a távolság függvényében változik (hasonlóan ahhoz, ahogyan a tárgy látható nagysága változik). A hozzánk közelebbi tárgy színeesebbnek, élénkebbnek látszik, mint a távoli. Ez azért van így, mert a levegő sűrűsége meggátolja a színsugarak terjedését. Ezen kívül, az atmoszférában lévő apró részecskék gyengítik a tárgyak színét.

A távolságtól függően nem csak a szín telítettsége, de az árnyalata is megváltozik. A távolabbi tárgyak kékesnek tűnnek. Arról van szó, hogy az átlátszónak tekintett levegőnek kékes árnyalata van. Amikor kitölti a szemünk és a távoli tárgy közötti teret, kékes árnyalatot kölcsönöz a tárgyaknak.

A nedves levegő érzékelhetően zavarosodik, fehéressé válik, mert a vízpára nagyobb részecskéi erősen szétszórják a fényt. És ellenkezőleg, minél tisztább a levegő, annál kevesebb akadálya

Az első és hátsó rész közötti eltérést bemutató fénykép

van a kék sugarak terjedésének és annál kékebb az atmoszféra. Egyes tárgyak kéknek tűnnek a tiszta, és fehéresnek a párás és poros levegőben.

A világosabb tárgy a távolban kevésbé kékül be, mint a sötét. Ez azért történik így, mert a világos test által visszavert fénysugarak egy része nem ér vissza a szemünkhöz, hanem szétszóródik az atmoszférában.

Boksay József. Hegyi tájkép. A háttér égszínkék

V. Orlovskij. Tájkép Ukrajnában. A távoli tárgyak kevésbé élesek

A TÁJKÉPKÉSZÍTÉS SZAKASZAI (légi perspektíva)

1. Először ceruzával papírlapon állítsátok össze az ábrázolást!
2. A kép háttérére vizesen vigyétek fel a hidegebb színű festéket!
3. Hagyjátok megszáradni a festéket!
4. A száraz festékre vigyétek fel a többi árnyalatot, fokozatosan alakítsátok ki a fákat és bokrokat a kép első részén!
5. A részleteket vékony ecsettel húzzátok ki!

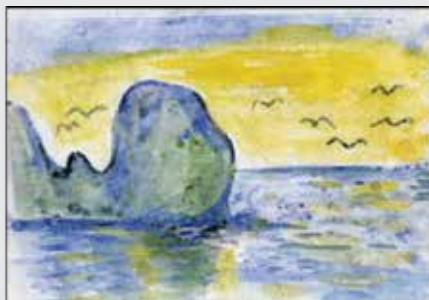
IDÉZZÜK FEL!**TÁJKÉPEK KÉSZÍTÉSE KÜLÖNBÖZŐ
TECHNIKÁKKAL*****Pasztell (szén, kréta és egyéb puha anyag)***

A kezdő kompozíciós vázlat ceruzával készül. Utána a munkát a legsötétebb részletektől a legvilágosabbáig végzik. A telített vonalakat elkenik, hogy „átlátszóság” hatását keltse. Különböző árnyalatok létrehozásához egyik színt a másikra viszik fel. A befejezett munkát hajlakkal lefűjják, hogy ne kenődjön szét a festék.

Monotípiá

A szükséges méretű papírlapot tegyék sima, festett felületre! A papírt kissé nyomják le, majd óvatosan bármelyik irányba emeljék fel! A papír elhúzható egyik irányból a másik irányba is.

A kapott lenyomaton lehetséges, hogy láttok valamit, ami valamire emlékeztet benneteket. Szükség esetén a képet egészítsétek ki részletekkel!

Szórás

A papírlapra helyezett tárgy vagy sablon festékkel történő lefújását szórásnak nevezzük. Festék a már elkészült mű felszínére is szórható, például hóesés imitálására.

Kaparás

Száraz papírlapot viasszal vagy sztearinnal (gyertyával) dörzsölünk át. Hogy a sztearin egyenletesen fedje a papírt, a gyertyát lefektetve húzogatjuk a papír felületén. Ezt néhányszor kell elvégezni. Ezután a papírt tussal festjük be. A tus folyékony szappannal összekeverjük, majd ezzel az eleggyel egyenletesen bevonjuk a sztearint. Megvárjuk, amíg a tus tökéletesen kiszárad, majd tompa tűvel leszedjük a felső, színes réteget.

Tus szétfújása

Tus segítségével készíthető faábrázolás. Cseppentsetek a papírlapra néhány csepp tust vagy festéket, majd szívószállal fújjátok azt különböző irányokba!

Paris Bordone. Sibyl Augustus császár előtt

12. MEGFIGYELÉSI PERSPEKTÍVA

Képzeljétek el, hogy meg akarjuk osztani a nyári szünidő benyomásait barátainkkal vagy rokonainkkal. Az érthetőség kedvéért lerajzolhattuk volna természetből vagy emlékezetből azokat a helyeket, ahol megfordultunk, eltöltöttük az időt, pihentünk. Hogyan teremthetjük újra papíron a látottakat? Idézzük fel, mit tanultunk korábban a perspektíváról!

A perspektíva alapelve – a térbeli testek ábrázolása olyan formában, amilyennek egy meghatározott pontból látjuk őket. Másképp megfogalmazva, a lap síkján perspektivikus egyszerűsítéssel térillúziót hozzuk létre. A perspektíva ismeretével nem csak természet után rajzolhatunk tárgyakat, hanem újraalkothatjuk a rég elveszett műemlékeket, amelyeknek napjainkig csak a romjai maradtak meg.

A „perspektíva” kifejezés a latin *perspicere* szóból ered, aminek a jelentése – átlát, keresztüllát. A megnevezés a tárgyak átlátszó felületen történő ábrázolásának régi módszerére utal

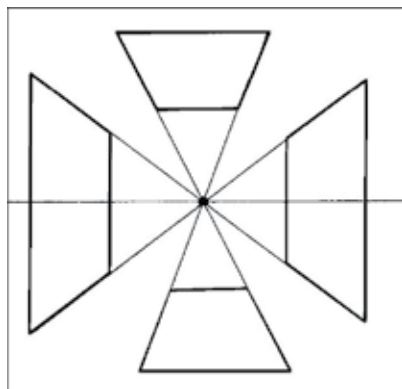
Vasúti híd. Kijev. Perspektíva. Fénykép. A híd közeinek a perspektíva törvényei alapján történő vizuális csökkentése a horizonthoz közelítve

(üveg, vékony átlátszó szövet), amelyen keresztül a tárgyak látszottak, és amerre a perspektivikus csökkentéseket létrehozták.

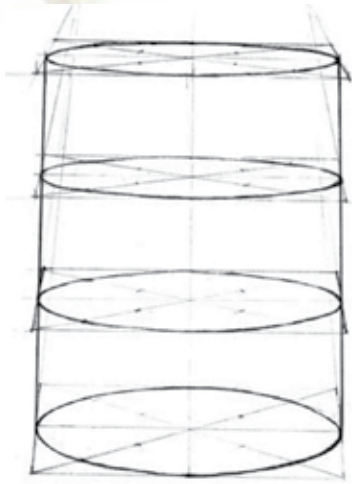
Ha az ablaküvegen festékbe mártott ecsettel körberajzoljuk az ablakon túl látható tárgyakat, akkor perspektivikus ábrázolást kapunk. A perspektivikus törvényszerűségek tanulmányozásának ezen tapasztalatai jelentek meg a tájképek egyik meghatározásában – „világra nyíló ablak”. Ezt az egyszerű módszert alkalmazták a festők a XV–XVI. században, amikor megkísérelték elméletileg alátámasztani a perspektíva törvényeit.

A tárgyak rajzolása természet után a **látható (megfigyelési)** perspektíva alapján történik. Hiszen az ember a tárgyakat két szemmel látja, vagyis vizuálisan egyidejűleg mindkét oldalról érzékeli.

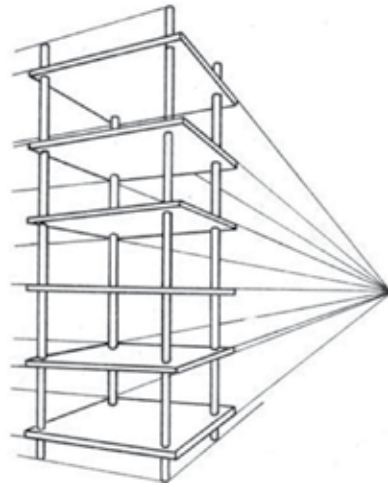
Összehasonlíthatjuk egyazon tárgy fényképét a valós tárggyal, amikor két szemmel szemléljük. Ha közben egyik szemünket lezárjuk, akkor az így érzékelt tárgy már jobban hasonlít annak képi ábrázolásához. A megoldás egyszerű – a fényképezőgép a környezetet szintén „egy szemmel” látja. Viszont a látható ábrázolás mégiscsak a *lineáris perspektíva törvényein* alapul.

A horizont alatt és felett, a megfigyelőtől balra és jobbra elhelyezkedő derékszögű síkok perspektivikus egyszerűsítésének vázlata

**Az ellipszisek változása
a horizonthoz viszonyítva**

**A síkok változása
a horizonthoz viszonyítva**

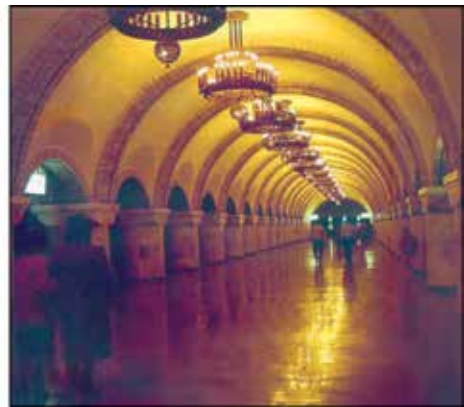
Jegyezzétek meg, hogy a perspektívában a lejebb lévő sík nyitottabbnak tűnik. Ezért a rajta fekvő ellipszis is szélesebbnek, kerekítettnek érződik.

A lineáris perspektíva alapszabálya a következő: az azonos méretű, de a szemlélőtől különböző távolságra lévő tárgyak a képen nem egyformán lesznek ábrázolva: a közelebbi nagyobb, míg a távolabbi kisebb lesz.

Idézzük fel, hogy a horizont – a szemünkkel egy szinten lévő elképzelt vonal. Az ábrázolás a horizont elhelyezkedésétől is függ. Megfigyeljük, mit látunk a szobánk ablakán keresztül: utcákat, há-

**Exteriőr perspektivikus
felépítése**

Metró enteriőrje. Fénykép

Tájkép nézete az ablakon keresztül a megfigyelő helyzetétől függően: *a* – áll; *b* – ül; *c* – jobbra mozdult el; *d* – balra mozdult el; *h* – horizont

zakat és a felettük lévő égboltot (*a.* ábra). Ha leülünk egy székre, akkor a látható ábrázolás megváltozik (*b.* ábra): megnő az égbolt területe, a földé pedig teljesen kicsi lesz. Ha a szobában jobbra (*c.* ábra) vagy balra (*d.* ábra) mozdulunk el, a tájkép megfelelő része kikerül a látómezőből és helyette újak kerülnek bele. Vagyis a természet utáni rajzolás esetén mindig megfelelő helyzetet kell elfoglalni, vagy szakkifejezéssel élve, kiválasztani a megfigyelési pontot. A horizont magasságát a kiemelő részlet alapján választjuk

Megfigyelési perspektíva. Az azonos méretű tárgyak közül a közelebbieket nagyobbra, a távolabbikat kisebbre rajzolják

Tanulók munkái

meg. Például ha a horizontot viszonylag alacsonyra engedik le, akkor aláhúzható a tárgyak, épületek nagysága és jelentősége.

Jelenlegi tudásotok elmélyítésével és a perspektíva törvényei segítségével könnyen elkészíthetitek épületek, enteriőrök, utcák térbeli ábrázolását.

Tehát a helyesen felépített perspektivikus ábrázolás lehetővé teszi számotokra a még el nem készült épületek és tárgyak elképzelését olyannak, amilyennek majd a térben fogjátok látni.

1. Mi a látható (megfigyelési) perspektíva?
2. Figyeljétek meg a 68. oldalon látható képet! Hol látható rajta a horizont?

1. Rajzoljátok le az ablakon keresztül különböző megfigyelési pontokból ugyanazt a tájképet! Ennek érdekében idézzétek fel a perspektíva törvényeit és a tanórán vizsgált példát!

Eszközök és anyagok: papírlap, vízfesték, ceruza, radír, ecsetek.

A munka menete:

- Papírlapra rajzoljátok meg a horizontot!
- Ahhoz viszonyítva készítsétek el az ablakon keresztül látható tájképet!
- Felállva még egyszer rajzoljátok meg!
- Hasonlítsátok össze, hogyan változott meg az ábrázolás!

2. Rajzoljátok meg otthonotok enteriőrjét!

Eszközök és anyagok: papírlap, vízfesték, ceruza, törlőgumi, ecsetek.

MESTERKURZUS

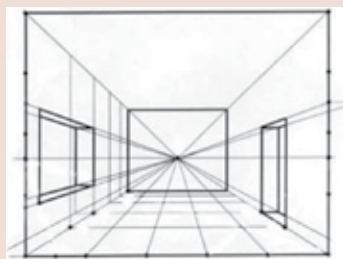
ENTERIŐR MEGALKOTÁSA PERSPEKTÍVÁBAN

Enteriőr – a helyiség sajátos „portréja”. A szoba rajzában fontos szerepe van a megfigyelési pont kiválasztásának és a pontos perspektivikus felépítésnek.

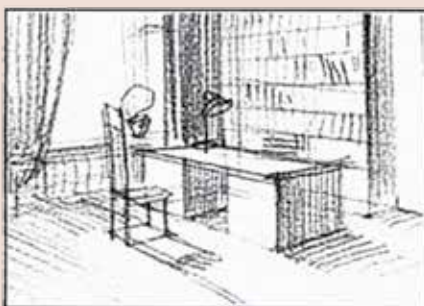
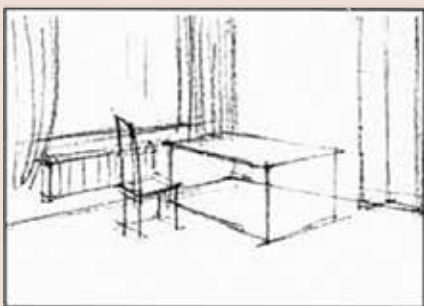
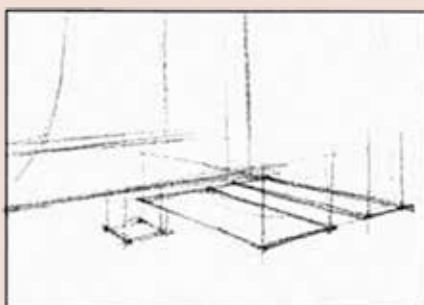
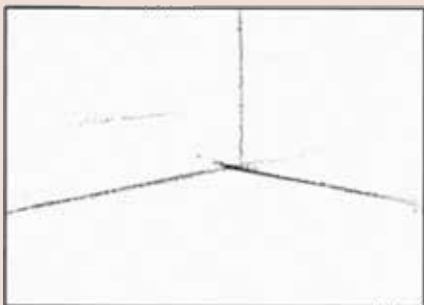
Az interiőr frontális és ferde helyzetben is ábrázolható. Frontális helyzetben a szoba egyik fala párhuzamos a papírlap síkjával, és ebben az esetben három fal egyszerre ábrázolható. Ferde helyzetben két, egymáshoz különböző szögben elhelyezkedő fal látható.

Ha ferde elhelyezkedésű interiőrt kell rajzolni, akkor megszerkesztik a két fal találkozását jelentő függőleges vonalat, amelyet a horizont kettéoszt.

Utána a megfigyelési pont két oldalán elhelyezkedő távpontok felhasználásával megszerkesztik az oldalsó falak, padló és plafon perspektíváját. Ezek a pontok nem mindig találhatók meg a lap síkján, de helyzetüket a horizonton rajzolás közben el kell képzelni.

A frontális horizontnak egy távpontja van

A ferde perspektíva két távponttal rendelkezik

2. rész. EMBERÁBRÁZOLÁS LÉTREHOZÁSA

Frans Hals. A Szent György lövészegylet tisztjeinek csoportképe.

Kortársai Halst a csoportképek páratlan mesterének tekintették. Megrendelői az alakok száma alapján fizették a tiszteletdíját, ami 66 gulden (régi holland forint) volt alakonként

13. PORTRÉ. A MŰFAJ KELETKEZÉSÉNEK TÖRTÉNETE

**V. Borovikovszkij.
M. Lopuhina portréja.**
Műtermi portré.

Portré – ember vagy emberek ábrázolása. Akit a portré ábrázol, modellnek nevezik. A „*portrait*” szó az ófrancia nyelvből származik, jelentése: „újraalkotni minden egyes vonást”. A legjobb portrék nem csak az ember külsejének pontos ábrázolásai. Az ilyen képekre tekintve ugyanis az első pillanatban észrevesszük, hogy milyen volt az ábrázolt ember: fősvény vagy nagylelkű, tiszteletreméltó vagy gonosz. A sikeres portré – valódi elbeszélés az emberről, annak életéről, aggodalmairól, szakmájáról, származásáról.

Thomas Gainsborough.
Kisfiú galambbal.
Ünnepi portré példája

Jan Van Eyck. Az Arnolfini házaspár portréja. A művész nem csak a megrendelőt festette meg, hanem annak különféle tárgyait is, amire a tulajdonos rendkívül büszke volt. Ezeknek a tárgyaknak szimbolikus jelentése van, Arnolfininek és feleségének boldog házasesetét kívánnak. Páros portré

Az ókori egyiptomi és ókori római szobrászok szobraikban a maximális hasonlóságra törekedtek.

A középkorban ritkán készítettek portrét. Abban az időben a mestereket inkább az emberek szellemisége, mint külső megjelenése érdekelte. A portré műfaja a reneszánsz korban kezdett újult erővel fejlődni. A festők újra portrészertű hasonlósággal kezdték ábrázolni az embert, érzékeltetve annak lelkiállapotát, érzéseit.

Különböző portrétípusok léteznek. Az *önarckép* – sajátos arckép, amelyen a festő önmagát ábrázolja. A modellek számától függően a portré lehet *páros* (két modell), vagy *csoportos* (több modell). A modell hatalmát és gazdagságát az *ünnepi portré* hangsúlyozza. Ellenkezőleg, az *intim* (francia szó, jelentése mélyreható, belső) vagy *műtermi* portré az ember lelkébe nyújt betekintést, olyannak mutatja be, amilyennek a hozzá közeli emberek látják, „otthoni” körülmények között. Az ünnepitől eltérően, ezek a portrék gyakran kisméretűek. Régebben népszerű volt az antik istenek

Tanulók munkái

és istennők alakjában készített portré. A férfiak általában Zeuszra vagy Héraklészre, a nők pedig Vénuszra szerettek volna hasonlítani. Az ilyen portrékat *allegorikusoknak* nevezik (görög eredetű szó, jelentése – meg-személyesítés).

Jelentős helyet foglalt el a portré az olyan művészek életében, mint Leonardo da Vinci, Raffaello, Velázquez. Egyes mesterek, például Gainsborough, kizárólag ennek a műfajnak szentelték életüket. A z orosz portréfestészet hírnevét az ukrán születésű Levickij (lásd a 83. oldalt) és Borovikovszkij emelték jelentős szintre. Portrék és önarcképek sorozatát alkotta meg Tarasz Sevcsenko is. Napjainkban is folytatódik ennek a műfajnak a fejlődése. A mai ukrán mesterek is gyakran készítenek portrét.

1. Elemezzétek egy ismert személyiség (költő, író, művész) portréját! Idézzétek fel az életrajzát, műveit! Milyen jellemvonásait tárja fel a portré?
2. Sok régi portrénak ismeretlenek a modelljei. Próbáljátok meg elmondani egy ilyen modell jellemét a kép alapján.

Rajzoljátok le barátotok vagy barátnőtök portréját a tankönyv 77. oldalán található tanácsok alapján!

Eszközök és anyagok: papírlap, vízfesték, ceruza, radír, ecsetek.

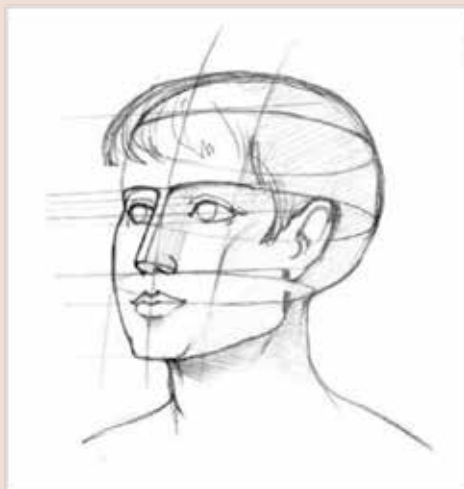
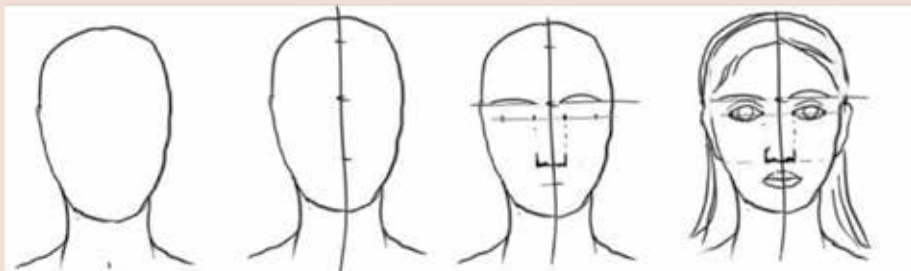
MESTERKURZUS

AZ EMBERI FEJ ARÁNYAI

Úgy tartják, hogy az áll és az orr közötti távolság megegyezik az orr hosszával és a homlok magasságával. A fül a szemöldök szintjén kezdődik és az orr szintjéig tart. A fej közepe a szemek alsó szélén megy keresztül. A szemek közötti távolság egyenlő magának a szemnek a hosszával és nagyjából az orr szélességével azonos. Az ajkak sarkai kissé kiemelkednek az orrüreg szintjéig.

Az arc arányai

Az arc felépítése oldalnézetben

Jan Van Eyck.
Szűzanya. Részlet
a Genti oltár-ból

Jan Van Eyck (körülbelül 1390–1400 – 1441) – neves holland festő. Kevés életrajzi adata maradt fenn. Úgy vélik, eleinte miniatűröket festett, majd a holland uralkodó udvarában alkotott. 1425-től III. (Jó) Fülöp burgundi hercegnek dolgozott, aki „extravagáns” udvart gyűjtött maga köré. 1431-től haláláig a mester Brugge-ben élt. Kortársai nagyon tisztelték. Legismertebb munkái: Genti oltár, Madonna Rolin kancellárral, Van der Paele kanonok Madonnája, Az Arnolfini házaspár portréja.

Pierre-Auguste Renoir.
Jeanne Samary színésznő
portréja

Pierre-Auguste Renoir (1841–1919) – francia festő. Művészi pályafutását porcelán- és címerfestőként kezdte. Renoir a napfényes, optimizmust sugárzó, az élet boldogságát tükröző művek alkotója. A hosszas mellőzés, pénztelenség és súlyos betegsége még öreg korában sem befolyásolták azt a csodálatos világot, amelyet a képein hozott létre. Azt mondták róla, hogy úgy fest, ahogyan a madár énekel. Öröksége rendkívül gazdag. Ismertebb képei: Páholy, Bál a Moulin de la Galette-ben, Színházban, Jeanne Samary színésznő portréja, Nagy fürdőzők.

MESTERKURZUS

RAJZOLÁS SZÍNEZETT
PAPÍRON

A krétával vagy ceruzával végzett hagyományos munka – fehér színnel vagy szanginnal – színezett papíron történő rajzolás. A papír közepes tónusú, ezért három színnel is manipulálhattok hatékonyan. Ezt a módszert „a trios couleurs”-nak (háromszínűnek) nevezik és a forma modellezésének csodálatos eszköze; gyakran használták régi híres mesterek is.

A fehér színnel és szanginnal végzett munkához általában tejszín vagy bézs színű papírt választanak, de a módszer más színű papírokkal is használható.

Szürke vagy égszínkék papíron használhattok például fekete és fehér krétát, sőt egyszerre négy szín használata sem kizárt.

A színezett papír felhasználásának előnye abban rejlik, hogy a legvilágosabb részleteket egyedül rajzolhatjátok meg, ahelyett, hogy fehér részeket hagynátok ki, mint az egyszínű rajz esetében. A régi mesterek a fő csatlakozási pontokat fehérrel a legvégén húzták ki; ti kezdhettek fehérrel is, ha a tárgyakat csatlakozási pontok és fehér részek jellemzik, a munka folyamatában pedig fokozatosan sötétebb tónusokra tértek át, szabadon hagyva a papírt a közepes árnyalatoknak. Használható a tusozás módszere is, de elejétől fogva figyelni kell arra, hogy a papírt ne fedjétek be túl vastagon és ne takarjátok el a rajz síkját.

Emlékezzetek rá, hogy két vagy több szín használata a lényege és az alapja a monokróm technikának; a színeket kizárólag árnyalatokként használják, azok nem is valóságos színek.

Leonardo da Vinci vázlata az Orsós Madonna c. képéhez

V. Tropinyin.
Kislány Podolból

I. Repin. Sz. G.
Dragomirova portréja

14. ÁBRÁZOLÁS A PORTRÉN

A portrécészítés különös összpontosítást és a modell jelleme és hangulata átadásának tudását igényli. Alkotás közben nem kell elfeledni, hogy az ábrázolt embernek saját jelleme, nézete, rá jellemző mozgása van. A munkafolyamat közben különös figyelmet kell fordítani a szemekre, mivel azok tükrözik az ember lelkét. A megvilágításnak, sziluettnek és mozgásnak szintén óriási jelentősége van. A nem jellemző nézetből és rossz megvilágítás mellett készült portré alig fog hasonlítani a modellre.

A régi mesterek úgy gondolták, hogy a fénynek kissé oldalról és fentről kell esnie, és nem lehet nagyon ragyogó.

M. Vrubely.
A feleség portréja

A. Murasko.
Piros sapkás kislány portréja

A. Monasztirszkij. Kozák

A modell kezét részletesen ábrázolják, mivel a gesztusok kitárják az érzelmi állapotot. A nyugodt ember kéztartása laza. Ha az ember összpontosít, akkor az ujjai megfeszülnek, összeszorítódnak. A helyesen kiválasztott sziluett (kontúr) növeli a kép kifejező erejét. Mindenekelőtt a fej méretének és a teljes rajznak az arányára kell ügyelni.

Nézet – a modell elhelyezkedése a szemlélőhöz viszonyítva.

Az ábrázolt alak körül megfelelő térnek kell lennie, hogy a rajz ne legyen nagyon nagy, de ugyanakkor nagyon kicsi sem. Az ábrázolás ne „ugorjon fel”, de ne is „essen le” a képen. Figyeljétek meg, a hasonló feladatokat hogyan oldották meg a régi mesterek!

Az egyéniség kibontakoztatásában nagy jelentősége van a ruhának, amely a modell jelleméről, szakmájáról, a cselekmény történelmi korszakáról tanúskodik, valamint a modellt övező környezetnek, a mellette lévő tárgyaknak. Ekkor a szemlélő és a festmény között hangtalan párbeszéd alakul ki. A portré egyetlen szó nélkül kitárja hősének titkait.

1. Idézzétek fel, milyen ukrán és külföldi mesterek által alkotott portrékat láttatok múzeum, galéria vagy kiállítás látogatásakor! Melyik volt rátok a legnagyobb hatással, és miért?

Tanulók munkái

Készítsetek önarcképet történelmi ruhában! Melyik történelmi korszakból származó ruha segítené elő a legjobban belső világotok kibontakoztatását?

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, gél tollak.

A munka menete:

- Papírlapon állítsatok össze arcképbábrázolást (keressétek meg a megfelelő helyet)!
- Vizsgáljátok meg az egész arányát! Utána az arc egyes részleteinek arányát: hosszát a magassághoz és szélességhez! Egymást közt is hasonlítsátok össze azokat (hogy a szemek ne legyenek akkorák, mint a bagolyé, a fülek, mint az egereké)!
- Fordítsatok figyelmet arra, hogy a rajzotokon hol helyezkednek el az arc különböző részei, nem mozdultak-e el a szimmetriatengelyhez viszonyítva, nincsenek-e egymáshoz képest eltolódva!
- Javítsátok ki a hibákat!
- A palettán választok ki a háttér színét! A munkát azokkal a színekkel kezdjétek, amelyek számotokra a legérthetőbbek!
- Hasonlítsátok össze és kíséreljétek meg visszaadni az arc részeinek és a hajnak az árnyalatait!
- Határozzátok meg, hogy melyik az arc legjobban megvilágított része, és hogyan néz ki ott a háttér!
- Hogyan változik a színárnyalat az árnyékban és a megvilágított felületen?
- Hol a legsötétebb az árnyék, és nem változott-e meg a fény érzékelése az árnyékban?
- Figyeljétek meg, milyen különbség van az árnyalatok arányában a különböző felületeken!
- Hol alakult ki a legnagyobb kontraszt?

Levickij Dmitrij Grigorjevics (1735–1822) – portréfestő. Kijevben született, apja, G. Levickij, vésnök volt. Később Péterváron lakott, részt vett a kijevi Szent András templom faliképeinek a festésében. Levickij legismertebb képei: P. A. Gyemidova portréja, a Szmolnij főiskola hallgatóinak portrészorozata, M. Gyákova portréja, Törvényhozó II. Katalin portréja, N. Lvov portréja, I. Pál lányainak, a nagyhercegnők portréinak sorozata (Jelena Pavlovna nagyhercegnő gyermekkori portréja és egyebek).

D. Levickij. Jelena Pavlovna nagyhercegnő gyermekkori portréja

Peter Paul Rubens (1577–1640) – neves flamand festő, páratlan kolorista. Rubens alkotói jellemének a kialakulására nagy hatással volt olaszországi utazása, ahol a festő megismerkedhetett Michelangelo, Caravaggio és a velencei mesterek munkáival. Rubens különböző műfajokban dolgozott, festett vallási, mitológiai témájú alkotásokat, tájképeket, portrékat. Rubens műveinek színei élénkek, dúsak és hangzatosak. Művészetét optimizmus és életöröm járja át. Híresebb képei: Perszeusz és Androméda, Helene Fourment és gyermekei.

Peter Paul Rubens. Önarckép a feleségével

MESTERKURZUS**A PORTRÉKÉSZÍTÉS LÉPÉSEI**

Emberi fej rajzolása esetén az egésztől a részletek felé kell haladnotok. Kezdjétek az ábrázolást az arc ovális körvonalával és a hajjal. A rajzot készítsétek halványnak, mivel a rajzolás folyamán javításra, változtatásra lesz szükség. Jegyezzétek meg, hogy szélességben és hosszúságban a papír mekkora részét foglalja el az arc és a haj. Ezután az arcot függőleges vonallal osszátok fel jobb és bal részre. A tengely a homlok közepén halad át a szemöldökök között az orron át az áll közepéig. Vízszintes vonalakkal jelöljétek be a szemöldökök, szemek, ajkak szintjét, az orr hosszát.

Portrérajzolás közben vegyétek figyelembe, hogy oldalnézetből rajzolva az arc perspektívában kissé csökken, ezért a közelebbi szem kissé nagyobb lesz, mint a távolabbi. De nemcsak a szem, hanem az arc teljes közeli része. Vegyétek figyelembe, hogy a szemöldökök, szemek, orr és ajkak szintjei párhuzamosak egymással. Ezért a fej lehajtásával az arc minden részlete vele együtt ugyanakkora szögben „hajlik” meg.

Ha egyes rajzokon azt látjátok, hogy a szemek és az ajkak dőlésszöge eltérő, akkor tudjátok, hogy ez olyan embernek a műve, aki a rajzórán nem figyelt a tanár magyarázatára.

Barátotok vagy barátnőtök portréját készítve próbáljátok meg eltalálni a rá jellemző haj- és arcszínt. Vannak ugyanis fehér bőrű, világos hajú és szemű emberek. A barna hajúaknak általában sötétebb a bőre és a szeme. A haj a környezetből jövő hatások eredményeként zöldes, kékes vagy vöröses árnyalatokat vehet fel.

A bőr és a haj színe az árnyékokban és a megvilágított részekben szintén különböző árnyalatú. Zárt helyiségben a megvilágított részekben a hideg árnyalatok dominálnak, az árnyékokban a melegek.

A munka végén értékelhettek az általános benyomást a portréről. Megállapíthatjátok, hogy mennyire kifejező az arc, a tekintet, megfelelő-e a fej nagysága.

A portré háttérének összhangban kell lennie az ábrázolással – ne legyen nagyon élénk, ne árnyékolja az arcot, harmonizáljon a többi színnel.

A portrékészítés lépései

MESTERKURZUS

SZOBORPORTRÉ KÉSZÍTÉSÉNEK LÉPÉSEI

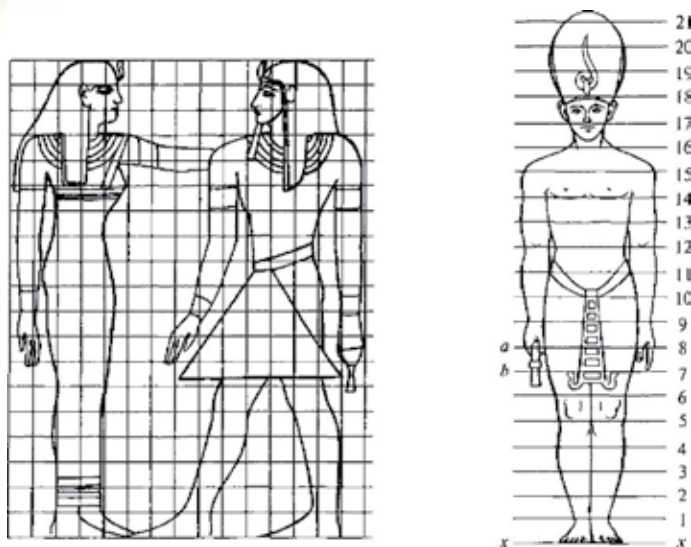
Szoborkészítéshez fából vagy műanyagból készült, 15-20 cm hosszú mintázólapátot használnak, amelynek az egyik vége hegyes, mint a ceruza, valamint táblát, amelyen a munkát végzik. A mintázólapát segítségével szelik le a fölösleges agyagot, simítják el a felületet, készítik a bemélyedéseket.

1. A munka kezdete előtt döntsétek el, melyik mesehőst szeretnétek megörökíteni – a kis hableányt vagy Vukot, hobbitot vagy Flint kapitányt, vagy esetleg valaki mást. Először ceruzával készítenek vázlatokat különböző oldalnézetekből. Hiszen a szobor háromdimenziós, és a munka előtt el kell képzelnetek, hogy hőstök hogyan fog kinézni minden oldalról.
2. Ha a szobor 20 cm-nél nagyobb lesz, szilárd vázat kell készíteni, majd azt a táblához rögzíteni, hogy ne deformálódjon. Ez lehet a vízszintes táblához rögzített fahasáb vagy fémhuzal.
3. A munka kezdetén meg kell határozni a szobor méretét és az elgondolásotokhoz legjobban illő anyagot – gyurmát vagy agyagot. Az anyagot a vázra felhordva először a tömeget kell növelni, vagyis fejhez hasonló alakot létrehozni.
4. A továbbiakban részletezni kell a szobrot: kialakítani a szemeket, haját, orrot, ajkakat, szemöldököt. Először a nagyobb részeket kell kialakítani, majd a kisebbek következhetnek. A helyes ábrázolás érdekében ügyeljete a fej részeinek arányaira.
5. Ha alkotói hozzáállással viszonyultok a munkához, akkor figyelembe kell venni az egyén hangulatát – a szomorúságát vagy örömét, aggodalmát vagy merengését, valamint azt, hogy milyen eszközökkel tárható fel a hős jellege: arckifejezéssel, hajviselettel, fejfedővel, ékszerekkel, gallérral vagy a ruha egyéb kiegészítőjével.

Szoborportré készítésének lépései

Emberi arányok az ókori egyiptomiak megfigyelései alapján

15. AZ EMBERI ARÁNYOK TANULMÁNYOZÁSÁNAK TÖRTÉNETE

Az ember megrajzolása a legérdekesebb, de egyben legösszetettebb feladat. Az embert ábrázoló mestereket már az ókorban foglalkoztatta a test arányainak a kérdése.

Kánon (a képzőművészetben) – azon törvények összessége, amelyek megszabják a formák egymáshoz viszonyított harmonikus arányát.

Emberi testarányok elveiről szóló leírásra bukkantak egy Memphisz városhoz közeli piramis sírboltjában (nagyjából i. e. 3000 év). Ismeretes a fáraók idejéből származó egyiptomi kánon is.

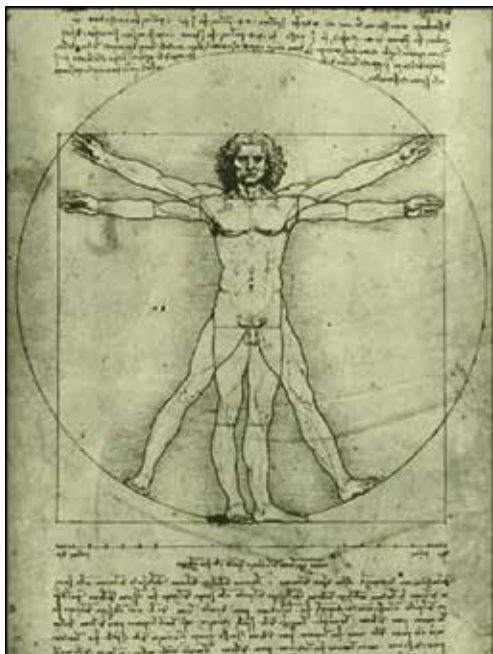
Az ősi Egyiptomban az emberi arányok kánonja 18 egység magas négyzetek hálója volt. Az embert teljes magasságában ábrázolták és így lehetőség volt az arányok megtartására különböző méreteken. Az arc a haj vonalától a nyak aljáig két négyzetet foglalt el, a nyaktól a térdig tízet, a térdtől a talpig hatot.

Volt még egy tizenkilencedik négyzet is, amelyet a hajhoz használtak, de azt nem számolták a többi testrészhez.

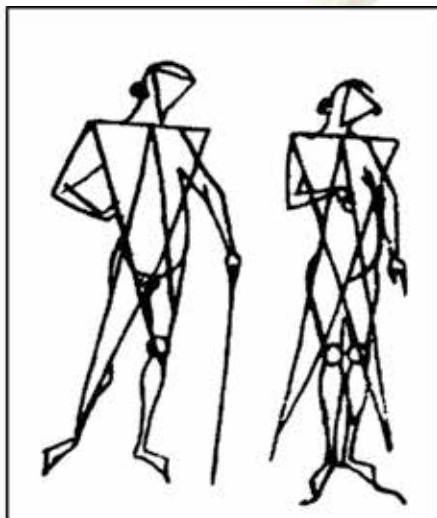
A görögöknek, akiknek nem volt könyves tudásuk az anatómiáról, a művészet utánozhatatlan alkotásait hagyták maguk

Arány – az egész egyes részeinek egymáshoz viszonyított hányada.

után, mivel nekik is megvoltak a saját elképzeléseik az emberi test felépítéséről. Polükleitosz és Lüszipposz görög szobrászok meghatározták, hogy

Leonardo da Vinci kéziratának egyik oldala

Középkori vázlatok az ember testfelépítéséről

milyennek kell lennie az emberi test arányainak. Ez a tudás hagyományok útján, mesterről tanítványra szállva maradt fenn.

Polükleitosz esztétikai kánonja alapján a test mértékének egy- sége a fej magassága: a test hossza nyolc fejhosszúságú szakasz- szal egyenlő. A mai művészek is ezt a módszert alkalmazzák.

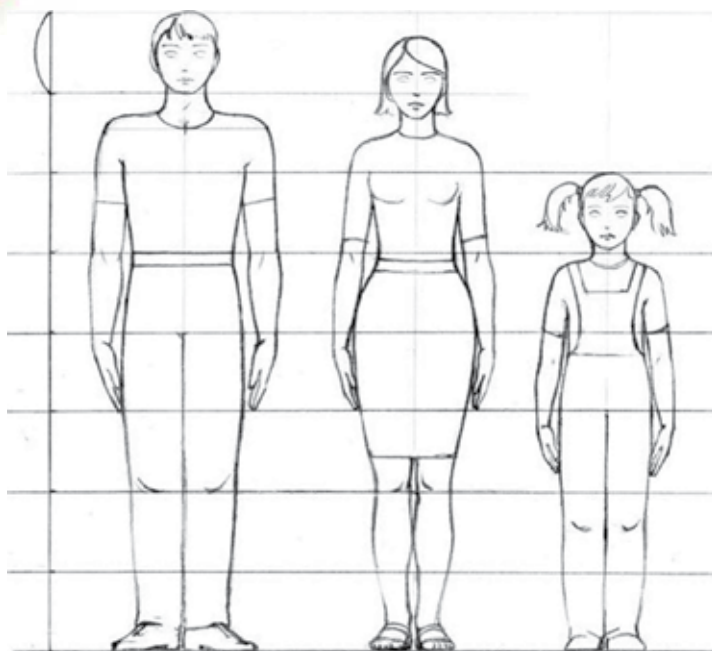
A későbbiekben alaposabban kezdték tanulmányozni az emberi testet, amikor is az anatómia sietett a mesterek segítségére. Leo- nardo da Vinci és Michelangelo Itáliában, Ribera Spanyolország- ban, Rubens Franciaországban különböző időkbén, de egyaránt részletesen és sokoldalúan tanulmányozták az emberi anatómia törvényeit, és csodálatos munkákat hagytak hátra maguk után. Ezért aki embert szeretne rajzolni, a megfigyelésen kívül lehetősége van a nagy mesterek klasszikus örökségé- nek a tanulmányozására is.

Anatómia – az emberi test felépítéséről szóló tudomány.

A Dürer által kidolgozott arányossági rendszer nagy elisme- résben részesült. Alapját az emberi testmagasság képezi (h), ame- lyet a következő elemekre osztott:

$1/2h$ – a test felső fele a koponya falcsontjáig;

$1/4h$ – a láb hossza a bokától a térdig és az áll távolsága köldöktől;

Az emberi testrészek aránya, amikor a fej magassága a mértékegység

1/8h – a fej mérete a tetejétől az állig;

1/10h – az arc szélessége és hosszúsága (beleértve a fület is), a kéz hossza a válltól a csuklóig;

1/12h – az arc szélessége (az orrhegy szintjén).

Ha a Polükleitosz által javasolt mértéket használjuk, vagyis a fej magasságát, akkor kiderül, hogy a test magassága 7,5-8 ilyen egység lesz (a termettől függően), a kezek hossza körülbelül 3, a váll szélessége 2, a láb hossza 3,5-4, a láb hossza a bokától a térdig 2 egység. A törzs magassága a fejjel együtt egyenlő a lábak hosszával. A tenyér hossza az ujjakkal együtt megegyezik az arc hosszával (nem az egész fejjel). A könyökök azon a szinten vannak, ahol az ember dereka. A nőktől eltérően a férfiaknak szélesebb a válluk, hosszabb a lábuk, általában magasabbak.

A gyerektest arányainak megvannak a jellemző sajátosságai. A csecsemő fejmérete jelentős a testéhez képest. A test hosszában csak négyszer fér el. Ahogyan a gyerek növekszik, a testarányok is megváltoznak. A 11-12 éves gyerekeknél a fej magassága 5,5-6-szor fér el a test magasságán.

Ha rajzaitokon betartjátok ezeket az arányokat, valós emberi ábrázolást hozhattok létre.

1. Mikor kezdték tanulmányozni az ember arányait?
2. Milyen „titkait” ismeritek az ember arányos rajzolásának?

1. Rajzoljátok be a tankönyvből a füzetbe az emberi test felépítését! Hasonlítsátok össze ezeket az arányokat egy valós ember arányaival! Válasszatok ki egy embert ábrázoló művet, amelyen jól kivehető a test, és hasonlítsátok össze a tanult arányokkal! Betartotta a művész a meghatározott arányokat? Milyen célból változtatta meg az arányokat? Lehetséges, hogy abban a korban, amikor a mű készült, még nem voltak tisztában az arányokkal. Mit változtatnátok a vizsgált művön, hogy tökéletes ábrázolás kerekedjen ki belőle?
2. Készítsetek saját kezűleg babát a tanult testarányok felhasználásával! A baba fejének a magassága hatszor fér el a testhosszán.

Eszközök és anyagok: cérna, szövetdarabok, vatta, papír, olló.

A munka menete:

- Nagyon sűrűszövésű anyagból vagy papírból készítenek hengert! A két végén kössétek be! Az egyik végére vattából készítenek el a fejet!

- A vattagömbre helyeztetek négyzet alakú szövetdarabot, és a „nyaknál” kössétek meg!
- Téglalap alakú szövetből készítsétek el a kezeket! A végeket 1-1,5 cm-re hajtsátok vissza! Kissé beljebb a kézfejet cérnával alakítsátok ki!

- Vegyetek egy ruhának való szövetdarabot! Az egyik végét hajtsátok vissza, és varrjátok le! Utána hajtsátok félbe, és az oldalakat varrjátok össze! Ezt egyszerű öltésekkel végezzétek! Ez lesz a ruha alsó része.
- Helyezzétek rá a hengerre a ruha alsó részét!
- Cérnából (lenből, mulinéből) készítsétek hajat! Varrjátok a fej közepéhez!
- Egyengessétek el, és cérnával kössétek a nyakhoz! Készítsetek frizurát: fonjatok egy vagy két fonatot, vágjátok egyformára!
- A fejére köthettek kendőt, tehettek sapkát vagy más fejfedőt. Milyenre sikerült? Egyedül fantáziáljatok!

A szövetből készített fejet ki lehet festeni, ezzel különböző vonásokat adhattok neki. Sótésztaból is készíthettek fejet, ahogyan az ötödik osztályban tanultátok, majd azt is fessétek ki.

Diego Velázquez. Infánsnő

Diego Velázquez (1599–1660) – XVII. századi spanyol festő. Híres festménye, a Breda átadása a spanyolok egyik utolsó jelentős hollandiai győzelmét mutatja be. A Fonónők Arakhné, az ókori görög szövőnő legendája alapján született, aki magát Athénét hívta ki versenyre. Velázquez IV. Fülöp spanyol király udvari festője volt és sok képet készített a királyi családról. A művész a király fegyvereit is megfestette. Modelljei között a leggazdagabb arisztokraták és cirkuszi törpék is voltak, mivel a művész mindenkire humánusan viszonyult.

Tiziano Vecellio. Mária mennybevétele

Tiziano Vecellio (1476–1576) – a festők királya és a királyok festője, mondták róla kortársai, a reneszánsz kor egyik legnagyobb olasz festője. Tiziano Velencében élt és dolgozott. A művész öröksége hatalmas. Számos mitológiai témájú képet alkotott (Danaé, Urbinói Vénusz). Csodálatos portréfestő is volt (III. Pál pápa, unokaöccseivel). Tiziano ünnepi, optimista művészete idősebb korában megváltozott. Utolsó munkái, mint például a Szent Sebestyén, tragizmussal telítettek.

Akira Murata. Balett-táncos

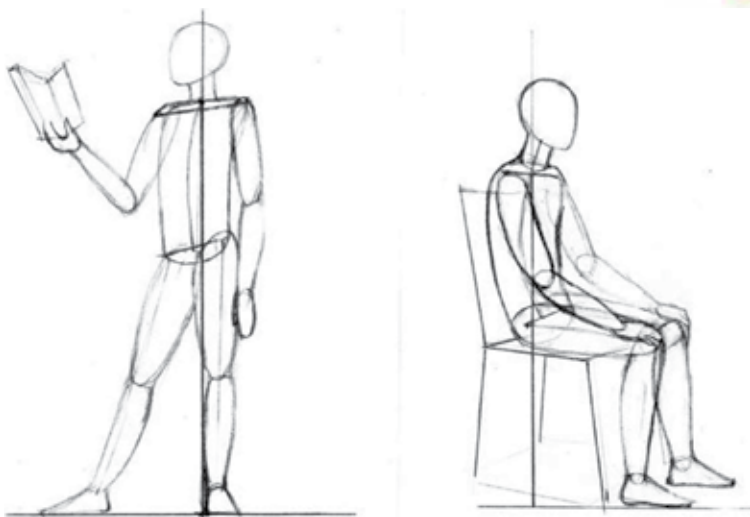

V. Szerov. Karszavina balerina portréja. Figyeljétek meg, hogyan érzékelteti néhány vonal segítségével a balerina hajának, ruhájának és bőrének különböző szerkezetét

16. HOGYAN KÉSZÍTSÜNK VÁZLATOT

Az emberi test rajzolásának legjobb tanára volt, van és lesz a természet. Természet után rajzolva nincs szükség összetett beállításokra, mivel speciális tudás híján az ilyen nézetet nagyon nehéz megfelelően ábrázolni. Az emberi test ábrázolását egyszerű vázlattal kell elkezdeni.

Vázlatnak a gyors, tömör, kisméretű rajzot nevezzük. Csak a leglényegesebb, általános benyomást rögzítik, a részletek kidolgozása nélkül: jellemző arányokat, mozgást, egyéni sajátosságokat. A figyelmet elvonó kis dolgokat kikerülve meg kell ragadnotok az alapmozdulatot, érezni az alak egyensúlyát, ügyelni rá, hogy ne „essen el” és ne emlékeztessen fabábura. Le kell ellenőrizni a főbb arányokat.

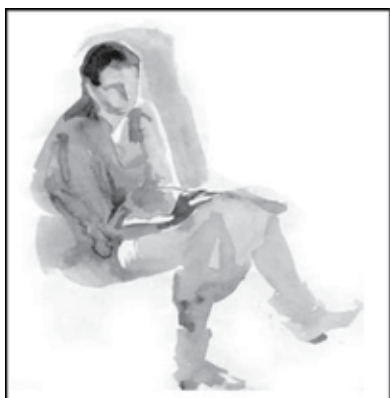

Az emberi mozgás sematikus ábrázolása. A súlypont elhelyezése

A ruha redői szinte sohasem véletlenek: mindig az ember testtartását és mozgását húzzák alá.

A vázlatban az ember legjellemzőbb vonásait, a fő árnyalati arányokat kell bemutatni. Ezeket akkor láthatjátok a legjobban, ha kissé összeszűkültszemmel szemléltitek a modellt – ekkor minden „mellékes” körülmény elhomályosul.

Álló emberi testet rajzolva nemcsak a kezek és lábak, hanem a vállak és a törzs mozgására is különös figyelmet kell fordítani. Az ülő embert a lebegő hatás elkerülése végett székkal, fotellel együtt kell ábrázolni.

Vázlatok példái

1. Az órák közötti szünetekben készítsetek vázlatokat osztálytársaitokról!
2. Figyeljétek meg, hogyan emelik ki az ember mozgását és testhelyzetét a ruha redői!

Készítsetek néhány vázlatot az emberi testről! Hasonlítsátok össze a különböző emberek arányait! Mik a jellegzetességeik, miben térnek el egymástól?

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, géltollak, filctollak.

A munka menete:

- Papírlapon állítsátok össze, és megfelelően helyeztetek el emberitest-ábrázolást!
- Hasonlítsátok össze az arányait általánosan!
- Hasonlítsátok össze az egyes testrészek arányait: a hosszát a magasságával és szélességével! Egy- más között is hasonlítsátok össze (hogya például a lába ne legyen hosszabb a kezénél) azokat!
- Figyeljétek meg, hol található a rajz súlypontja, nem esik-e le a modelletek!
- Javítsátok ki a hibákat!
- A következő vázlat készítésénél vegyétek figyelembe a különböző emberek közötti eltéréseket!

Tanuló munkája

Vrubel Mihail Alekszandrovics (1856–1901) – neves orosz festő. 1884-ben részt vett a kijevi Szent Cirill templom ősi freskóinak a helyreállításában, és egyedül is alkotott néhány kompozíciót (Szűz Mária a gyermekkel, a Szentlélek kiáradása az apostolokra). 1887-ben akvarellvázlatokat készített (Feltámadás, Sirató-asszony) a kijevi Vlagyimir székesegyház számára, amelyeket végül nem fejezett be. A Szofija székesegyház kupolafreskóinak restaurálásában is részt vett. Ismertebb alkotásai: Kislány perzsaszőnyeg háttérrel, Ülő démon, Pán, Hattyúkirálynő. Portrékat és pannókat is festett – Mikula Szeljaninovics, Álmodozó hercegnő – és kerámiaszobrokat készített.

M. Vrubel. Anghal füstölővel és gyertyával

17. BABA – AZ EMBERI EGYÉNISÉG MEGSZEMÉLYESÍTŐJE. AZ UKRÁN NÉPI BABÁK SZIMBOLIKÁJA

A baba a Föld sok régi hagyományos kultúrájában ismert mint gyerekjáték, a család és nemzetség amulettje, mint a generációk közötti kapcsolat mágikus talizmánja és szimbóluma. A különböző népek babái külsejükben és anyagukban eltérnek egymástól: az anyaguk egyes helyeken kő és fa, valahol agyag, néhol pedig rongy. A baba fő rendeltetése az, hogy megvédje tulajdonosát a rossztól és a gonosz szándéktól.

Sok nép mítoszában az első emberek agyagból vagy fából készült, az istenek által életre keltett babák voltak. Például az *Ivaszik-Teleszik* című ukrán mesében a férfi és a nő, akiknek nincs gyerekük, fából készítenek babát, azt a bölcsőben ringatják, majd a baba gyerekké változik.

Napjainkig sok természeti jelenség, fűből vagy fából készült ábrázolás és szimbólum maradt fenn – Kupala és Maréna, a Víz és Tűz szimbólumai Ivan Kupala (Szent Iván) ünnepén, Maszlenyica (a farsang utolsó hete), amikor a telet búcsúztatják és a tavaszt köszöntik. Eleinte még a kertekben látható madárijesztők is szent bábuk voltak – védték az otthont és a gazdaságot a rossz szellemektől.

Dara-babák. Különböző darákkal vannak kitömve.

szimbóluma. A babának fontos küldetése volt – az amulett szerepét töltötte be. A babát nem varrással, hanem szövet és fonal összecsavarásával készítették. A babák készítéséhez nagy felelősséggel viszonyultak, és már gyerekkortól tanították a következő nemzedéket azok előállítására.

Amulett – mágikus erővel bíró tárgy, amely megvédi tulajdonosát a bajtól és a gonosz erőktől.

De léteznek olyan babák, amelyeket minden kontinensen ismertek. Ez a rongybaba, amit puha anyagból – bőrből vagy szövetből és cérnából – készítettek. Valószínű, hogy az első ilyen babák fűből vagy szalmából készültek, majd idővel, a szövés elterjedésével textíliát és pamutot kezdtek alkalmazni.

A motanka elnevezésű rongybaba az ukrán kultúra egyik legrégebbi babáka. Az emberek nagyon gyakran a baj és a betegség elűzésére készítették a babákat. Ezért a babákat arc nélküliek voltak, hogy valóban védelmezzenek. Nem megengedett a babák em-

beri vonásokkal történő felruházása, mivel nem szabad senkire sem hasonlítaniuk, hogy ne okozhassanak kárt.

A motanka babának egyszerre több rendeltetése van. Például úgy tartják, hogy a baba közvetít az élők és holtak között, vagy ellenkezőleg, az élők és a még meg nem született gyerekek között. Különös figyelmet fordítottak az esküvői babákra. Az esküvői hagyományok alapján voltak felöltöztetve, mindig párban készültek, és nem csak az új család amulettjei, hanem a nemzetség folytatásának jelképei is voltak. Amikor a menyasszony férjhez ment, addig volt megengedett számára a babázás, ameddig saját gyerekei nem születtek, és minél többet babázott, annál jobb volt. Ez azt vetítette előre, hogy a családban egészséges és erős gyerekek születnek majd. Amikor megszülettek a gyerekek, akkor a motanka babákat nekik adták.

A hiedelmek szerint, ha az ember megbetegedett, speciálisan készített motanka babát adtak neki. Gyógyulása után a babát elégették, mivel úgy gondolták, hogy magára vette a betegséget. A babákat gyakran különféle szertartásokhoz készítették. A baba testébe belefonták mindazokat a tárgyakat, amelyekről

Motanka babák

meg akartak szabadulni, majd vízbe süllyesztették, vagy tűzön elégették.

Minden motanka babára varrottas blúzt (visivankát), szoknyát és kötényt adtak. Valamennyi ruhadarabot a helyi és a térségi hagyományok alapján öltöztették fel, és minden ruhadarab szintén amulett funkciót látott el. Például a szoknya a föld jelképe, az ing az élet három mérföldkövét jelentette – a múltat, jelent és jövőt. Kötelező volt az olyan attribútumok vagy kellékek használata, mint a különféle nyakláncok vagy hímzett ingek, a jólét és felvirágzás jelképei. Természetesen a ruha elmaradhatatlan eleme a fejfedő. Ez lehet sapka, kendő vagy egyéb, de a fejfedő kötelező ruhadarab volt, mert az szimbolizálta a kapcsolatot az éggel.

A motanka babákon kívül Ukrajnában egyéb hagyományos amulett babák is voltak – dara-babák (darával voltak kitömve), sztovbuska (oszlop-) babák. Elkészítésük egyszerű. Próbáljuk ki mi is!

1. Milyen rendeltetése volt a motanka babának a néphagyományokban?
2. Milyen szimbólumokkal ruházták fel a motanka babát?

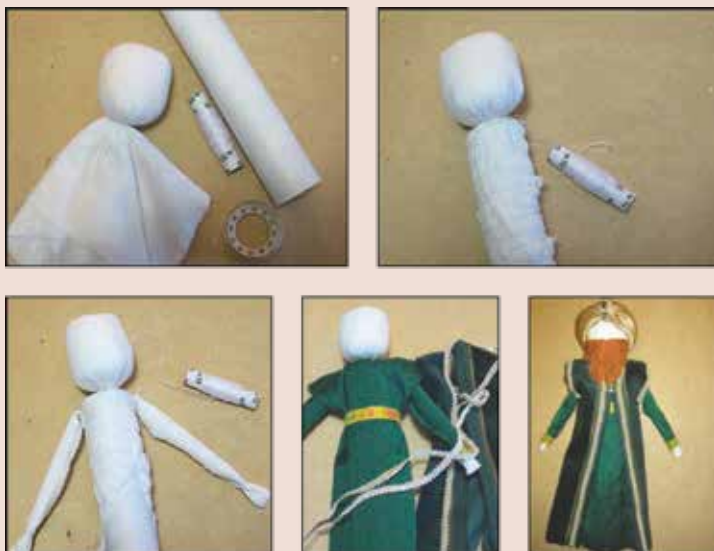

Készítsetek saját kezűleg sztovbuska babát a 100. és 101. oldalakon található tanácsok alapján!

Eszközök és anyagok: cérnák, szövetdarabok, vatta, papír, olló.

MESTERKURZUS

KARÁCSONYI BETLEHEMEZÉSHEZ SZOLGÁLÓ SZTOVBUSKA BABA KÉSZÍTÉSÉNEK LÉPÉSEI

Szükségetek lesz egy 15×15 cm nagyságú fehér anyagra (pamut, vászon) a baba fejéhez, 9×9 cm-es színes anyagra a kezéhez és a ruhájához, kisebb darab vattára és a baba összecsisvarásához pamutra (akril, gyapjú, len, pamut – saját választásotok szerint), egy tekercs mulinéra, ha babátnak haját is akartok készíteni.

A baba alapjául kész kartonhenger szolgálhat (folpack vagy alufólia csomagolásából), amelynek az aljára vastag kartonból talpat ragasztotok.

A fejet és a kezeket az ábra alapján készítek. A kezek belsejébe huzal is tehető, amivel különböző mozdulatok állíthatók be. Összehajtogatjátok a szoknyát vagy más ruhadarabot, és a hengerhez rögzítitek.

Mulinéből haját is készíthettek. Az elválasztás helyén átkötitek cérnával, majd a tekercset két oldalról elvágjátok. Kialakítjátok a parókát. A kész parókát a baba fejére helyezitek, eligazgatjátok a szálakat. A férfit ábrázoló babátnál hasonló módon készülhet a szakáll.

A betlehem mindegyik alakjának előre megtervezve és lerajzolva egyedi ruhát készíthettek.

SZTOVBUSKA BABÁK A KARÁCSONYI BETLEHEMHEZ

18. SZÍNHÁZI ELŐADÁS SZERVEZÉSÉNEK MŰVÉSZETE. KARÁCSONYI BETLEHEM

Miután a XV. században Nyugat-Európában divatba jött, Ukrajnába Lengyelország közvetítésével került a betlehemezés. Már a XVII. századtól a karácsonyi ünnepek elképzelhetetlenek voltak betlehemezés nélkül. A megnevezése onnan ered, hogy az első bábelőadások a bibliai történeteket mutatták be Jézus születéséről Betlehemben.

Eleinte Jézus születését felidéző bábelőadások voltak, amelyek idővel valódi színházi előadásokká alakultak át. Három évszázad alatt a cselekmény szinte változatlan maradt: először a Krisztus születésével kapcsolatos cselekményeket mutatták be: az angyalok üdvözlete, a pásztorok látogatása, a napkeleti bölcsek ajándékai. Utána a cselekvés Heródes király palotájában folytatódott: ott pásztorokkal, harcosokkal és a halállal beszélgettek. A színdarabnak ebben a részében a klasszikus részeket a népeletből vett humoros párbeszéddek egészítik ki. A cselekmény a pokolban ér véget, ahol az ördögök a többi bűnösrel együtt Heródes királyt is kínozták.

Eleinte a betlehemi makett a színdarab cselekményeit utánolta. Ez egy három szintből álló házikó volt: a felső szinten

Barlangos betlehem

Szűz Mária a kis Jézussal

Napkeleti bölcsek az ajándékokkal

a bölcső a Szent Családdal – Szűz Máriával, Szent Józseffel és a kis Jézussal, a középső szinten volt Heródes király palotája, a legalsón – a pokol az ördögökkel. Figyelemre méltó, hogy a felső szinten lévő személyek leereszkedhettek az alsóbb szintekre és beszélhettek az ott lévő személyekkel. Hasonlóképpen cselekedhettek a legalsó szint szereplői, akik a középső szintig mehettek fel. De az alsó és a felső szintek szereplőinek cselekménye sohasem találkozhatott, mivel a jó semmilyen körülmények között nem kerülhet kapcsolatba a gonosszal.

Idővel a betlehemi makett átalakult és csak a felső szint maradt meg, a többi szint szereplőit népi színészek – diákok, fiatalok, gyerekek – személyesítették meg, akik a betlehemezőkkel járták az házakat.

A régi babákat fahasábból készítették, amelyre szövetdarabokból saját kezűleg készített ruhát adtak. A ruhát vattával bélelték ki, hogy a babáknak formát kölcsönözzenek. Alulról a fahasábhöz talpat rögzítettek, hogy a baba meg tudjon állni. A ruhákhoz használt anyagok kiemelték a babák színpadi szerepét: régi posztódarab Heródes palástjának, aranyozott papír a harcosok páncéljának, aranyozott brokát az angyal ruhájának. A haját lenfonálból készítették, a szárnyat madártollból. A babák fejét agyagból formázták és viszonylag sematikusan festették ki. Vagyis mindent a környezetükben található anyagokból készítettek. A halál figurája volt a legnagyobb, neki ijesztőnek kellett lennie. Az ördög viszont nevetséges volt. Ő vitte a fő tolvajt, Heródes királyt a pokolba. A pásztorok az egyszerű emberek-

hez álltak a legközelebb, ezért ruhájuk a népviseletet idézte. A három bölcs ajándékot tartott a kezében, amit a kis Jézusnak hoztak. A betlehemi csillagot fóliából vagy más csillogó anyagból készítették, és a házikó csúcsára rögzítették.

Amint látjátok, ebben nincs semmi, ami bonyolult. Egy kis fantázia és lelki melegség, s mindezt egyedül vagy osztálytársaitokkal közösen is elkészíthetitek, hogy karácsonyra felállíthassátok az osztályotokban vagy otthon a betlehemet. Ez készülhet nagyobb kartondobozból, belső falait kiszínezhettek és különféle módon dekorálhatjátok. A babák feje gyurmából vagy sótésztából is készülhet.

A legfontosabb a jelmez és az állatok megszemélyesített alak.

Idézzétek fel az irodalom órákon tanult karácsonyi verseket! Barátaikkal adjátok elő azokat!

A bölcseket ábrázoló agyagbábuk szövetruhákban

Az osztálytársaitokkal közösen szervezzetek betlehemi színjátékot!

A szereplők a következők: szárnyas angyalok, az egyik liliummal, Mária a gyermekkel, József, pásztorok, Heródes bársonypalástban és koronával, fegyveres testőrök, három keleti bölcs brokát ruhában és koronával, fekete ördög farokkal és szarvakkal, a halál – csontváz hajfonattal, katona, kecske, pap, parasztok. Készítsétek elő az enteriőr kialakításához és a szereplők ruháihoz szükséges anyagokat. A babákat a tankönyvben bemutatott módon egyedül is elkészíthetitek.

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, géltoollak.

A munka menete:

- Készítsétek el a kiválasztott alak ruhájának a vázlatát!
- A vázlat alapján határozzátok meg, milyen anyagból készítek el azt!
- A babákra szabjátok ki és varrjátok (ragasszátok) rá a megfelelő nagyságú anyagot!
- Külön készítsétek el a jelmezek elemeit (korona, haj, szárnyak)!
- Készítsétek el a belső tér vázlatát, amelyben meghatározzátok, hogy a dekoráció mely részei lesznek megrajzolva, és melyek lesznek domborúak. A domború részeket papírból, habszivacsból vagy egyéb, kéz alatt lévő anyagból készítsétek, majd a síkfelület színeivel megegyező árnyalatra fessétek be, hogy olyan érzetet keltsen, mintha annak a folytatása lenne! Így hozható létre a tér illúziója. Készítsétek el főlíából a betlehemi csillagot! A szereplőket helyezzétek el a betlehemi színpadon!

Betlehem megalkotásához a korábbi órákon elkészített bábuakat használták fel

3. rész. CSENDÉLET

Michelangelo Merisi da Caravaggio. Gyümölcskosár. Ezt a festményt tekintik az európai művészet első csendéletének. Rejtett tartalma van. A művész csodálatos érett gyümölcsöket ábrázolt, de ha figyelmesen megnézzük azokat, azt vesszük észre, hogy egy kicsit mindegyik romlott

19. CSENDÉLET

Yun Shouping. Babarózsa

Csendélet (francia *nature morte* – holt természet) – mindenféle tárgyak, gyümölcsök, virágok ábrázolását tartalmazó mű.

Az embert körülvevő tárgyak még az ókorban felkeltették a művészek figyelmét, ezért találkozhatunk velük az ókori egyiptomi és római freskókon, a középkori vallási témájú festményeken, portrékon. Eleinte ezek a tárgyak csak kiegészítő elemek voltak, mint például az edényekkel teli asztal Leonardo da Vinci Az utolsó vacsora című festményén. Egyébként a régi idők ikonjain, freskóin, portrékon minden tárgynak különleges jelentősége

Willem Kalf. Csendélet.

Hamisítatlan „csendes élet”. A tárgyak szinte csendes beszélgetést folytatnak

volt. Például a fehér rózsza vagy liliom szimbolizálta a lelki tisztaságot, a pálma az örökkévalóságot, a koponya a halált. A tárgyak szinte meséltek a szemlélőnek a tulajdonosukról, vagy kiegészítették a kép tartalmát. Azonban a mestereknek nem a tárgyak ábrázolása volt a fő célja.

A csendélet először a VI. században Kínában kapott önálló jelentést mint a „virágok festészete”. A kínaiak csodálták a természet szépségét, de ezzel együtt a festők tudását is nagyra értékelték. A képeken egyesült az ember tudása a természet szépségével. Európában a csendélet a XVI. században vált külön műfajjá. Az európai csendéletfestés története Caravaggio olasz

V. Sisko. Ibolyák

festő műtermi képével, a Gyümölcsös kosár-ral vette kezdetét (1590-es évek).

A XVII. században a csendélet széles körben elterjedt a nyugat-európai országok művészetében. A műfaj valós felvirágzása Hollandiában és Flandriában (mai Belgium) volt a XVII. században. Még másik megnevezést is kitaláltak a műfajnak – Stille-

T. Hitrova. Nyári csendélet

K. Belokur. Reggeli

ven, ami „csendes életet” jelent, arra utalva, hogy a tárgyak a saját életüket élik, és ezt-azt mesélnék tulajdonosaikról. A holland csendéletfestők annyira komolyan vették a munkájukat, hogy egész életükben a csendélet csak egy meghatározott fajtájával dolgoztak. Voltak olyan festők, akik csak virágokat festettek, mások kizárólag hangszereket vagy vadakat. Egy utazó azt írta, hogy Hollandiában többre értékelik a festményeket, mint a drágakőből és aranyból készült ékszereket. Ezek közül sok kép csendélet volt. Órákon át figyelhetjük őket, és mindig újabbnál újabb részleteket fedezünk fel bennük.

Az igazánál élethűbbnek néznek ki a képen mesterien ábrázolt érett, lédús gyümölcsök. Mintha az élő virágok állnának, körülöttük pedig pillangók röpködnek, amelyeket el szeretnénk kapni. A XIX–XX. század fordulóján a csendélet új jelentést kap: közvetíti az alkotó érzelmi állapotát, reagálását a kor történéseire, az emberi problémákra. Ilyen összetett tartalma van Vincent van Gogh, Paul Cézanne és több XX. századi festő csendéletének.

1. Idézzétek fel, milyen ukrán és külföldi festők csendéleteit láttátok múzeumlátogatásotok során, galériában, kiállításon! Melyik volt rátok a legnagyobb hatással, és miért?
2. Milyen csendéletfestőket tudtok felsorolni?

Rajzolatok csendéletet meleg vagy hideg színösszeállítással!

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, géltollak.

A munka menete:

- Papírlapon állítsátok össze az ábrázolást (találjátok meg a megfelelő elhelyezést a lapon)!
- Hasonlítsátok össze a részek arányait: a hosszát a magassággal és a szélességgel! Javítsátok ki a felépítési hibákat!
- Készítsétek el a rajzot a további munkához: töröljétek ki a szerkesztésnél használt segédvonalakat, valamint a fölösleges vonalakat!
- A palettán válasszátok ki a háttér színét! A munkát azokkal a színekkel kezdjétek, amelyek a legérthetőbbek számotokra!
- Hasonlítsátok össze, és próbáljátok meg újrateremteni a csendélet különböző árnyalatait!
- Határozzátok meg, melyik felület van a legjobban megvilágítva, és milyen mellette a háttér!
- Változik a színárnyalat az árnyékban és a megvilágított felületen?
- Hol a legsötétebb az árnyék, és nem változott az árnyék melletti háttér színének az érzékelése, milyenek a félárnyalatnyi arányok a különböző síkokon? Hol jött létre a legnagyobb kontraszt?

K. Korovin.
Rózsák és ibolyák

Korovin Konsztantyin Alekszejevics

(1861–1939) – orosz festő. Művészete rendkívüli optimizmussal, az élet szépségeinek csodálatával telített. Korovin energikus festészeti módjára a francia művészek voltak hatással. A mester majdnem minden műfajban alkotott – festett házi témájú képeket, tájképet, portrét, készített színházi díszleteket. A csendélettel az 1900-as években kezdett foglalkozni, és a „halott természetet” életenergiával töltötte

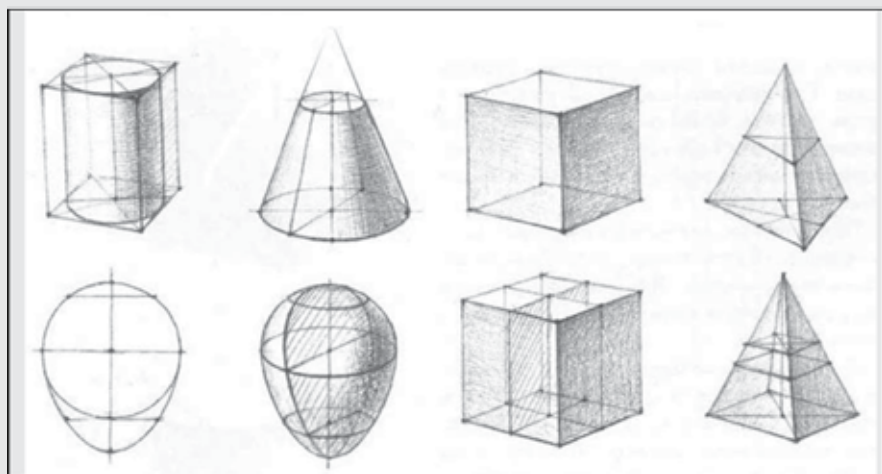
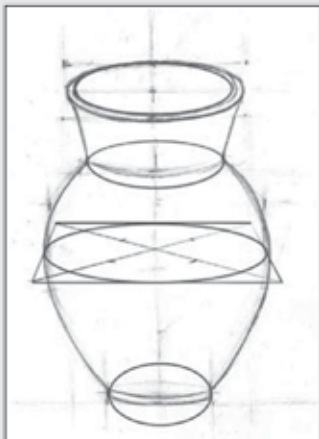
meg (Halak, bor, gyümölcsök, 1916). Kedvenc motívuma a rózsacskor tengeri háttérrel, amelyet sokszor megalkotott.

IDÉZZÜK FEL!

A csendéletben általunk ábrázolt összes tárgy egyszerű mértani alakzatokhoz hasonlít. Kocka, henger, kúp, gúla – a minket körülvevő tárgyak szinte mindegyikében fellelhetők ezek az alakzatok vagy azok kombinációja. Mintha a tárgy alapjául szolgálnának., Ha például figyelmesen megvizsgáljátok a lámpát, akkor azt veszitek észre, hogy hengerekből (felső és alsó rész) és gömbből (középső rész) áll.

A reneszánsz nagy festője, Leonardo da Vinci a rajzolás elvét a következőképpen határozta meg: „Tudd, hogy mit rajzolsz, de rajzold azt, amit látsz”.

Hogy megrajzoljunk egy ellipszist, elegendő megszerkeszteni egy négyzetet, az átlói segítségével megkeresni a középpontját, és minden oldal középpontjából és az átlók harmadából köröket szerkeszteni.

Anne Vallayer-Coster. Csendélet műtárgyakkal

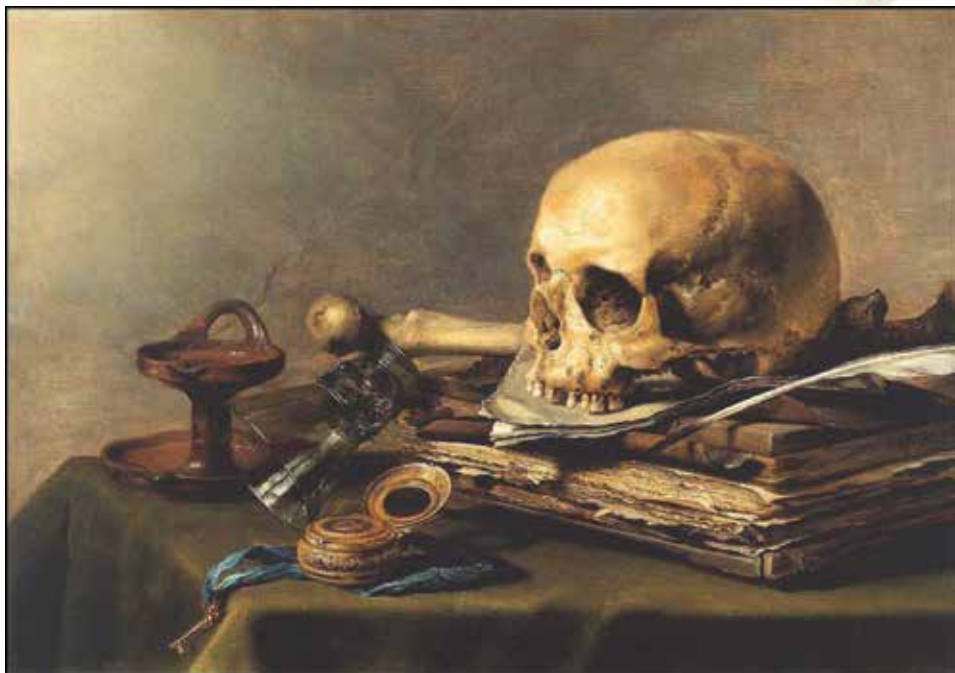
20. TEMATIKUS CSENDÉLET

Rendeltetése szerint a csendélet lehet mind oktatói, mind alkotói, de egyik nem zárja ki a másikat. Oktatói csendéletet rajzolva a tanuló a kompozíció összeállításától a mű befejezéséig alkotói feladatot is végez.

A csendélet készítésekor az alkotás a téma kiválasztásával, a majdani mű elképzelésével kezdődik. Mi helyezük el a kiválasztott tárgyakat: elmozdítjuk azokat, kicseréljük, másokkal pótoljuk, amíg meg nem kapjuk az ideálisnak vélt elrendezést. A tárgyak rajzolása során törekszünk formájuk, térfogatuk és anyaguk érzékeltetésére.

A régi és mai mesterek csendéleteit szemlélve fontos törvényszerűséget figyelhetünk meg: az ott ábrázolt tárgyakat közös tartalom, közös téma egyesíti. A tárgyak összeválogatása nem a véletlen műve. Egyik tárgy kiegészíti a másikat, mint az énekkarban a hangok. Ha például egy kés és kenyér mellé helyezünk seprűt, akkor annak semmi értelme nem lesz. De az a vedret, széket és felmosórongyot logikusan egészíti ki.

A tárgyakat gondosan kell összeválogatni, hogy méretben és színben is illeszkedjenek egymáshoz. Kis tárgyakat nem rajzolnak nagyok mellé. Azok egyszerűen nem fognak látszani. A ne-

Jan Davidsz de Heem. Csendélet koponyával

mes, visszafogott szín az élénk mellett szürkének, piszkosnak látszik majd.

A tárgyak számát úgy kell megválasztani, hogy a csendélet ne legyen fölösleges dolgokkal túlszűfolva. A tárgyak néha elnyomják egymást, ami zavarja az elgondolás kifejezését. Néha ellenkezőleg, egymástól távol elhelyezve szétszórtnak, véletlenszerűnek hatnak.

A művész elgondolásának megvalósításában a megvilágítás is sokat segít. Olyan megvilágítást kell kiválasztani, amelyben a tárgyak kifejezőbbeknek hatnak. Tehát mielőtt csendélet festésébe kezdünk, el kell határoznunk, mit akarunk azzal közölni, az élet sokszínűségének melyik oldalát szeretnénk bemutatni, mely tárgyak lesznek az elbeszélés „szereplői”, mivel a

Willem de Poorter. Csendélet fegyverrel és zászlókkal

E. Vilкова. Csendélet gyertyával és régi ikonnal

A. Mihajlov. Csendélet földgömbbel

művész a tárgyak által építi újra a közeget, mutatja be tulajdonosuk íz-
lését, szakmáját és jellemét.

1. Figyeljétek meg a 112-114. oldalakon látható csendéleteket! Mi-
lyen színskála érvényesül bennük? Milyen hangulatot közvetíte-
nek? Milyen elnevezéseket adnátok a képeknek? Miről mesélnek
a képen látható tárgyak?
2. Tematikusnak tekinthető a kedvenc csendéleteitek?

Tanuló munkája. Nyár (tus)

Tanuló munkája. Falun (ceruza)

Tanuló munkája. Művészet (akvarell)

Tanuló munkája. Reggel (akvarell)

Válaszátok ki a leendő csendéletek témáját. Milyen tárgyakat választotok a téma kibontakoztatához? Melyik tárgy mit fog jelképezni? Milyen színösszeállítás emeli ki legjobban a csendélet témáját?

A munka menete:

- Papírlapon készítsétek el az ábrázolást!
- Hasonlítsátok össze a különböző részek arányait: a hosszát a magassággal és szélességgel! Javítsátok ki a hibákat!
- Készítsétek el a rajzot a munkához: töröljétek ki a segédvonalakat és fölösleges szerkesztéseket!
- A palettán válasszátok ki a háttér színét!
- Hasonlítsátok össze, és próbáljátok meg kikeverni a csendélet különböző árnyalatait!
- Határozzátok meg a csendélet legjobban megvilágított részét vagy felszínét és az ottani háttér színét!
- Hogyan változik a színárnyalat az árnyékban és a megvilágított felületen? Hol található a csendélet legsötétebb része?
- Figyeljétek meg, milyen különbség van az árnyalatok arányában a különböző felületeken?
- Hol alakult ki a legnagyobb kontraszt?
- A művelet végén vizsgáljátok meg a munkát – nincsenek-e a képen olyan elemek, amelyek zavarnák a mű érzékelését kisebb távolságról szemlélve! Ennek érdekében menjetek néhány lépéssel távolabb, és onnan vizsgáljátok meg a képet! A túlságosan világos részeket tompítsátok le, a túlzottan sötéteket világítsátok meg! Ha azt vennétek észre, hogy munka közben felborult az arány, javítsátok ki!

Jean-Baptiste Siméon Chardin.
Csendélet porcelánkancsóval

Jean-Baptiste Siméon Chardin

(1699–1779) – francia festő. Chardin témaköre az életképek és a csendélet, valamint a portré (főleg önarcképek). A mester képei nyugodt, apró örömmel teli hétköznapi életet közvetítenek (Asztali áldás, Kártyavár, Hazafelé a piacról, Kisfiú bűgőcsigával). Csendéletei általában egyszerű tárgyakból állnak – gyümölcsökből és

konyhai eszközökből, amelyekben a mester így is megtalálja a szépséget és a titokzatosságot (Kosár őszibarackokkal, Desszert (Briós), Mézes bödön). Sajátos kivétel a Csendélet művészeti attribútumokkal.

IDÉZZÜK FEL!

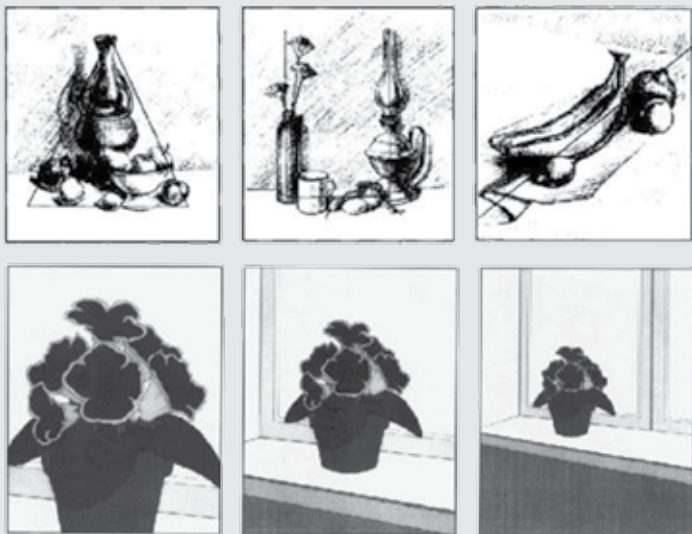
CSENDÉLET KÉSZÍTÉSE

Egy tárgyról különféleképpen „mesélhetünk”: kiemelhetjük a kép előterében, bemutatathatjuk a közepén, vagy lerajzolhatjuk kicsinek, és a háttérben helyezzük el. Minden a művész elgondolásától függ.

Még az azonos formátumú csendéletek is különböző benyomást keltenek. Ez azért van így, mert a csendéletek felépítése, ha szimmetria felhasználásával volt megalkotva, az állandóság, egyensúly és nyugalom érzését kelti. A tárgyak aszimmetrikus vagy átlós elrendezése a kompozíció részeinek mozgását, nyugtalanságát, kiegyensúlyozatlanságát közvetíti.

Ne gondoljátok, hogy csendélet esetén a tárgyakat bizonyos rendszer alapján kell elhelyezni. Az eredeti kompozíciós megoldás véletlenül is létrejöhet, például akkor, ha az almák szétgurultak az asztalon. Meg kell tanulni látni az egyszerű tárgyak szépségét, és fejleszteni az egyéni kompozíciós gondolkodást.

Csendéletben tanuljátok meg látni a tárgyak közös formáját, a formák együttesét, nem pedig az egyes tárgyak jelentőségét. Ez majd segít elhelyezni a csendéletet a lapon és megőrizni annak egységét.

Vázlatok H. M. Szokolnyikova „Képzőművészet. A kompozíció alapjai” című könyvéből.

MESTERKURZUS

A TERMÉSZET UTÁNI RAJZOLÁS SZABÁLYAI

Ha természetből rajzoltok, tartsátok be a következő szabályokat:

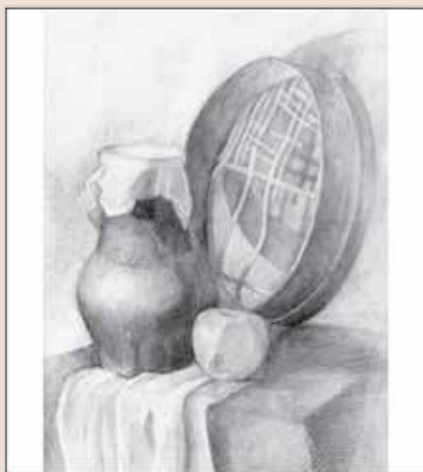
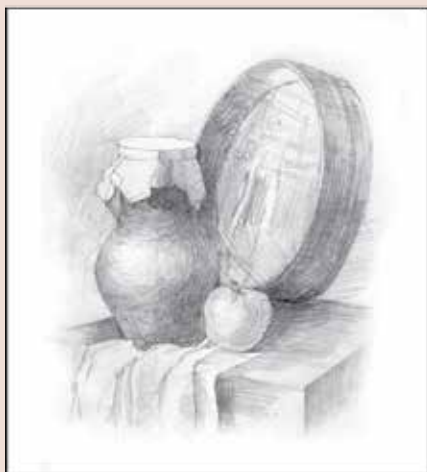
1. A papírlap legyen a látósugárhoz merőlegesen elhelyezve!
Munka közben nem szabad forgatni a papírt!
2. Halvány, könnyed vonalakkal rajzoljatok!
3. Munka közben haladjatok az általánostól a konkrétumig, a nagy formáktól a kisebb részletekig, majd a munka végén térjete vissza az általánoshoz, és a részleteket rendeljétek az alá!
4. Munka közben állandóan ellenőrizzétek és pontosítsátok a tárgyak arányát azok minden részletében és végig a munka folyamán, a feltárt hibákat pedig azonnal javítsátok ki!
5. A teljes rajz egyszerre készüljön, ne bontsátok részletekre!
6. Munka közben folyamatosan össze kell hasonlítani a tárgyakat méreteik és megvilágítottságuk alapján, meg kell találni és felépíteni az arányokat a rajzon! Nem szabad a rajz külön részleteit összehasonlítani a természetbeli részletekkel!
7. Alkotás közben gondolni kell a rajz lényegére: az arányok, konstrukciók pontosságára, a perspektivikus felépítésre, a fő és jellegzetes momentumok kiemelésére!
8. Az árnyalati arányok egységét a rajz befejezésekor, az általánosítás során alakítsátok ki!

Röviden felsoroljuk az ábrázolás egységének vonásait:

- a) a perspektivikus felépítés pontossága;
 - b) az előtér kidolgozása és egyértelműsége;
 - c) a megvilágítás mértékének fokozatos csökkenése a forma háttérbe történő távolodásával;
 - d) az előtér felszíneinek alapos kidolgozása és az árnyékos felületek általánosítása;
 - e) az árnyalati arányok betartása az ábrázoláson.
9. A természet utáni rajzolás közben alá kell húzni a művészi anyagok szerepét! Nem ábrázolható minden az első kéz alatti kerülő anyaggal! Minden nyersanyagnak megvan a saját esztétikai jellegzetessége (nem kevésbé fontos, mint a hasznos gyakorlati tulajdonsága)! Például freskókészítés előtt a rajzot nem ceruzával, hanem szénrel készítik el. Linóleummetszet

esetében a vázlatok tussal készülnek, hogy közelebb kerüljenek ahhoz az anyaghoz, amelyből az elképzelést majd valóra váltják. Az egyes anyagok esztétikai minősége az érzékeinkre történő hatás képességében rejlik. A művészek alkotói munkájuk során ahhoz az anyaghoz fordulnak, amely a legjobban megfelel művészi elgondolásaik megvalósításának. Ez a szobrászatra és a festészetre, valamint a grafikára is vonatkozik.

A rajzkészítés munkafázisai

V. Dronyicin. Csendélet hegedűvel. Fotó

21. CSENDELET A KÜLÖNBÖZŐ KÉPZŐMŰVÉSZETI MŰFAJOKBAN

Sz. Zseleznyak. Dinnye és őszirózsa. Festmény: vászon, olaj

Természetesen a festett csendélet a legnépszerűbb. A kép segítségével ugyanis nemcsak a tárgyak alakjának és megvilágításának jellegzetessége adható vissza, hanem majdnem olyanokként adhatók vissza, mint amilyenek valójában. Gyümölcsök, üveg-, sőt ezüstedények, hímzett szövetek azok a tárgyak, amelyeket a régi csendéletfestők mestersen alkottak újra műveiken. Sok csodálatos csendéletet hoznak létre napjaink művészei is.

A csendélet mint műfaj nemcsak a festészetben létezik. Az akvarellal vagy tussal készített csendéletek nem kevésbé élénkek. De az olyan grafikai technikák,

Fernando Botero. Csendélet dinnyével.
Bronzszobor

Giacomo Manzù. Szék gyümölcsökkel.
Bronzszobor

mint a linóleummetszet vagy a rézkarc, a csendélet alkotójától különös tudást igényelnek, mivel az ilyen művek nem színesek, és eléggé feltételesek. Ezért különösen fontossá válnak az olyan művészi eszközök, mint a vonal, folt, megvilágítás, valamint a sikeres kompozíció. A jól sikerült grafikai csendéletek néha még kifejezőbbek, mint a festett képek, hiszen a művész elgondolása jobban érződik benne.

Szoborcsendéleteket viszonylag ritkán, általában kísérletezés céljából készítenek. Igaz, a dekoratív szobrászatban ez a műfaj is népszerű. Bizonyára láttatok már a régebbi parkokban márvány-

N. Puhinda. Őszi csendélet.
Grafika: akvarell, tus

I. Kir. Csendélet üvegedényekkel.
Grafika: pasztell

O. Davidova. Csendélet. Grafika: linóleummetszet

vázát, néha virágokkal és gyümölcsökkel (természetesen azok is márványból készültek). A könyvet ábrázoló dombormű könyvtár homlokzatát díszítheti, a különféle tudományos eszközök szobrai pedig híres tudós emlékműveit.

Az iparművészetben népszerűek a virágábrázolások. Ezeket szintén csendéletnek tekinthetjük. Katerina Bilokur ukrán festő valódi csendéleteket alkotott gyümölcsökkel, zöldekkel, korszókkal és díszes cipóval.

Csendélet-beállítás különböző színpadi kellékkel

A csendélet műfaja a fotóművészetben is megtalálható. Manapság rendkívüli módon népszerű és elterjedt, hiszen az edények reklámfotói vagy például az ételek fényképei a szakácskönyvekben – ezek mind csendéletek! Ehhez a műfajhoz fordulnak a ma fotóművészei. Gyakran még a színeket is elutasítják, és fekete-fehér felvételeket készítenek, mivel így bontakozik ki leginkább a szokványos tárgyak szépsége és titokzatóssága.

Tanulók munkái:

1. Tussal, ecsettel és géltollal készített csendélet
2. Színes papíron pasztellfestéssel készített csendélet
3. A csendélet vízfestékkel készült

1. Miért a festett csendélet a legnépszerűbb?
2. Milyen művészeti ágakban találkozhatunk még csendélettel?

Készítsetek csendéleteket az általatok választott művészeti formában: lehet festett csendélet, grafikai ábrázolás vagy szobor, illetve dombormű!

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, géltollak.

A munka menete:

- A papírlapon készítsétek el az ábrázolást (keressétek meg a megfelelő elhelyezést)!
- Hasonlítsátok össze a különböző részek arányait: a hosszát a magassággal és szélességgel. Javítsátok ki a hibákat!
- Készítsétek el a rajzot a munkához: töröljétek ki a segédvonalakat és fölösleges szerkesztéseket!
- A palettán válasszátok ki a háttér színét! A számotokra legértékesebb színekkel kezdjétek a munkát!
- Hasonlítsátok össze, és próbáljátok meg kikeverni a csendélet különböző árnyalatait!

MESTERKURZUS**CSENDÉLET KÉSZÍTÉSÉNEK
MUNKAFÁZISAI**

Festék használata előtt elő kell készíteni a papírt. Használhatók vastagabb papírlapokból álló albumot. Hogy a papír munka közben ne deformálódjon a vizes festéktől, a papírt ragasszátok a körvonala mentén egy fatáblához (ha van ilyen lehetőségetek), vagy dolgozhattok az üzletekben kapható speciális akvarellpapírra.

1. Rajzolja le a papírra a csendélet lineáris ábrázolását! Ezt a kompozíciós követelmények figyelembevételével végezzétek (a rajzkészítés lépéseinél olvashattatok róla)! A rajznak könnyűnek, tisztának kell lennie, főleg vonalak nélkül!
2. Mielőtt elkezdenétek a festést, a benyomásokat érzékeltesére készítsetek gyors vázlatot! Erre azért van szükség, mert munka közben a szemetek fokozatosan elfárad, és nem lesz képes érzékelni a színeket a kezdeti frissességgel. De a vázlaton meg lesz örökítve az első érzelmi benyomás a színarányokról.
3. A festést a papír teljes szélességében végezzétek, minden főleg részletezés nélkül, csak a csillogás helyeit hagyva érintetlenül! Az első réteg felvitelekor ne éljétek vissza az „összetett” színek használatával, mivel a fény „koszos szín” érzetét válthatja ki!
4. A további munka az árnyalati és színarányok folyamatos kiegyenlítésével folytatódik. Meg kell határoznotok a meleg és hideg színek helyét, valamint a legsötétebb és legvilágosabb részek elhelyezkedését! Ezek a helyek útmutatásul szolgálnak a további munkában.
5. Művetek befejezése felé közeledve felfedezhettek egyes színhibákat. Akkor a palettán keressetek olyan árnyalatot, amelyet, ha a képre felvisztek, az eredetivel azonos árnyalatot kaptok. Ha például észrevettétek, hogy a munkátokon a háttér hidegebb, mint a valóságban, akkor azt elegendő egy melegebb árnyalatú, vékony festékréteggel lefedni. A felső és alsó festékréteg egymást kiegészítve, a megfelelő árnyalatot eredményezi. A színek ilyen átlátszó réteggel történő átfedését *lazúrozásnak* nevezzük.

Az árnyékokat úgy kell megfesteni, hogy azok ne koszos, fekete színűek legyenek. Minden árnyéknak megvan a maga színe. A részletek kidolgozása festékkel jóval nehezebb, mint ceruzával. Erre a célra vékony végű ecset a legalkalmasabb. Mint a rajz esetében, a munka itt is az általánostól a részletekig, az apróságokig tart, majd ellenkező sorrendben az általánosítás felé halad. A végén mindent figyelmesen hasonlítsatok össze, és határozzátok meg a legvilágosabb helyeket, tüntessétek el a zavaró részleteket, emeljétek ki a legsötétebb foltokat, ha azok nem eléggé sötétek, és hasonlítsatok össze a színarányokat!

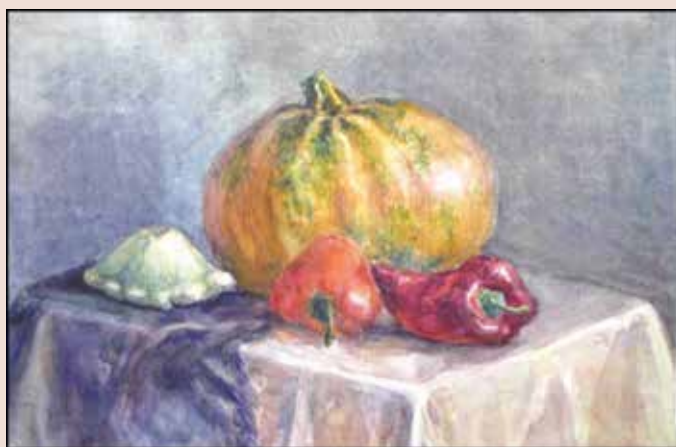
Ceruzarajz

Első festékréteg

Színárnyalatok arányának kidolgozása

Befejezett munka

4. rész. ÉLETKÉP

Idősebb Pieter Bruegel. Paraszttánc. A festő annyira kifejezően ábrázolta a parasztokat, hogy később parasztnak nevezték el

22. ÉLETKÉP. HÉTKÖZNAPI MŰFAJ

Az irodalomórakon már találkoztatok a **cselekmény** kifejezéssel. Értelmezése bizonyára nem okozott nehézséget. A cselekmény az, amiről a mű szól. Használható ez a szó a festmények vagy rajzok esetében is? Természetesen igen, ha cselekmények ábrázolása látható rajtuk. A művészi alkotás cselekménye rendkívül fontos, de nem alapvető.

A nagy mesterek a hagyományos cselekmények ábrázolásaikor minden esetben valami újat, az adott korban jelentőséggel bíró újdonságot fedeztek fel munkáikkal. A középkori mesterek több olyan eseményt is egyesíthettek a festményeiken, amelyek

Ikon – a Szentírás történeteinek és jellemeinek ábrázolása az egyház által előírt szabályok – kánonok – alapján.

nek ugyanazok a személyek voltak a szereplői. Akkor azok ábrázolása többször is megjelent a képeken. Az ikonok szélein kis ablakocskákat ábrázoltak, ame-

Sandro Botticelli. Képek Szent Zenobius életéből.

A művész a hőst három alkalommal ábrázolta, kétszer ugyanabban a ruhadarabban

lyekben a kép főhőse életének különböző epizódjait festették meg, például a szent által tett csodákat.

A reneszánsz korban a festők műveiken egy epizódot kezdtek ábrázolni – azt, amelyiket a legfontosabbnak tekintettek, és amelyik a cselekmény tartalmát fejezte ki.

A hétköznapi életet kifejező művészi alkotás a hétköznapi műfajhoz tartozik. Néha egyszerűen csak életképnek nevezték.

A hétköznapi műfaj még a neolitikumban (újkőkorszakban), a primitív művészek alkotásaiban jelent meg. Később az ókori egyiptomiak nagyon alaposan megörökítették hétköznapi életük minden mozzanatát. A görög vázákat gyakran díszítették életképek. A középkorban és a reneszánsz korban a festők igyekeztek a bibliai cselekményeket a mindennapi

**Gyionyszij (Dionisius).
Alekszej metropolita élete**

Jean-François Millet. Kalászszedők

életükhöz közelíteni. A Biblia és az Evangélium alakjait olyan ruhákban ábrázolták, valamint ugyanolyan palotákban és házakban laktak a festményeken, mint a korabeli parasztok, városlakók és lovagok.

Számos hétköznapi témájú képet alkotott a XVI. század nagy flamand festője, idősebb Pieter Bruegel. De a műfaj igazi felvirágzása a XVII. századra tehető. Helyiségek falait díszítő, kisméretű életképeket ábrázoló festményeket sok holland festő (az úgynevezett „kis hollandok”) készített. Képeiken láthatunk családi ünnepeket, kártyázást, orvos látogatását a beteghez, az ember életének megszokványosabb és leghétköznapiabb eseményeit.

A XIX. századi művészek, mint például Jean-François Millet képei, rajzai, metszetei rámutattak az emberek és a társadalmi élet hiányosságaira, a nézőkben részvétet váltottak ki a nincstelenek iránt. Tarasz Sevcsenko és más ukrán művészek is gyakran alkottak életképeket.

1. Mit nevezünk a festészetben cselekménynek? Mik a cselekményei az ebben a részben említett festményeknek?
2. Hogyan ábrázolták az életképeket a különböző korok festői?

N. Pimonenko. Versenytársak. A festmény tipikus életképet ábrázol

- Figyelmesen nézzétek meg az ajánlott, életképet ábrázoló festményt! Mik voltak az előzményei a rajta ábrázolt cselekményeknek? Szerintetek később mi fog történni? Miért ábrázolta a festő épp ezt a pillanatot?

Rajzoljatok le egy emléket meleg vagy hideg színárnyalatokkal!
Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy akvarellfesték, ceruza, radír, ecsetek.

A munka menete:

- Papíron állítsátok össze az ábrázolást!
- Döntsétek el, hogy mely ábrázolások lesznek nagyok, és melyek kisebbek!
- Készítsétek el a rajzot a további munkához: tüntessétek el a segéd- és főleges vonalakat!
- A palettán válasszátok ki a háttér színt! A számotokra érthető színekkel kezdjétek a festést!
- Hol jön létre kontraszt? Hasonlítsátok össze a színarányokat!

IDÉZZÜK FEL!

HOGYAN KÉSZÜL A VÁZLAT

A vázlat – a kép terve, a képkészítés első szakasza. A vázlatban határozzák meg a formátumot, az ábrázolás méretét, a nézőpontot és a horizont magasságát. A vázlat néhány változatában el kell érni a legkifejezőbb megoldást, helyesen elhelyezni az objektumokat, tárgyakat, csoportosítani a személyeket, meghatározni a néző figyelmét felkeltő gondolati központot. A kompozícióban nem lehetnek fölösleges, a cselekményekhez nem tartozó közömbös alakok. Az általános elgondolásban minden alaknak megvan a jelentősége és a körülményeknek segíteniük kell annak kibontakozásában.

I. Levitan. Téjképvázlatok. Reggel. Erdőszél

A színháztól és az irodalomtól eltérően a képzőművészeti alkotások mindig egy pillanatot közvetítenek.

A vázlat megfelelőnek tekinthető, ha a kép tartalma, alapgondata első ránézésre érthető.

Színes vázlat készítése esetén nagyon fontos annak a színösszeállításnak a megtalálása, amelyik valóban jellemzi a végbemenő cselekményt, és kiegészíti a festmény érzelmi hatását. Nem szabad véletlenül és meggondolatlanul megfesteni az ábrázolt objektumokat és alakokat. A kép színösszeállításának meg kell felelnie az ábrázolt pillanat, napszak, időjárás árnyalati és színbeli követelményeinek. A végső eredményben a vázlat teljes színskálája a kompozíciós középpont meghatározására szolgál, és kiegészíti a festmény érzelmi hatását.

I. Repin. Hajóvontatók a Volgán

I. Repin. Vázlat a Hajóvontatók a Volgán című festményhez

I. Repin. A zaporozsjei kozákok levelet írnak a török szultánnak. Festmény és vázlat.

A festő a képhez nem csak ezt az egy vázlatot készítette. Ismert a kép néhány változata is, amelyek különböző múzeumokban találhatók

MESTERKURZUS**KOMPOZÍCIÓ ELKÉSZÍTÉSÉNEK
SZAKASZAI**

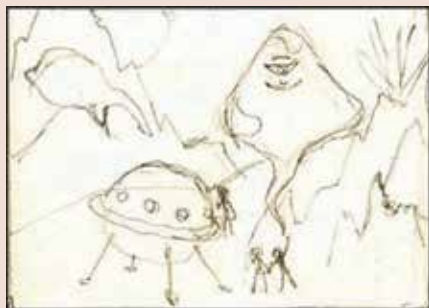
A legfontosabb és legértékesebb, amivel a kompozíció kezdődik – az elgondolás. Érezni kell a kiválasztott téma közelségét, a lelkileg kiváltott visszhangot. A kompozíció alaptörvénye – meglátni a természetben a legfontosabbat, a törvényszerűt és megszabadítani azt a fölösleges, másodlagos részletektől.

1. Első szakasz – vázlat, amelyben körülírjuk a kompozíciós alapgondolást, meghatározzuk a főhősöket. Ilyen vázlatból néhányat kell készíteni, majd kiválasztani közülük a legjobbat, a legki-fejezőbbet. A vázlatban nem az apró részleteket, hanem az egész alakokat, embercsoportokat, házak, fák körvonalait ábrázolják. Ebben dől el a leendő kompozíció színösszeállítása is.

2. Második szakasz – segédanyagok gyűjtése: vázlatok a természetből, tájképi részletek, enteriőr, ruhák, tárgyak tervei, kiegészítő irodalom tanulmányozása. Történelmi témájú kompozíció rajzolása-kor utána kell érdeklődni, hogy milyen volt a korabeli ruhaviselet, milyen tárgyakat használtak. Ha a kompozíció háttere tájkép, akkor természeti etűdöket kell készíteni, plen air szeánszokon kell részt venni. Minden szereplőnek valós modellt kell találni, és elkészíteni azok vázlatát is.

3. Következő szakasz – a vázlat nagyobb lapra történő átrajzolása. Ügyelni kell arra, hogy az átrajzolás folyamán ne vesszen el a kompozíció. Ehhez létezik egy régi, az ókori egyiptomi festők által is használt módszer – a négyzetes másolás. A vázlat kis négyzeteiben lévő ábrázolást a főlap nagy négyzeteibe rajzolják át. Ezek után a négyzetek oldalait kiradírozva a nagyított ábrázolást kapják meg. Ezt követően lehet elkezdeni a festést.

A színösszeállítást szintén a kis lapon kell elvégezni. Az ábrázolás teljes felületét színezve az általánostól a kisebb részletek felé haladjatok!

Kompozíció elkészítésének szakaszai

Befejezett munka

Michelangelo Merisi da Caravaggio. Jövendőmondó

Michelangelo Merisi da Caravaggio (1573–1610) – neves olasz festő. Kedvenc műfaja az életkép volt. Még a Biblia és Evangélium cselekményeit is hétköznapi epizódokként ábrázolta. A festő Gyümölcsös kosár című alkotását az első európai önálló csendéletek egyikének tekintik.

Műveiben Caravaggio bátran egyesítette a személyek, főleg azok arcvonásainak éles megvilágítását a háttér mély sötétjével. Ezt az ábrázolási módot „caravaggizmusnak” nevezték és sokan használták a XVII. század festői közül. Caravaggio ismert festményei: Bacchus, Jövendőmondó, Gyümölcsös kosár, Szent Máté mártírsága, Lanton játszó fiú, Mária halála.

N. Pimonenko. Adventi jóslás

Pimonenko Mikolaj Kornijiljevics (1862–1912) – ukrán festő. Fafaragó családjában született. Eleinte M. I. Murasko iskolájában, majd a Pétervári Művészeti Akadémián tanult. Tagja a Művészeti vándorkiállítások közösségének. Kijevben élt és dolgozott. Elsősorban hétköznapi műfajban alkotott. A hétköznapi élet képeit az ukrán költői tájképekkel egyesítette, ami műveinek különös bájt kölcsönöz. Ismertebb művei: Adventi jóslás, Vízért menés, A fanatizmus áldozata, Kiránduláson, Vihar előtt, „Versenyársak”.

Mamaj kozák – az ukrán nép védelmezője, utazó, harcos, bölcs és mesélő egy személyben. A „mamajevolni” középkori terminus utazást, kozák életmód folytatását jelent

23. ÉLETKÉPEK A NÉPMŰVÉSZETBEN

A népművészet mesterei a sok száz, de néha ezer éve létező tradíciók őrzői. A közönséges, mindennapi események a tradíciók mellett gyors lefolyású és véletlen valamiknek tűnhetnek. A hétköznapi műfaj a népművészetben is megtalálható. A mindennapi cselekményeket jó megfigyeléssel és humorral ábrázolják. A falusi munkák, ünnepek, vásárok, lakodalmak az események a szemlélőnek minden korszakban érthetőek. A népművészeti alkotások szereplői a természettel harmóniában élnek, hiszen ők a természet részei.

A népművészet egyes olyan ágaiban, mint a szőnyegszövés, művészi fonás, üvegfúvás, a hétköznapi műfaj nincs jelen. Ritkán találkozunk vele a hímzésben is. De a kerámiában, fafaragásban, fonásban és főként a népi festészetben a hétköznapi műfaj rendkívül népszerű volt és ma is az.

Dísztányér.
Petrikovkai festés

V. Szemenyuk. Mamaj kozák.
Dekoratív festés

A festett edényeken, főleg tányérokon, az ukrán népművészek nem csak díszítőelemeket, hanem hétköznapi életképeket is ábrázoltak. A koszivi kerámia pedig az életképek valóságos enciklopédiája.

Opisnya – az ukrán kerámia híres központja. Itt már évszázadok óta állítanak elő díszített edényeket és gyerekjátékokat. De például Gavril Posivajlo és Alekszandra Szeljucsenko opisnyai mesterek számos életképet alkottak: Lovasok, Komák, Vásárban.

M. Kikoty. Szobor-kompozíció.
A kerítésnél. Kosziv

Ukránok figurái. Opisnya falu

Anton Stepa fadaragó szinte kizárólag életképeket alkotott. Rokka, Betlehemezés, Fejőnő, Ápolónő – néhány a művei közül. Jakov Remineckij szalma- és gyékényfonó mester készítette a Fazekas, Kovács, Viszontlátásra című kompozíciókat.

A hétköznapi műfaj nagyon népszerű volt Petrikovkában, az ukrán dekoratív festészet ismert központjában. Ilyen stílusban alkotott Nagyezsda Bilokony, Marfa Timcsenko és más művészek.

Sok alkotást készített hétköznapi műfajban Marija Primacsenko neves népművész, köztük olyanokat, mint a Maruszja font, Kút a tölgy alatt, Ukrán lakodalom, Maszlenyica. A cselekmények egyidejűleg furcsa fák és óriási virágok között zajlanak, a lovak pedig Marija Primacsenko mesebeli állatainak, a Vad Volezaha, Tengeri kulcsár, Vad púprázó testvéreivé válnak. Az hétköznapi műfajhoz más népművészek is szívesen fordultak, mint például Anasztaszija Rak és Ivan Szkolozdra. Ők üvegfestéssel foglalkoztak.

1. Mi a sajátossága a hétköznapi műfajnak a népművészetben?
2. A népművészet mely ágaiban népszerű a hétköznapi műfaj?

1. Készítsetek kivágásos díszet (vitinankát) egy népmese témájára!
 2. Készítsetek kompozíciót Mamaj kozák címmel!
- Eszközök és anyagok:* papírlap, olló, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek.

Tanulók munkái: 1 – Íjászok (kivágásos kép), 2 – Mamaj kozák

MAMAJ KOZÁK A NÉPMŰVÉSZETBEN

**O. Kovtun.
Mamaj-tó**

A Mamaj kozákról szóló legendák központi helyet foglalnak el a népi legendák, népmesék között. De az egyéniségét legjobban a népi festészet mutatja be: bársony palástban, szattyán csizmában és kék buggyos nadrágban, a kerek, borotvált feje közepén összekuszált tincs, hosszú bajusz, fekete szemöldök, barna szemek, vékony orr, piros arc – előttekkel életre a jóképű hős néphagyomány által elképzelt portréja.

Mamaj kozákot az ilyen képeken mindig lanttal a kezében ábrázolták, ami a nép dallamos lelkét jelképezte. A képen a ló a nép akaratának, a tölgy a nép nagyságának jelképe. Az ábrázolásokon gyakran látunk lándzsát zászlóval, kozák kancsót és poharat. Ezek a tárgyak a kozákok halálával vannak kapcsolatban – a kopját a kozák sírja mellé állították, a kancsót és a poharat a sírra helyezték, és ezek az élet rövidségére és a kozák sorsra utaltak, aki bármelyik napon halálát lelhetette a csatában.

Ezeket a képeket élénk színű festékekkel vászonra, házak falára, ablakokra, cserepekre, ládákra, edényre, méhkaptárra, sőt a házak ajtajára is felfestették a következő felirattal: Én Mamaj kozák vagyok, engem ne foglalj el! Ez a ház lakóinak jószágáról, függetlenségéről és vidám hangulatáról tanúskodott. Az említett és napjainkig megőrzött rajzok nem csak a házat díszítették, hanem a gazda elveiről és világnézetéről is árulkodtak.

Néplegendák szerint Mamaj kozák pravoszláv volt, gyógyító képességgel rendelkezett, tudott a vízen járni, amiért az emberek szentnek tekintették és képét a többi szent mellé függesztették ki.

5. rész. MŰFAJI SOKSZÍNŰSÉG A MŰVÉSZETBEN

24. UKRÁN NÉPVISELET

A népviseletben az azonos származás és történelmi sors, a szomszéd népek kultúrájának kölcsönhatása tükröződött vissza. A viselet a történelem tanulmányozásának egyik forrása, mivel magán viseli a különböző korok jellegzetességeit.

A női viselet hímzett blúzból és kötényből állt. A hátsó kötény (poneva) a hagyományos viselet szláv eleme, amely a nő testét hátulról fedi, és a derekán kötődik össze. Az ukrán nők ezt a kötényt még „derhának” és „zapaszkanak” (hétköznapi viselet), valamint „plahtának” (ünnepi viselet) nevezték. A XIX. századtól varrott szoknyákat kezdtek viselni. Húvösebb időben ujj nélküli mellényt – bekecset – hordtak. A blúzokat általában a gallérra és az ujjvégre hímzett vagy szőtt minta díszítette. A díszítés nemcsak esztétikai célt szolgált, hanem megvédte viselőjét a gonosz szellemektől, betegségtől. A nők legfontosabb felső ruházata a fehér pamutból készült köntös (szvitka) volt.

Női ünnepi viselet (XIX. század)

Női ékszer

A lányok copfot viseltek, amit befonva a fejük köré tekertek és szalagokkal, élő vagy viaszos papírból készült virágokkal díszítettek. A nők pártát, hímzett kendő formájú fejfedőt, majd később kendőt hordtak.

Az ukrán lányok és asszonyok különféle ékszereket viseltek. A környező természet számos nyakláncához való anyagot biztosított – gabonaszemeket, gyümölcsök magvát, zöldségkockákat. Nagyra értékelték a színes üvegből, borostyánból, gyöngyből készült nyakláncokat, de a legértékesebbek a korallokból készült ékszerek voltak. A nyakban viselhető ékszerek között különleges helyet foglaltak el a dukacsok – fémpénzekből készült különféle ékszerek.

Különösen kedveltek voltak a nők körében a gyöngyből készült fülbevalók és karperecek.

Fekete és piros csizmát viseltek. Ünnepeken, jó időben cserevicskát – hegyes orrú, bőrből készült sarut, hétköznapi pedig nyersbőrből készített posztolokat (bocskorokat) és licsákokat hordtak.

A férfi felsőruházat nadrágba igazított ingből, mellényből és övből állt. Az öv a ruházat kötelező eleme volt. Azon hordták a mindennapi használati tárgyaikat, a ruha élénk kiegészítője és a jólét szimbóluma volt. Csak a kisgyerekek nem hordtak övet.

Lányruházat (XIX. sz.)

Férfi öltözet

A férfiak a hajukat „cserépfazék alakúra” vágatták. A fiatal és középkorú férfiak borotválkoztak és csak a bajuszukat hagyták meg. A XV–XVII. században a fejüket is borotválták, a közepén pedig egy tincset hagytak. Szakállat csak az idősek viseltek. Nyáron a fejfedő szalmakalap volt, a többi évszakban pedig posztóból és karakulból készült sapka. A szegényebb parasztok a lábukra nyersbőrből készült lábbeliket húztak, a módosabbak bőrcsizmát viseltek.

Ősszel és télen a nők és a férfiak is jepancsát (hosszú, kapucnival ellátott, színes zsinórokkal díszített úti köpeny), kobenyakot (az esőkabát elődje), irhabundát hordtak. Ezek a ruhadarabok már a Kijevi Rusz idejében ismertek voltak.

A hagyományos ukrán viseletre a díszítés volt a jellemző, amelyet gazdag hímzéssel, applikációkkal, különféle értékes dekoratív elemekkel értek el. A ruhákban visszatükröződtek az ország egyes régióinak jellegzetességei. Az ing hímzéséről, szabásáról, a fejfedőkről (főleg a nők esetében) egyértelműen megállapítható volt a személy földrajzi hovatartozása. A ruha alapján eldönthetted, hogy ki áll előtted – kézműves, földbirtokos, kozáktiszt, egyszerű kozák katona, paraszt, városlakó vagy kereskedő.

E. Szalo. Pokuttyai népviselet alapján készült női ruhakollekció.

1. Milyen hagyományos ukrán ékszereket viselnek napjainkban is?
2. Milyen jellegzetes ruhadarabokat viseltek Ukrajnában? Nevezzétek meg őket!

Állítsátok össze hagyományos népi díszítőelemeket tartalmazó női és férfi ruhadarabok vázlatát! Döntsétek el, hogy ünnepi vagy hétköznapi ruhákat terveztek!

Eszközök és anyagok: papírlap, vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, színes ceruzák.

A munka menete:

- Papírlapon készítsétek el (helyezzétek megfelelően el) az ábrázolást!
- Idézzétek fel az emberábrázolás szabályait!
- Ceruzával vékonyan jelöljétek ki a ruha körvonalát, hogy szükség esetén ki tudjátok radírozni a rosszul sikerült vonalakat!
- Javítsátok ki a szerintetek nem megfelelő íveket!
- Gondoljátok meg, és döntsétek el, milyen elemeket rajzoltok a ruhára: milyen díszítések fogják ékesíteni az anyagot, egytónusú lesz-e, milyen elemekkel díszítitek a kész ruhadarabot!
- A kontrasztos vagy a visszafogott színek fognak dominálni?
- Lesz-e a ruhának figyelemfelkeltő részlete?
- Milyen lábbelivel és fejfedővel egészítitek ki a ruhát, hogy teljes értékű ruhakompozíciót kapjatok?

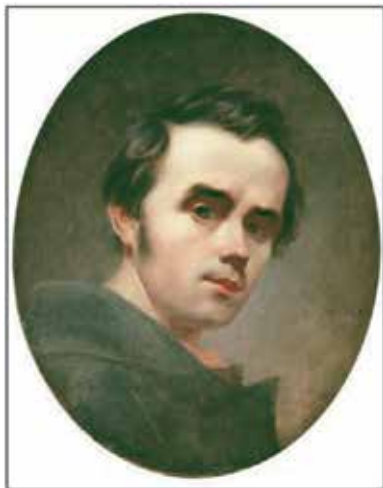

Milyen népviselet található otthonotokban? Valaki viseli azokat?

25. SEVCSENKO, A FESTŐ

Egyes embereket a természet sokoldalú tehetséggel ajándékozott meg. Ilyen volt Tarasz Sevcsenko – neves költő, gondolkodó, az ukrán festészet és grafika egyik legnagyobb mestere.

Tarasz Hrihorovics Sevcsenko jobbágy családban született, 11 éves korára teljesen árva lett. Már fiatal korában késztetést érzett a rajzolás-hoz. Mivel ki akarta tanulni ezt a tudományt, festőinasnak állt be. De tanulás és festés helyett csak inaszkodott. Engelhardt földesúr intézője, látva a tizenöt éves ifjú szomorú sorsát, az uradalmi udvarba vitte, ahol mindezenként dolgozott. A földesurával utazá-

T. Sevcsenko. Önarckép

T. Sevcsenko. Jobbágycsalád

T. Sevcenko. Két lány

tetszettek Brjullovnak.

A neves festő elkészítette V. Zsukovszkij portréját, amelyet elárverezett és a kapott pénzből (2500 rubel) kiváltotta Sevcenkót a jobbágyságból.

saira magával vitte a tehetséges ifjút, ahol Sevcenko mindig igyekezett lemásolni a neves népművészek alkotásait.

1832-ben Engelhardt földesúr Sevcenkót beíratta V. Sirjajev pétervári festőiskolájába. A fiatal festőtanonc számos festési technikát elsajátított: akvarell-, olaj- és temperafestészetet. A „fehér éjszakák” idején Sevcenko szeretett a pétervári Nyári kertben rajzolni. Így ismerkedett meg I. Szozenkóval, a Pétervári Művészeti Akadémia diákjával. Ő mutatta be Sevcenkónak V. Zsukovszkij költőt és K. Brjullov festőt. Sevcenko már sokat hallott Brjullovról, csodálta a műveit. Az ifjú rajzai nagyon meg-

T. Sevcenko. Tűz a sztyeppén

Ez 1838. április 1-jén történt. A következő napon Sevcsenko az akadémia rajjosztályát kezdte el látogatni, ahol sikeresen tanult és jó érdemjegyeket kapott. Háromszor tüntették ki ezüstéremmel. Abban az időben az „isteni” Karl – kortársai így nevezték Brjullovet – művészetének imádója lett. Ekkor készültek az olyan festményei, mint a Cigány jósnő, Katerina, a Festői Ukrajna rézkarc-sorozat, E. Grebinka portréja.

Az akadémia elvégzése után Sevcsenko visszatér Ukrajnába. A kijevi archeológiai bizottság megbízásából közel két éven át utazgatott országszerte és vázlatokat készített a régi emlékművekről.

Reprodukció – festmények vagy rajzok nyomdai technikával történő sokszorosítása.

Artel – nagy megrendelést együtt teljesítő mesterek szövetsége.

1847-ben a Cirill és Metód Baráti Társaság nevű politikai szervezetben való részvételéért büntetésből besorozták és közkatonaként az orenburgi sztyeppék mélyén található orszki erődbe irányították, ahol megtiltották neki, hogy verseket írjon és rajzoljon. Később a Mangiszlak félszigeten található novopetrovszki erődbe vitték. Sevcsenko itt is tovább alkotott. Számos portrét, a kazah hétköznapiakat ábrázoló rajzot készített, valamint megalkotta a Tékozló fiú című sorozatot. Ezek az alkotások napjainkban az Ukrán Nemzeti Szépművészeti Múzeumban találhatók.

T. Sevcsenko. Sevcsenko a barátai körében

Tanulók munkái T. Sevcsenko műveinek motívumai alapján

1857-ben Sevcsenko szabadul. Eleinte Nyizsnyij Novgorodban él, majd egy év múlva visszatér Pétervárra. Ebben az időszakban Sevcsenko számos portrét és önarcképet készített. 1860-ban a Művészeti Akadémia tanácsa kinevezte a metszetek akadémikusává. Ez a tehetség, a munka, a nehéz sors fölötti akarat győzelme volt.

1. Idézzétek fel V. Sztefanik Széles út című elbeszélésének első részét! Sevcsenko milyen gyerekkori benyomásai hagyhattak nyomot festői alkotásaiban?
2. Figyelmesen vizsgáljátok meg Sevcsenko műveinek a tankönyvben található reprodukcióit! A Kobzos melyik versére emlékeztetnek?
3. Vitassátok meg: milyen műfajokban alkotott Sevcsenko a legszívesebben, és miért!

Készítsetek illusztrációt Sevcsenko műveihez!
A kompozíciót hideg vagy meleg árnyalatokkal készítsétek el!
Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek.

26. BIBLIAI TEMATIKA A MŰVÉSZETBEN

A művészi alkotások nagy hányada bibliai témákról szól. Ez teljesen természetes. A Bibliát az emberi jellemek, élethelyzetek enciklopédiájának tekinthetjük. A művészek ezért mindig találtak benne valamit, ami az érzéseikhez és nézeteikhez hasonlított.

Ezen kívül Nyugat-Európában a reneszánsz kezdetén, Ukrajnában és Oroszországban pedig a XVII. század előtt a művészetben a vallási téma dominált, mivel a művészet által a keresztény tanításokkal az is megismerkedhetett, aki nem tudott olvasni.

Azokban az időkben, amikor a kereszténység lett a Római Birodalom hivatalos vallása, a vallási művészet rohamos fejlődésnek indult. A székesegyházakat mozaikkal és freskókkal díszítették. A templomok, közintézmények, egyszerű emberek számára ikonokat festettek. A vallási kéziratosokat rajzokkal illusztrálták. Az ikonokon, freskókon, a középkori kéziratosok miniatűrjein Jézus, Szűz Mária és a szentek életéből ábrázoltak részleteket.

988-tól, Rusz megkeresztelésétől a vallási festmények minden fajtája gyors fejlődésnek indult. Idézzük fel a kijevi Szent Szófia székesegyház mozaikjait, az ukrán múzeumokban és a világ többi országának művészeti gyűjteményeiben található régi könyveket.

A középkorban jött létre az üvegfestészet művészete. Először a Nyu-

M. Vrubel. Istenanya a gyermekkel. A kijevi Szent Cirill és Atanáz-templom ikonosztázanak részlete

Michelangelo. Mózes

t ó

Dmitrij Szolunszkij. A kijevi Szent Szófia székesegyház mozaikja

Mozaikrészlet a konstantinápolyi Hagia Szófia bazilikából, a XIII. század második fele

gat- és Közép-Európai országokban jelent meg, majd a többi kontinens katolikus templomaiban is.

Azokban az országokban, ahol a katolicizmus dominált, számos bibliai hőst ábrázoló szobor volt látható. Az ilyen szobrok egyik legszebbike Michelangelo Dávid-ja.

A bibliai témákat nem csak a régi híres festők dolgozták fel, hanem napjaink neves művészei is gyakran fordulnak a Szentíráshoz, mivel az élet értelmének, az emberi kapcsolatoknak és cselekedeteknek a problémája az ember számára mindig izgalmas és aktuális.

1. Milyen bibliai témájú művészeti alkotást láttatok? A művészet melyik ágához tartoztak (festmény, szobor, freskó)?
2. Képzeljétek el, hogy középkori mesterek vagytok, és olyan képet festetek, amelyen a cselekményt néhány egymást követő, egy kompozíción található epizód mutatja be! Most képzeljétek magatokat mai festőnek, amelyiknek a fenti epizódok egyikét kell ábrázolnia! Milyen pillanatot választanátok ki a festményetek számára, és miért?

Tanulók munkái. Angyalok

1. Alkossatok angyalábrázolást vitinanka, vagy más, átlalatok választott technikával.
2. Hozzatok létre mozaikot utánozó díszítést a tankönyv 151. oldalán található tanácsok segítségével.

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, olló.

Szüleitek segítségével készíthettek mozaikot kraklé technikával!

KRAKLÉ TECHNIKA

A tojáshéj a mozaik leghétköznapibb nyersanyaga. Könnyen törik, de keménysége a márványéhoz közelít. Kézzel egyszerűen törhető, viszont a felszínén szinte soha nincs karcolás. A tojáshéjat a kraklé technikával készített mozaikoknál használják, amikor a kis darabkákat sima felületre ragasztják fel. A héj kiegyenesítésekor az sok kis darabkára törik, amelyeket a belső oldalán lévő hártya összetart. A repedések szinte észrevehetetlen hálós mintát képeznek. Ez a technika nagyon régi, a keleti lakkfestményeken a mesterek olyan helyekre ragasztották a tojáshéjat, ahol repedésekkel teli sziklát vagy kőfalat ábrázoltak, a kicsi, színes darabkákkal pedig a tavaszi kertek virágzását imitálták.

A KIJEVI SZENT SZÓFIA SZÉKESEGYHÁZ MOZAIKJA

A mozaik a monumentális művészet kifinomult és csodálatos formája, amelyben az ábrázolást speciális, átlátszatlan kobaltüvegből – szmaltából – készült kockákból állították össze a falon. Pompásak voltak a bizánci mozaikok, amelyeket a legjobb középkori mesterek hoztak létre. Miután Rusz felvette a kereszténységet (988-ban), a bizánci mesterek Kijevbe is elkerültek, ahol számos tehetséges tanítványuk akadt. A Szent Szófia székesegyházban a mozaikművészet valódi gyöngyszemei maradtak fenn – Oranta (Istenanya), Angyali üdvözlés, Oltári szentség és egyebek. A székesegyház dekoratív mozaikkompozíciók is díszítik – növényi ornamensek, amelyek közül egyik sem ismétlődik. Egy másik kijevi templomból, a Szent Mihály székesegyházból származó mozaikok napjainkban a múzeumokban láthatók. Csodálatos mozaikok voltak a Lavra barlangkolostor Uszpenszkij székesegyházában, amelyek 1941-ben, a második világháború során elpusztultak.

MOZAIKVÁZLAT KÉSZÍTÉSÉNEK MENETE

1. Először készítsetek burgonyából különböző pecsétkeket (kérjétek segítséget a szüleitektől)!
2. Oldjátok fel a különböző színű festékeket, és készítsétek elő őket a munkához!
3. A papíron ceruzával jelöljétek be a mozaikterv körvonalait!
4. Különböző nagyságú pecsétkekkel töltsétek ki a körberajzolt részt!
5. A papír érintetlenül maradt része lesz a háttér. Azokat töltsétek ki másik színnel!

IKONFESTÉS

A. Rubljov.
Szentháromság

Vlagyimiri Istenanya.
Bizánc

Az ikonfestés tradíciója Bizáncból került hozzánk. A pravoszláv kultúrában az ikon fontos helyet foglal el: soha nem művészi alkotásként érzékeljük. Az ikon elsősorban az Istenbe vetett hit ábrázolása.

Az ikon – a lélek világába nyíló sajátos ablak, ezért annak különleges nyelve van, amelyben minden jel – szimbólum. Ezen nyelv által az ikon szöveghez hasonló információt közvetít, amelynek a megértéséhez ismerni kell annak betűit. Például a hal az apostolokra emlékeztet, akik közül többen halászok voltak, valamint Krisztus szavaira, amelyek szerint a fia kérésére még a földi atya is halat ad és nem kígyót. Az olajágot tartó galamb – a Szentlélek szimbóluma; a pálma – a szenvedés és a Szentlélek győzelmének jele; a csónak – a templom képe; a kenyér – a szent titkok őrzőinek szimbóluma; a bárány – a keresztyén, megbékélt ember jelképe; a szőlőinda – a jó termés szimbóluma; a pásztor – arra emlékeztet, hogy Isten megkeresi az eltévelyedett embereket, és segíti őket az üldöztetésben és bajban.

Az ikonfestők ábrázolásaikon nem véletlenül alkalmaztak fordított perspektívát. Így hangsúlyozták, hogy nem a mi világunkat, hanem egy mögöttes világot ábrázolnak.

VALLÁSI MŰVÉSZET

A judaizmusban és az iszlámban kissé másként viszonyultak a festészethez és szobrászathoz. Szigorúan tilos volt bármilyen élő szervezet – állatok, de főleg emberek – ábrázolása. Ezért másféle művészeti ágak, elsősorban az iparművészet (például ékszerek) volt népszerű. Nagyon összetett, kifinomult és szimbolikusan teletöltött volt a mértani és növényi motívumokat tartalmazó díszítés. Szinte tökélyre fejlesztették a kalligráfia (írás) művészetét. Ezért a zsinagógákat és mecseteket általában díszítésekkel és (kövön, csempén) kalligrafikus feliratokkal ékesítették. A muzulmán kéziratokban lehetnek miniatűrök is, de akkor is a díszítés és az ügyesen megírt szöveg a fő ékességük.

Arab kalligráfia a Vizir-Kán mecset falán, Pakisztán

Menóra – arany hétágú gyertyatartó

V. Vasznyeov.
Pantokrátor. A kijevi
Vlagyimir székesegyház
freskójának vázlata

Vasznyeov Viktor Mihajlovics (1848–1926) – orosz festő. A Pétervári Művészeti Akadémián tanult. Tagja a Művészeti Vándorkiállítások Közösségének. Munkásságát életképek festésével kezdte (Lakásról lakásra, 1876). Számos képét az orosz népmesék és eposzok ihlették meg (Aljonuska, 1881, Iván cárevics a szürke farkason, 1889, Vitézek, 1898). Történelmi témájú képeket is alkotott (Igor Szvjatoszlavovics a polovecek elleni ütközet után, 1880, Rettegett Iván cár, 1897). Vasznyeov festette a kijevi Vlagyimir székesegyház freskóit (1885–1896).

V. Borovikovszkij.
Istenanya dicsőítése

Borovikovszkij Volodimir Lukics (1757–1825) – ukrán festő. Borovikovszkij első munkái ikonok voltak. 1787-ben II. Katalin cárnő krími utazása során a művész II. Katalint és I. Péter cárt ábrázoló allegorikus kompozíciót készített. Az 1780-as évek végén Pétervárra költözik. Ismertebb művei portrék (A sétáló II. Katalin cárnő, „Lopuhina M. I. portréja), de a művész folytatta az egyházi témájú képek alkotását is.

Sandro Botticelli. Vénusz születése

27. MITOLÓGIAI TÉMA

Az ókorban az ember és az univerzum keletkezéséről szóló elképzeléseket mítoszokba foglalták. Az antik mitológiában (ókori Görögország és ókori Róma) az istenek emberekre hasonlítottak. De azok jóval tökéletesebbek és csodálatosabbak voltak. Az ősi istenek egyéniségei nem csak az ókori művészeket ihlették meg.

A következő évszázadok művészei is gyakran fordultak mitológiai motívumokhoz. Az ókori cselekményeket ábrázoló festmények, grafikák, szobrok a **mitológiai műfajhoz** tartoznak. Ezekben az alkotók az allegóriához fordultak. A termékeny földet vagy az igazságszolgáltatást női alakokkal ábrázolták, a víz elemeit férfialakokkal. Például Mars, az ókori görög isten, a háború jelképe volt (ő volt a háború istene), Poszeidón isten a víz elemeit jelképezte. Az igazságszolgáltatást a ma napig is Themisz – a kezében mérleget és kardot tartó, bekötött szemű istennő – szimbolizálja.

Az ókori személyek és cselekmények a XV–XVI. században újból népszerűek lettek. Ők ihlették meg Botticellit és Raffaellt, Michelangelót és Tizianót.

Az európai államokban létrehozott művészeti akadémiákban a XVII–XVIII század során a mitológiai műfaj „emelkedettnek”,

V. Vasznyecov. Szirin és Alkonoszt. Az öröm és szomorúság dala. Az öröm és szomorúság madártestű és nőfejű mitológiai madarai az ősi orosz és a középkori bizánci legendákban paradicsomi boldogságot hozó madarak. Valószínű, hogy ezek a koronás madarak a kereszténység előtti keleti szláv alakok leszármazottai (például a Kijevi Rusz idejéből származó női ékszereken látható madártestű lány).

„ideálisnak” számított, amely ötvözte magában a harmóniáról és szépségről szóló elképzeléseket. Ebben a műfajban is alkottak az olyan híres művészek, mint Velázquez, Rubens, Rembrandt.

Az ókori görögök vázáikon gyakran ábrázoltak mitológiai cselekményeket, például az argonauták utazásait.

Antik vázarajzokat idéző tanulói munkák

Az antik ábrázolások azoknál az ukrán művészeknél jelennek meg leginkább, akiknek élete a Szentpétervári Művészeti Akadémiához kapcsolódott. Ez történik Tarasz Sevcsenko műveiben is. Az antik mitológiai alakok szintén megtalálhatók a XX. század festőinek és szobrászainak a munkásságában.

A XIX. század festői (valamint költői és írói) megértették, hogy nem a görögök és a rómaiak voltak az egyedüli ókori népek a világon, és nem egyedüli ősei az európai népeknek. A franciák és angolok nagy lelkesedéssel kezdték tanulmányozni a kelta mitológiát és legendákat, a németek az ősi germánokét, az ukránok és oroszok az ősi szlávokét. Kiderült, hogy ezekben a legendákban, mesékben szintén sok érdekes személy és ábrázolás található. A mai festők, grafikusok és szobrászok is gyakran idézik ezeket a történeteket.

1. Milyen ősi isteneket tudtok megnevezni? Szerintetek mit szimbolizáltak?
2. Ismertek-e ősi szláv mitológiai hősöket? Hogyan lehetne őket ábrázolni?

Készítsetek ábrázolást ókori görög vázafestési stílusban!

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek.

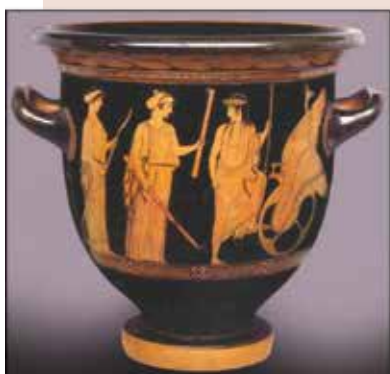
A munka menete:

- Papírlapon állítsátok össze az ábrázolást!
- Döntsétek el, melyik ábrázolás lesz nagy, és melyek kicsik!
- Készítsétek el a rajzot a további munkához: radírozzátok le a fölösleges szerkesztési és segédvonalakat!
- Fessétek be a sziluettet vagy a háttérét sötét festékkel, hogy létrejöjjön a sziluett!

VÁZAFESTÉS

Rendkívül sok mitológiai ábrázolás maradt fenn az ókori görög festett vázákon. A görögök különböző formájú edényeket készítettek, és az ábrázolást különleges, átlátszatlan és csillogó fekete festékkel (lakkal) rajzolták meg, amelynek az összetételét és előállítását módját a mai napig nem fejtették meg teljesen. Néha más festékeket is használtak (például fehéret).

A különböző korok vázafestése eltér egymástól. Az i. e. VI. században fekete alakos volt, vagyis minden alak és tárgy fekete volt (fekete lakkal festették), a háttér pedig az égetett agyagnak volt a színe (azt a részt érintetlenül hagyták). A következő évszázadban létrejött a vörös alakos vázafestés. Itt mindent ellentétesen készítettek – a hátteret lakkal vonták be, és csak az alakok és tárgyak sziluettjeit hagyták ki (azok vöröses színűek voltak a fekete háttér előtt), majd vékony ecsettel megrajzolták a kiegészítő részleteket – arcvonást, haját, ruharáncokat, ékszereket.

Az ókori görög edények közönséges hétköznapi használati tárgyak voltak, amiket a festés olyan művészi alkotásokká varázsolt, amelyekre ma a világ bármelyik múzeuma büszke lehet.

N. Szamokis. Makszik Krivonosz csatája Jeremij Visnyevickijjel.
Dinamikus kompozíció példája

28. TÖRTÉNELMI ÉS HARCÍ MŰFAJ

Történelmi műfaj – a történelmi események megörökítése. Egyaránt megtalálható a festészetben, grafikában és szobrászatban. A történelmi műfaj az ókorban jelent meg. Az egyiptomi fáraók és a mezopotámiai uralkodók általában a saját hőstetteiket örökítették meg az akkori mesterekkel, de a múlt eseményei különösen nem érdekelték őket. Az ókori Görögországban a trójai háborúról szóló elbeszéléseket történelmi tényként fogadták. Így viszonyultak legendáikhoz az ókori Rómában is.

A középkorban a történelmi és a vallási műfajok szoros kapcsolatban álltak egymással, mivel azokat a cselekményeket tartották a történelem fő eseményeinek, amelyeket a Biblia és az Evangélium is megemlít. A XV–XVI. században kezdtek foglalkozni az ókori történelemmel. De az ókori görög és római hőseket a művészek a saját koruk öltözékeiben és építményei között ábrázolták.

A XVII. században, amikor kialakult a műfajok akadémiai rangsora, a történelmi képet tekintették a festők által elérhető legnagyobb teljesítménynek. Igaz, az akadémia szerint ez csak

a bibliai vagy ókori történelemre vonatkozott. A tehetségesebb hallgatókat az akadémia költségén néhány évre Rómába küldték, hogy jobban érzékelhessék az ókor szellemét. A római ösztöndíj elérése a XIX. század közepéig a fiatal művészek legnagyobb álmai között szerepelt. Például Karl Brjullov, Tarasz Sevcsenko tanára éppen Itáliában alkotta meg leghíresebb festményét, a Pompeii utolsó napja című művet.

A XVIII–XIX. század fordulóján a festők (ahogyan a költők, írók, zenészek is) kezdenek saját hazájuk történelme iránt érdeklődni. A XIX. század legjobb történelmi képei a maguk realizmusával elbűvölték az embereket, a szemlélő a múlt történéseinek résztvevőjeként érezhette magát. Idézzétek fel, például, V. Szurikov A sztrelecek kivégzésének reggele vagy Morozova bojárasszony című képeit! Emellett a festők behatóbban kezdték tanulmányozni a régi építészetet, viseletet, háztartást, szokásokat, a hőseiket pedig összetett jellemmel ruházták fel.

K. Brjullov. Pompeii utolsó napja. Az ismert kép szörnyű természeti katasztrófát ábrázol – a Vezúv kitörését, melynek során több város elpusztult, a többi között Pompeii is, amely az ókori Római Birodalom egyik üdülővárosa volt. Brjullov felkereste a Pompeii ásatásokat és az ott szerzett benyomásai hatására született meg az alkotás.

Jan Matejko. A Lublini Unió. Figyeljétek meg a festő által ábrázolt történelmi elemek sokaságát (öltözet, ékszerek, fegyver)

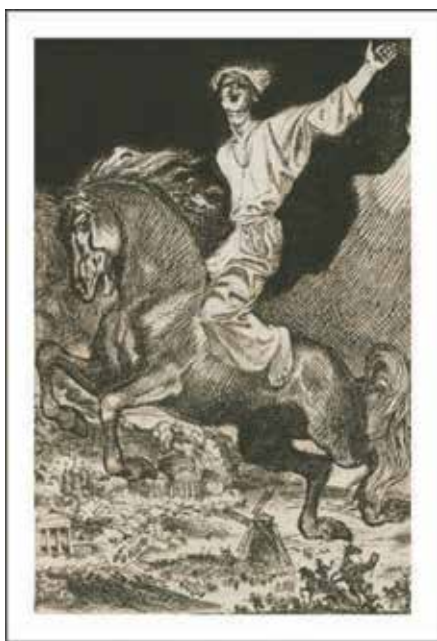
A *harci műfaj* a háború és katonai élet témáit dolgozza fel. Szorosan kapcsolódik a történelmi műfajhoz, de annál idősebb, hiszen a bátor harcosok csatáit már az ősemberek is ábrázolták. Így szerették volna megörökíteni azok sikeres hódításait. Manapság viszont már senki nem tudja, hogy ott és akkor ki kit győzött le. A harci műfajnak az ókori Egyiptomban és Mezopotámiában volt nagy a népszerűsége. Ha a csatákban a fáraó vagy az uralkodó személyesen is részt vett, akkor őt a többi harcostól jóval nagyobbaként ábrázolták. Érthető, hogy egy ilyen óriás vezetésével a győzelem biztosítva volt. Az ókori görög, de főleg a római festők nagyszámú és nagyon részletes „elbeszélést” hagytak hátra az akkori csatákról (természetesen főleg a sikeres hódításokról).

A középkorban a háborúk (vagy békeidőben a lovagi tornák) a királyok és lovagok legfőbb elfoglaltságává váltak. Természetesen a nagyszámú miniatűrök, domborművek és gobelinek felidézik a középkori háborúknak a megrendelők és alkotók számára legérdekesebbnek tűnő epizódjait. Például Anglia meghódítását I. Vilmos normann király által 1066-ban, annak minden részletével egy keskeny, hosszú hímzett szőnyeg meséli el, amelyet Vilmos felesége, Matilda királyné felügyelete alatt készítettek.

Pablo Picasso. Guernica. A művész a képét a spanyol polgárháború szörnyűségeinek hatására alkotta meg

A harci műfaj a következő korokban is megőrizte népszerűségét. 1503-ban a kor két híres festője, Leonardo da Vinci és Michelangelo festői „párbajt” vívott. A firenzeiek győzelmét bemutató két freskót rendeltek tőlük, amelyek címei Az anghiari csata és A kashani csata voltak. Ezekkel a freskókkal szerették volna feldíszíteni Firenze legnagyobb középületét, a Palazzo Vecchiót. A festők elkészítették a vázlatokat, és Michelangelo elgondolását értékelték jobbnak, de végül a „párbajnak” nem lett győztese, mivel Michelangelo bele sem kezdett a freskóba, Leonardo pedig a freskót az általa új recept szerint előállított festékekkel akarta megfesteni, amivel a kísérlete kudarcba fulladt.

**A. Dancsenko. Illusztráció
T. Sevcsenko Kobzosához**

A stílus a műfajok akadémiai rangsorában előkelő helyet foglalt el. A XVII–XVIII. században sok neves festő alkotott ebben a stílusban, többek között Peter Paul Rubens, Diego Velázquez és mások.

A stílus a műfajok akadémiai rangsorában előkelő helyet foglalt el. A XVII–XVIII. században sok neves festő alkotott ebben a stílusban, többek között Peter Paul Rubens, Diego Velázquez és mások.

A XIX. században fokozatosan megváltozik a harci műfajhoz

Sz. Vaszilkovszkij. A zaporozsjei szabad földek őrzői

való viszony. A festők egyre gyakrabban ábrázolják a háború sötét, hétköznapi, nehéz és kegyetlen oldalát.

Népszerűkké váltak a körképek, ahol a festővászon folytatásaként valós tárgyakat helyeztek el (például F. Rubo Szevasztopol védelme). Nagyon tragikus művek maradtak fenn az I. és II. világháború szörnyűségeiről (Pablo Picasso Guernica). A festők vásznaikon bemutatták az egyszerű emberek óriási bátorságát és méltóságát, hősiességét és önfeláldozását.

Ukrajnában mindig emlékeztek a Kijevi Rusz és a kozákság hőskorára. Sok festő, de elsősorban Tarasz Sevcsenko fordult a történelmi műfajhoz. A harci műfaj ismert ukrán alkotói N. Szamokis festő, M. Deregusz és A. Dancsenko grafikusok.

1. Mi a közös a történelmi és a harci műfajokban? Miben térnek el egymástól?
2. Hogyan változott meg az idők során a művészek viszonya a harci műfajhoz?
3. Figyelmesen nézzétek meg az ajánlott harci műfajú képet! Milyen események szolgáltak előzményül az ott ábrázolt jelenetekhez? Szerintetek mi történik később? Miért ábrázolta a festő éppen ezt a pillanatot?

Tanulók munkái

Állítsatok össze történelmi témájú kompozíciót!

Eszközök és anyagok: papírlap, tus vagy vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, géles tollak.

A munka menete:

- Készítsétek el a leendő kompozíció vázlatát! Külön lapra kisebb méretben (nem nagyobb 10 cm-nél) rajzoljátok le az elképzeléseiteket! Ebben a szakaszban kell kiválasztanotok a készülő képetek formátumát – téglalap, négyzet, kör, ovális, valamint az alkalmazandó kompozíciós fogást. A vázlat alapján választ kaptok arra, hogy hol lesz legnagyobb a kontraszt, hol a kompozíció tartalmi központja. Ki lehet próbálni a színárnyalatokat is.
- A papírra ceruzával rajzoljátok át az előzőleg kigondolt elképzelést!
- Részletezzétek az ábrázolást, találjátok ki újabb részleteket!
- A palettán válasszátok ki a színeket! A munkát a legérthetőbb árnyalatokkal kezdjétek!
- Kövessétek nyomon a kompozíció különböző részein látható szín és árnyalati arányokat!
- Sikerült létrehoznotok a legnagyobb kontrasztot, a tartalmi központot?
- A munka végén vizsgáljátok meg az egész művet – nincsenek-e az ábrázolást zavaró részletek! Ennek érdekében távolabbról szemléljétek meg figyelmesen a képet! A túlzottan világos részeket tompítsátok le, a sötéteket világosítsátok ki, ha az arányok eltolódását vettétek észre, javítsatok rajta!

V. Vasnyecov. Bajan

29. TÖRTÉNELMI HAGYATÉK

A festményen az események meggyőző ábrázolásához nem elegendő a pszichológiai és érzelmi állapot közvetítése. Fontos szerepe van a tárgyi világnak is. A történelmi meggyőződéssel átadott környezeti elemek kiegészítik a kép által létrehozott benyomást. Ezért fontos tudni, hogyan néztek ki a tárgyak, öltözetek és egyéb használati eszközök a különböző időkben és korokban.

Történelemórákon már megismerkedtetek az archeológia, azaz a régészet tudományával. Az archeológia segít elképzelni a régi települések és lakóépületek alakját, a munka és háztartás eszközeit,

Tripoljai (kukutyini) kerámia

Griffet ábrázoló szkíta aranylap,
i. e. IV. század. Hajmanov kurgan,
Zaporizzsja megye

Tűzománc technikával készült függők a Kijevi Rusz idejéből

Kereszt alakú himzett fátjol (Ukrajna, XVII. század)

ékszereket, fegyvereket. Országunk területén már az ókorban is éltek emberek, akik tárgyi világot hoztak létre maguk körül. Ezek a tripoljai kultúra felbecsülhetetlen iparművészeti alkotásai és a szkíták kincsei. A világtörténelemben figyelemre méltó nyomot hagyott maga után a Kijevi Rusz.

Fejlődött a fazekasság, kő- és fafaragás. A szláv nők csodálatos ruhákat és vásznakot szóttek lenből, kenderből és gyapjúból, ismerték az összetett mintájú szövést és hímzést. Nagy tudásukkal tűntek ki a bőrmegmunkáló mesterek. Nem véletlenül születtek népmesék a tímárokról – a mesterségükhöz jól értő, erős és bátor emberekről.

Aktívan fejlődött az iparművészet. A fából, fémből, csontból, kőből és agyagból készült tárgyak nem egyszerűen az emberek igényeinek a kielégítésére szolgáltak, hanem otthonukat is díszítették. A szláv iparművészetre, a bizánci mértanítól eltérően, a növényi ornamentum volt a jellemző.

Karkötő a Kijevi Rusz idejéből

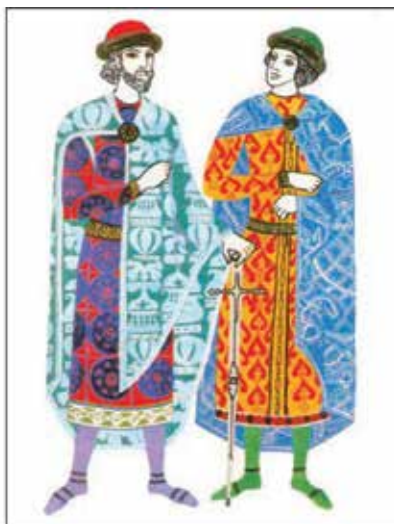
A szlávok ruházatára a bizánci és szkíta öltözetek voltak hatással. A férfiak zsupánokat vagy palástot viseltek, amelyet széles, esetenként hímzett övvel fogtak össze. A gazdagok felsőruházata felül arany csattal összefogott köpeny volt. A férfiak és a nők is prémmel díszített sapkát hordtak. A nők a sapka alatt vagy különálló fejfedőként ubruszt – fehér vagy piros kendőt – vettek fel, amit az álluk alatt kötöttek meg. Széleit sűrű hímzés borította. A férfiakétól eltérően a női zsupánnak széles ujjja volt, amely alól az alsó blúz hímzett mandzsettái látszottak ki. A női blúz hosszú volt, viselőjének a sarkáig ért, és az alja szintén ki volt hímözve. Övvel vagy ponyevával – a blúz fölött összefogott szoknyával – viselték. Ezek a kiegészítők az ukrán népviseletben a mai napig megmaradtak.

Különösen esztétikusak és technikailag kidolgozottak voltak az ékszerek. Már ismerték és felhasználták az ezüstoffekítés technikáját, a nemesfémek öntvényeit, fémvereteket, intarziát, filigránt (vékony arany- és ezüstdrótból

Tűzománc technika
kával készült, drágakövekkel ékesített bizánci panagija

Panagija – kisméretű, drágakövekkel díszített ikon, amelyet láncon hordtak a nyakban.

Női és férfiviselet a Kijevi Rusz idejéből

V. Vasznyecov. Vikingek (varégok)

készült ékszer) és a zernyi technikát (apró fémgolyócskákból összeforrasztott ékszer).

A tűzzománc technika Bizáncból ered. Készítése vázlatosan a következőképpen történt: aranylemezekre vékony elválasztó arany-

Feketítés – fémek dekoratív kidolgozásának technikája. A fémeket erősen felhevítik, majd hirtelen lehűtik (például vízben); a fém keményebb lesz és kékes árnyalatot kap. Másik elnevezése – kékre futtatás.

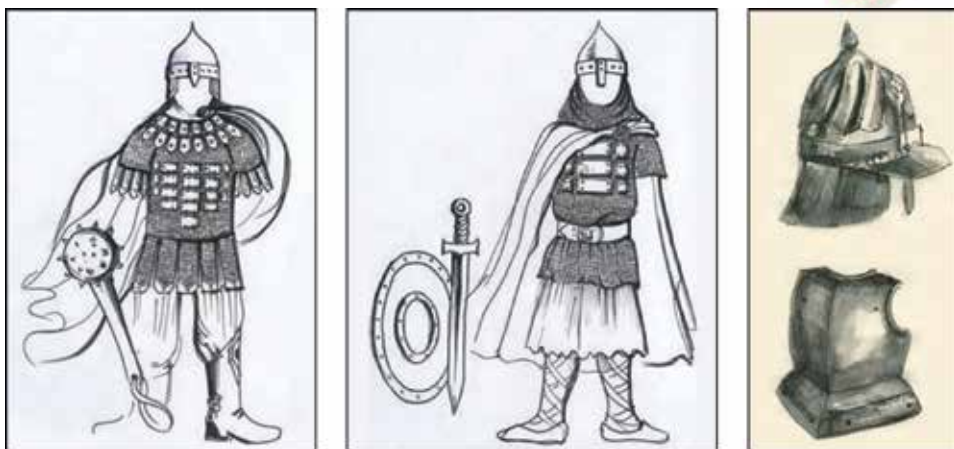
Fémveret – domború ábrázolás kialakítása vékony fémlemenzen, speciális ütőszerszámok segítségével.

Intarzia – a tárgy felszínéből idomokat vágnak ki, és azok helyére más anyagú idomokat ragasztanak be.

szálakat forrasztottak, a kapott mélyedésekbe zománcport szórtak, majd az egészet felhevítették.

A középkori lelőhelyeken sziréneket, életfát, virágornamentumot ábrázoló ékszereket találtak. Teofil (XI. század) német kézművesség-szakértő a különböző művészeti ágakban a többi európai állam mellett igen előkelő helyre rangsorolta Ruszt, amelynek mesterei híresek voltak arannyal készült tűzzománc és feketített ezüst ékszereikről.

A XVIII. század végén Ukrajna kulturális életében krízishelyzet alakult ki. Az ukrán kultúra egyetlen hordozója és alkotója az egyszerű nép volt. A népi kultúra jelentős szerepet

Tanulók munkái. Történelmi viseletek vázlatai

játszott a történelemben. Ennek köszönhetően maradt fenn napjainkig az ukrán tradíció öröksége.

Az ipari társadalom, az urbanizáció kioltotta a kultúra tradicionális jellegét. Ilyen körülmények között különösen fontos megtartani, tanulmányozni és népszerűsíteni a generációk által összegyűjtött tudást és tradíciókat, hiszen múlt nélkül nincs jövő.

1. Vannak otthon régi tárgyaitok? Mi a történetük?
2. Miben térnek el a középkori kijeji fejedelmek öltözékei a török szultánok vagy lovagok öltözkésétől?
3. Mondjátok el, más népek és korok milyen jellegzetes ruhadarabjait ismeritek!

Rajzoljátok le a Kirill Kozsemjakáról szóló meséhez illő ruhákat! A viseleten kívül rajzoljatok ékszereket, lábbelit és fejfedőt is!

Eszközök és anyagok: papírlap, vízfesték, ceruza, radír, ecsetek, filctollak, színes ceruzák.

A munka menete:

- Papírlapra készítsétek el az ábrázolást (válasszátok ki a helyét)!
- Idézzétek fel, mit tudtok az emberábrázolás készítéséről, és mutassátok meg a helyes arányokat!
- Ceruzával halványan jelöljétek meg a ruha körvonalát, hogy szükség esetén ki tudjátok javítani a nem megfelelő vonalakat!
- Javítsátok ki a szerintetek hibás szerkesztést!
- Döntsétek el, milyennek ábrázoljátok a ruházat elemeit: milyen minták díszítik majd az anyagot vagy esetleg egytónusú lesz, amivel díszítitek magát a ruhát!
- Kontrasztosak vagy visszafogottak lesznek-e a színek?
- Lesz-e a ruhán valamilyen figyelemfelkeltő elem?

Ukrán Nemzeti Művészeti Múzeum

30. ISMERKEDÉS A MÚZEUMOKKAL

Az ókori Görögországban Apolló isten követői, a tudás és művészet istennői, a kilenc múzsa tiszteletére emelt templomokat, ligeteket *mouseionoknak* nevezték. Ebből a szóból ered a „múzeum” megnevezés. A festészeti és iparművészeti alkotásokat bemutató múzeumokat szépművészeti múzeumoknak nevezzük. A szépművészeti múzeumokban megismerhetjük a művészeti alkotásokat, érdekes előadásokat hallgathatunk, szervezett tárlatvezetésekben vehetünk részt. A múzeumok munkatársai megvizsgálják az alkotásokat, és szükség esetén restaurálják (helyreállítják) azokat.

Az Odesszai Szépművészeti Múzeum enteriőre

A művészeti alkotások gyűjtését már az ókori Egyiptomban és Mezopotámiában (mai Irak területe) elkezdték. A

rendszerezés a XV. században kezdődött. Akkor került közhasználatba a múzeum szó.

Később képtárak jelentek meg – festmények tárolására szolgáló speciális helyiségek várakban és palotákban. Az első állami múzeum Londonban nyílt meg (British Museum). Idővel a világ több kontinensén és városában is nyíltak múzeumok.

1899-ben alapították meg Kijevben az Antikvitás és Művészet Múzeumát, 1907-ben Lembergben (Lvivben) városi képtár nyílt.

Ma Ukrajna legismertebb múzeumai az Ukrán Nemzeti Szépművészeti Múzeum, Nyugati és Keleti Művészetek Múzeuma (Kijev), Kijev-Pecszerszk Állami Kulturális Rezervátum, Kijevi Orosz Művészetek Múzeuma, Lembergi Képtár. Egyebek mellett itt őrzik az olyan nagy ukrán festők műveit, mint N. Pimonenko, I. Trusa, A. Murasko, N. Petrickij, F. Kricsevszkij, V. Kaszijan, T. Jablonszkij, M. Deregusz.

Harkovi Szépművészeti Múzeum

Lembergi Képtár

Drezdai Képtár (Drezda, Németország)

Az épület a Szászországi Hercegség kormányzósági épülete volt. 1722-ben alakították át múzeummá. Napjainkban két galériából áll. Olyan híres festményeket őriznek benne, mint Raffaelltől a Sixtusi madonna, Correggiótól az Éjszaka, Giorgionetól az Alvó Vénusz, Tizianótól a Cézár dénárja, Rubenstől a Virsavia, Rembrandtól az Önarckép Saskiával, Vermeertől a Lány levéllel, Liotardtól A szép csokoládéslány. A német reneszánsz olyan képviselőinek is sok műve található a múzeumban, mint Albrecht Dürer, ifjabb Hans Holbein, idősebb Lucas Cranach. Az újabb mesterek galériájában a XIX–XX. századi festők képei találhatók.

Louvre (Párizs, Franciaország)

A középkortól kezdve a Louvre királyi palota volt. Akkor a francia királyok kincseit őriték benne, a többi között művészeti alkotásokat is. A XVIII. század végén a Louvre állami múzeum lett. Gyűjteményét állandóan bővítették. Napjainkban az ókori Egyiptom, a Kelet országai, ókori Görögország és ókori Róma felbecsülhetetlen kincseit, a reneszánsz és az azt követő időszakok (a XIX. század közepéig) nyugat-európai remekműveit őrzi. Egyebek mellett méloszi Aphrodité és Szamothrakéi Niké márványszobrai, Leonardo da Vinci Mona Lisa-ját, Michelangelo Lázadó rabszolga, Haldokló rabszolga című alkotásait. Megtisztelő helyet foglalnak el a Louvre-ban a következő francia művészek alkotásai: Nicolas Poussin, Claude Lorrain, Francois Boucher, Jean-Honoré Fragonard, Jacques-Louis David, Jean Auguste Dominique Ingres, Eugène Delacroix.

Uffizi Képtár (Firenze, Olaszország)

A képtár gyűjteményének alapját a Mediciek, Firenze fejedelmi családjának, híres mecénásoknak a XV. századtól összegyűjtött magángyűjteménye képezi. A XVIII. században a család utolsó képviselője ajándékozta a gyűjteményt a múzeumnak. A kollekciót a volt közigazgatási épületekben helyezték el. Az Uffizi Képtár kiállítási tárgyai között a fő helyet a reneszánsz, főleg a korai reneszánsz (XIV–XV. század) művészei foglalják el, abból az időből, amikor Firenze volt Itália művészeti fővárosa. Itt őrzik Giotto di Bondone, Fra Angelico, Sandro Botticelli (Tavaszi és Vénusz születése), valamint Leonardo da Vinci (Angyali üdvözlés, Háromkirályok imádása), Raffaello (Tengelicés madonna, X. Leó pápa a kardinálisokkal), Michelangelo (A Szent Család), Tiziano (Urbinoi Vénusz) festményeit. A gyűjteményben számos német, holland, flamand és francia művész festménye található.

Ermitázs (Szent-Pétervár, Oroszország)

Ezt a világhírű múzeumot II. Katalin cárnő alapította, miután 1764-ben Berlinben megvett egy nagy művészeti gyűjteményt. Az *ermitázs* szó a francia *Hermitage* kifejezésből származik, ami Remete-lakot jelent. A gyűjtemény az első időkben a Téli Palota egyik kisebb termét foglalta el, amely a cárnő pihenőszobájaként szolgált. Jelenleg a múzeum több részből áll: történelem előtti korok, antik kor, keleti művészet, orosz kultúra, nyugat-európai művészet. A termekben számos remekmű található: Madonna virággal, Madonna gyermekével Leonardo da Vinci-től, Madonna Konestabila és Szent Család Raffaellótól, Judit Giorgionétól, Danaé Rembrandttól, Izabella infánsnő portréja Rubenstől és egyébek.

KISSZÓTÁR

Absztrakt művészet, absztrakcionizmus – olyan művészeti alkotások, amelyek nem a való világot ábrázolják, hanem foltok, vonalak, színek, formák, kompozíciók adta művészi lehetőségek által jönnek létre. Az absztrakt művészetet nonfiguratívnak vagy téma nélkülinek is nevezik. Ilyen stílusban alkotott és alkot számos XX–XXI. századi művész.

Akvarell – vízzel könnyen oldható, átlátszó festék; ilyen festékkel készített mű.

Alap – a festmény, dombormű, ornamentum hátsó része, amelyen tisztán kirajzolódnak a fő ábrázolások.

Alkalmazott grafika – a grafika egyik fajtája, amelynek az alkotásait a gyakorlatban használják (címkék, postai bélyegek).

Allegória – absztrakt fogalom konkrét művészi alakba ültetése.

Állványos művészet – művészet (festészet, grafika, szobrászat), amelynek alkotásai önálló művészi jelleggel rendelkeznek (a monumentális művészettől eltérően).

Anatómia – az emberi test felépítésének tudománya; a művészek a plasztikus anatómiát tanulmányozzák.

Animalisztika – a festészetnek állatok, madarak, rovarok ábrázolásával foglalkozó műfaja.

Antik – az ókori Görögországgal és ókori Rómával kapcsolatos; antik művészet – ezeknek az országoknak a művészete; a XVI–XIX. századi művészek gyakran fordultak antik mitológiai és történelmi témákhoz.

Applikáció – ornamensek és művészi ábrázolások készítése különféle színes papírdaraboknak (szövetdaraboknak) papírra (szövetre) történő ráillesztésével (rávarrással) vagy ráragasztásával; az ilyen technikával készült alkotás.

Arány – 1. Az egész részeinek egymáshoz viszonyított aránya. 2. Az emberi test arányossága.

Árnyalat – bármilyen szín sokfélesége, amely az eredetitől intenzitásában, erősségében tér el.

Árnyék – a festmény legkevésbé megvilágított része.

Artel – nagy megrendelést együtt teljesítő mesterek szövetsége (például templomot építenek vagy festenek).

Betét – a könyv fejezete, új része előtti rajz.

Cselekmény – téma, az ábrázolás tárgya.

Csendélet – a művészet egyik műfaja: lélektelen tárgyak (edény, virág, zöldség, gyümölcs) ábrázolása.

Dioráma – háromdimenziós kiállítási makett.

Díszlet – színházi előadások cselekményei helyszínének művészi vagy építészeti ábrázolása.

Díszlettervezés – színházi előadás díszleteinek művészi elkészítése.

Dizájn – formatervezés, hasznos és szép tárgyak művészi megalkotása.

Dombormű – szobrászati alkotás, amelyben az ábrázolás kiüremkedik a síkfelületből (háttérből).

Domborzat – szoborábrázolás síkon.

Együttes – egy egészet alkotó részek harmonikus egysége (például az építészetben, népviseletben).

Emlékmű – jeles esemény vagy személy tiszteletére emelt építészeti vagy szobrászati konstrukció.

Enkauszтика – viaszfestékekkel készült festmény.

Enteriőr – a festészetnek az építmények (szobák, termek) belső tereit ábrázoló műfaja.

Építészet – emberi életteret biztosító egyedülálló házak vagy ház-együttesek, terek, teljes városok tervezésének művészete.

Etűd (tanulmány) – a teljes műnek vagy egy részének természetből készült vázlatrajza.

Fametszet – fa gravírozásának egyfajta módszere, xilográfia.

Fazekasság – iparművészeti ág: agyagtermékek és kerámia készítése.

Feketítés – fémek dekoratív kidolgozásának technikája. A fémet erősen felhevítik, majd hirtelen lehűtik (például vízben); a fém keményebb lesz és kékes árnyalatot kap. Másik elnevezése – kékre futtatás.

Félárnyalat – világos árnyalatból sötétebbe történő átmenet.

Fémveret – domború ábrázolás kialakítása vékony fémlemenzen, speciális ütőszerszámok segítségével.

Fény-árnyék – térbeli ábrázolás érzését keltő, sötét és világos árnyalatok, pöttyök törvényszerű váltakozása.

Festék – tárgyaknak rajzolás közbeni kiszínezésére szolgáló anyag; ilyen anyag rétege a tárgy felületén.

Festészet – a művészetnek azon ága, amelyben a tárgyakat és jelenségeket festék segítségével ábrázolják. Megkülönböztetnek monumentális, dekoratív, állványos festészetet.

Festmény – festékekkel vászonra, papírra, fára készített ábrázolás.

Festőállvány – bekeretezett festővászon, karton, fatábla festés közbeni tartására szolgáló eszköz.

Filctoll – rajzoláshoz használatos toll.

Florisztika – növényeket és virágokat ábrázoló művészeti ág.

Folt – a felület árnyalatával, színével, megvilágításával kiemelkedő része.

Formázás – szobor készítése puha anyagokból (viasz, gyurma, agyag).

Freskó – monumentális festmény: nedves vakolatra vizes alapú festékekkel történő rajzolás.

Galéria – művészeti alkotások kiállítására szolgáló speciális helyiség.

Grafika – a festészet olyan ága, ahol a fő művészi kifejező eszköz a papírra ceruzával, tollal, ecsettel, szénvel készített ábrázolás; nyomtatott ábrázolás. Megkülönböztetnek állványos, könyv-, újság-, tudományos és plakátgrafikát.

Grisaille – szürke színnel festett kép, üvegfestmény vagy üveglak.

Harci műfaj – a festészet csatajeleneteket és háborús időket ábrázoló műfaja.

Háttér – az, amit hátul ábrázolnak, és nincs hatása a kép fő mondanivalójára, lényegtelen elem.

Hétköznapi műfaj – a festészet hétköznapiakat ábrázoló műfaja.

Hímes tojás – iparművészeti ág: különböző színűre festett tojás.

Hímzés – szövetre vagy bőrre különböző típusú cérnák és gyöngy segítségével készített minta.

Homlokzat – az épület elülső oldala.

Horizont – vízszintes felületek metszésekor keletkező feltételezett, a rajzoló szemével egy szinten lévő vonal.

Ikon – Isten vagy szentek képi ábrázolása, vallási kegytárgy.

Ikonfestő – ikonokat alkotó festő.

Illusztráció – nyomtatott szöveget látványosan bemutató ábrázolás.

Iniciálé – fejezet vagy paragrafus díszes első betűje.

Intarzia – a tárgy felszínéből idomok kivágása és azok helyére más anyagú idomok beragasztása.

Iparművészet – művészi jellegzetességeket tartalmazó, gyakorlati igények kielégítésére szolgáló tárgyak (edény, szövet, bútor) előállítás, valamint lakások, parkok, építmények díszítése

Istenanya (Oranta) – életnagyságú, felemelt kézzel és kifordított tenyérrel a szemlélő felé forduló Szűz Mária ábrázolás.

Jellem – a művészre jellemző vonások, alkotói fogások összessége, művészeti irányzat.

Kerek szobor – háromdimenziós szobor. Minden oldalról megsejmlélhető.

Kompozíció – 1. mű meghatározott belső felépítése; 2. A mű mint a művész alkotói munkájának végső eredménye.

Kontraszt – valaminek az ellenkezője.

Kontúr – a formát körülvevő vonal.

Könyvgrafika – a grafikának a könyvek ábrázolására szolgáló típusa.

Körkép – a horizont teljes szélességét átfogó térbeli elülső ábrázolással rendelkező nagy festmény; a körképeket speciális kör alakú épületekben állítják ki.

Lakk – a felületnek védelmet és csillogást nyújtó, gyanta vagy cellulóz szeszben, éterben vagy olajban feloldott hártyszerű elegye.

Lapos dombormű – szoboralkotás, a dombormű egyik fajtája, amelyben az ábrázolás kevésbé emelkedik ki a sík felületből (háttérből).

Légi perspektíva – megmutatja a távoli, tisztán nem kivethető tárgyak színének és árnyalatának változását, amelyeknek közelről szemlélve megváltozik az árnyalatuk.

Lineáris perspektíva – azt mutatja, hányszorosára csökkent a tárgy kiemelt részletének mérete a közelítettethez képest, ami lehetőséget nyújt a tárgy bármilyen helyzetben történő ábrázolásához.

Lineáris rajz – vonalakkal készített rajz.

Linóleummetszet (linorit) – linóleumra készített metszet.

Litográfia – könyomat; síknyomtatás elvén működő grafikai eljárás.

Makett – térbeli ábrázolás és a modellje, általában kicsinyítve.

Marina – tengeri tájkép.

Maszat – festék felhordása rövid ecsetmozdulatokkal.

Metszet – a grafika azon ága, ahol az ábrázolást lenyomattal hozzák létre.

Miniatűr – középkori kéziratokat díszítő és illusztráló festmény.

Minta – dekoratív rajz: vonalak, alakok összefonódása, festékek egyesítése.

Mitológiai – mitológiai motívumok alapján készített (általában ókori görög).

Modell – művészi ábrázoláshoz szolgáló ember vagy tárgy.

Módszer – a művészeti általánosítás és a valóság közvetítése alapfogásainak, alapelveinek egységes rendszere

Monotípia – a grafikai technika egyik fajtája. Fémlemezre elkészítik az ábrázolást, majd prés segítségével papírra viszik át.

Monumentális festmény – a festészetnek nagyméretű képek (festett üveg, mozaik, freskó) létrehozására szolgáló egyik ága.

Monumentális szobor – nagy térben kiállított, környezetével egységet alkotó, statikailag rögzített szoboralkotás.

Motívum – 1. Művészi alkotás témája vagy ötlete. 2. Minta, jellegzetesség.

Mozaik – szorosan egymás mellé helyezett ólomüvegből (szmaltából), színes kövekből, kerámialapocskákból összeállított fali minta vagy ábrázolás.

Munkatábla – rajzoláshoz elhelyezett papír alátétje.

Műfaj – 1. művészi alkotás történelmileg kialakult típusa: portré, tájkép, csendélet, történelmi, mindennapi, harci műfaj; 2. mindennapi cselekmények ábrázolása.

Művészeti akadémia – a leendő művészeket képező tudományos, oktatási és művészeti intézmény. Az akadémián tudományos munkát is végeznek, kiállításokat, konferenciákat szerveznek.

Natura – a művésznek modellként szolgáló valós jelenségek, lények és tárgyak.

Nézőpont – különböző tárgyak, alakok, épületegyüttesek kinézete, amely hatására megváltozik azok jellegzetes vonása.

Olaj – művészi festék, amelyet színezőanyagok olajban történő feloldásával kapnak (általában lenolajban).

Ólomüveg (szmalta) – színes, átlátszatlan, kocka alakú, mozaikkészítéshez használatos üveg.

Originális – eredeti alkotás (nem másolat).

Ornamentum – mértani elemek, stilizált állatok vagy növényi motívumok ritmikus váltakozására épülő minta.

Oszlopfő – az oszlopok legfelső része.

Önarckép – a festő saját magáról készített portréja.

Pannó – falak vagy mennyezet díszítésére szolgáló dekoratív festészeti vagy szoboralkotás.

Papirusz – papiruszból készült, írásra vagy rajzolásra szolgáló ősi anyag.

Pasztell – vékony színes ceruza, kréta; az ilyen színes ceruzával vagy krétával készített alkotás.

Pergamen – báránybőrből készült, írásra vagy rajzolásra szolgáló ősi anyag.

Perspektíva – térbeli formák síkon történő ábrázolása, amelyben a méretet, élességet a tárgynak a nézőtől való távolsága határozza meg.

Plakát – utcákon, nyilvános helyeken reklám, agitáció vagy informálás céljából elhelyezett, rövid szöveget tartalmazó rajz.

Plein air – festés a természetben.

Portré – művészeti műfaj: ember vagy emberek csoportjának ábrázolása a festészetben, grafikában, szobrászatban.

Reprodukció – festmény vagy kép újbóli megalkotása nyomtatással (fényképen).

Rézkarc – a metszet egyik fajtája. A rajz vonalait vágókával vagy hegyes tűvel meghúzzák, majd a ráöntött savak maró hatása kimélyíti a kívánt vonalat.

Sablon – karton- vagy fémlap, amelybe rajzot, betűket vagy számokat vágtak, hogy azokat gyorsabban és könnyebben lehessen valamire felfesteni.

Szangin – puha piros vagy vöröses-barna ceruza; ilyen eszközzel készült rajz.

Szén – rajzoláshoz szükséges, égetett faágakból készült anyag; ilyen anyaggal készült rajz.

Szépia – tintahal védőfolyadékából előállított grafikai nyersanyag (barna festék); ilyen festékkel készült alkotás.

Sziluett – valaminek az egyszínű ábrázolása egytónusú háttérrel vagy kivágva.

Színpompa – színek harmonikus egyesítése sokszínű művészeti alkotáson.

Színtartomány – harmonikusan összefüggő fényárnyalatok skálája (egy fő színnel) a festészetben.

Szobor – művészeti ág, melynek termékei térfogattal vagy domború alakokkal rendelkező, véséssel (kemény anyagok esetén) vagy formázással (puha anyagoknál) készült alkotások.

Szósz – rajzoláshoz használt, préselt koromból készült száraz anyag; festékként is használják (nedves szósz).

Tájkép – természet, városok, építészeti kompozíciók ábrázolására szolgáló műfaj

Tanulmányrajz – természeti ábrázolás a fő mű megalkotásának előkészítésére.

Tempera – tojássárgájából vagy ragasztóból olajjal és vízzel készített festék; temperával általában fára festenek.

Térfogat – háromdimenziós forma.

Tokos kemence – speciális, szigetelt égésterrel ellátott kemence, készítmények kiégetésére (például agyagszobor) szolgáló kemence.

Toll – tinta- és tusképek alkotására szolgáló eszköz.

Tónus – bármilyen szín árnyalata, amelyet meghatározott fényesség és telítettség jellemez.

Történelmi műfaj – a festészet történelmi témákat feldolgozó műfaja.

Tus – rajzoláshoz, ecsettel és tollal történő szerkesztéshez használt, általában fekete, nagyon tartós színű festék (száraz vagy cseppfolyós).

Tus – vízzel oldható átlátszatlan festék; ilyen festékekkel készült rajz.

Urbanisztika – a tájkép egyik, főleg modern városokat ábrázoló faja.

Üvegfestés – monumentális művészeti ág – üvegre festett vagy üvegen vékony ólomhuzalok segítségével létrehozott kép.

Vázafestés – kerámiaedény festése. A legtokéletesebb és legismertebb az ókori görög vázafestés, amelyben megkülönböztetünk fekete és piros stílust.

Vázlat – kép előzetes megrajzolása.

Veduta – a tájkép egyik fajtájának régi elnevezése – látkép, látványkép.

Vignetta – könyvek és egyéb nyomdai kiadványok kisebb rajz formájú grafikai díszítése.

Vonal – keskeny szalag bármilyen felületen, az ábrázolás fő eszköze.

Vonás – egy kézmozdulattal kialakított vonal; a rajz legegyszerűbb eleme.

Xilográfia – lásd fametszet.

Záradék – könyvet vagy bármelyik fejezetét befejező grafikai kompozíció.

Zománcozás – vékony rétegű átlátszó festék felhordása a festményre az árnyalat kiemelése vagy megváltoztatása céljából.

FÜGGELÉK

Egyiptomi Anubisz isten ábrázolása
kutya alakjában

Luxor. Karnaki sírkert.
Ámon-Ré isten kosfejű ábrázolása

Ógörög rhüton szphinx-el

Oroszlán ábrázolása az Istár-kapun,
Babilonban

Ókori görög vázafestés

Noël Coypel. Ness kentaur elrabolja a bajadérokat

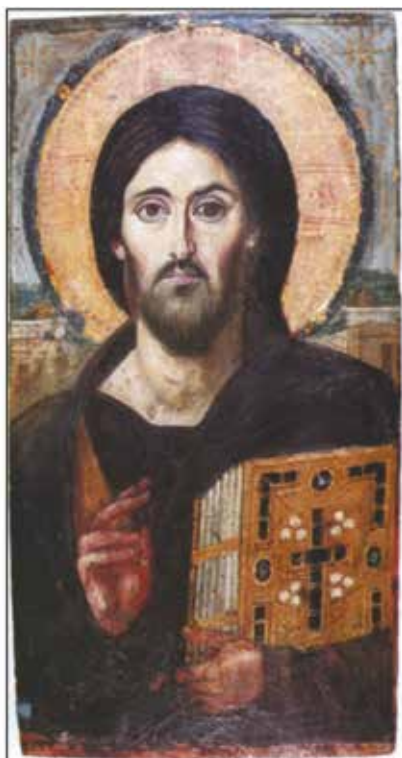
Albrecht Dürer. Szarvasbogár

Hagyományos kínai festészet:
Panda

Fajumai portré. Ezek a portrék Fajumáról (Közép-Egyiptom) kapták a nevüket. A képek Egyiptom római részének lakosait ábrázolják (i. sz. I–IV. század) – egyiptomiakat, görögöket, núbiaiakat, zsidókat, szíriaiakat, rómaiakat.

Krisztus Pantokrátor, a legrégebbi Krisztus ikonok, VI. század, Sínai Szent Katalin Kolostor

Betlehem. Az alakok embernagyságúak

Simon Vouet. Európa elrablása

Eustache Le Sueur. Múzsák

Mamaj kozák. Népi ábrázolás

V. Barinova-Kuleba. Őnarckép

T. Sevcenko. Resetyilovkában

N. Pimonenko. Esteledik

I. Siskin. Tölgyes

V. Vasznyecov. Pereszvet és Kocsubej csatája

A. Levcsenko. Újév reggelén

V. Koszteckij. Viszontlátás

Rjaszna. Ékszer a Kijevi Rusz korából

Szkíta aranytál

Az UNTA archeológiai múzeuma. Tripoljai kultúra

TARTALOM

Bevezetés. A MŰVÉSZETI MŰFAJOKRÓL

1. KÉPZŐMŰVÉSZETI MŰFAJOK.....	5
2. HOGYAN JELENTEK MEG A MŰVÉSZETBEN A MŰFAJOK?.....	8
3. ÚJÍTÁS A MŰVÉSZETBEN	18

1. rész. ANIMALISZTIKA. TÁJKÉP

4. ANIMALISZTIKUS MŰFAJ.....	24
5. ÁLLATÁBRÁZOLÁS	31
6. ANIMALISZTIKA A SZOBRÁSZATBAN.....	39
7. RÉSZLET, OSZTHATÓSÁG	44
8. ÁLTALÁNOSÍTÁS, KÉTDIMENZIÓS JELLEG	47
9. FANTASZTIKUS ÁLLATOK.....	50
10. TÁJKÉP. A TÁJKÉP TÖRTÉNETE	54
11. HANGULAT A TÁJKÉPEN	59
12. MEGFIGYELÉSI PERSPEKTÍVA	68

2. rész. EMBERÁBRÁZOLÁS LÉTREHOZÁSA

13. PORTRÉ. A MŰFAJ KELETKEZÉSÉNEK TÖRTÉNETE	74
14. ÁBRÁZOLÁS A PORTRÉN.....	80
15. AZ EMBERI ARÁNYOK TANULMÁNYOZÁSÁNAK TÖRTÉNETE	88
16. HOGYAN KÉSZÍTSÜNK VÁZLATOT.....	94
17. BABA – AZ EMBERI EGYÉNISÉG MEGSZEMÉLYESÍTŐJE. AZ UKRÁN NÉPI BABÁK SZIMBOLIKÁJA	97
18. SZÍNHÁZI ELŐADÁS SZERVEZÉSÉNEK MŰVÉSZETE. KARÁCSONYI BETLEHEM	102

3. rész. CSENDÉLET

19. CSENDÉLET.....	106
20. TEMATIKUS CSENDÉLET.....	112
21. CSENDÉLET A KÜLÖNBÖZŐ KÉPZŐMŰVÉSZETI MŰFAJOKBAN.....	120

4. rész. ÉLETKÉP

22. ÉLETKÉP. HÉTKÖZNAPI MŰFAJ	126
23. ÉLETKÉPEK A NÉPMŰVÉSZETBEN	135

5. rész. MŰFAJI SOKSZÍNŰSÉGA MŰVÉSZETBEN

24. UKRÁN NÉPVISELET	139
25. SEVCSENKO, A FESTŐ.....	143
26. BIBLIAI TEMATIKA A MŰVÉSZETBEN.....	147
27. MITOLÓGIAI TÉMA.....	155
28. TÖRTÉNELMI ÉS HARCÍ MŰFAJ.....	159
29. TÖRTÉNELMI HAGYATÉK.....	165
30. ISMERKEDÉS A MÚZEUMOKKAL.....	170
KISSZÓTÁR.....	174
FÜGGELÉK.....	183

Навчальне видання

ЖЕЛЕЗНЯК Світлана Миколаївна
ЛАМОНОВА Оксана Василівна

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Підручник для 6 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

Переклад з української

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Головний редактор *Наталя Заблоцька*
Редактор *Світлана Андрющенко*
Обкладинка *Тетяни Куц*
Макет, художнє оформлення,
комп'ютерна обробка ілюстрацій *Світлани Железняк*
Комп'ютерна верстка *Наталії Музиченко*
Технічний редактор *Цезарина Федосіхіна*
Коректори *Любов Федоренко, Алла Кравченко*

Підручник підготовлено за методичної підтримки *Н.І. Ковтун*,
учителя-методиста вищої категорії ЗОШ № 232 м. Києва.
У підручнику також використано роботи *Н.І. Ковтун* та її учнів.

Формат 70×100/16.
Ум. друк. арк. 15,552. Обл.-вид. арк. 13,99.
Тираж 58 206 пр. Вид. № 1520.
Зам. № .

Видавництво «Генеза», вул. Тимошенка, 2-л, м. Київ, 04212.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 3966 від 01.02.2011.

Віддруковано з готових позитивів у
ТОВ «ПЕТ», вул. Ольмінського, 17, м. Харків, 61024.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4526 від 18.04.2013.